

România literară

20 de ani de istorie nouă,
revoluționară, a patriei

Glorioasa epocă NICOLAE CEAUȘESCU

SE implinesc două decenii de când în fruntea Partidului Comunist Român se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, inaugurându-se astfel o epocă decisivă pentru destinul poporului român. Este perioada celor mai mari realizări din întreaga istorie a țării, care a permis o dezvoltare continuă a națiunii noastre socialiste. Este epoca unui înalt progres, când s-au înregistrat ritmuri fără precedent, transformând România într-o țară cu o industrie puternică, cu o agricultură înfloritoare și o viață spirituală intensă. Marcind ridicarea pe o treaptă superioară a procesului de transformări revoluționare, cele două decenii au conturat un ev de strălucitoare victorii în construirea socialismului în patria noastră.

Este epoca marilor înnoiri ce poartă numele celui care a ctitorit-o: **Epoca Nicolae Ceaușescu**. Numele marelui fiu al națiunii noastre, care s-a ilustrat în întreaga sa viață ca un revoluționar exemplar, ca un luminat și înflăcărat patriot, ca un desăvârșit strateg ce a făcut din înălțarea țării idealul suprem de viață.

Vorbind cu legitimă mândrie despre cele două decenii ce sînt cîrma partidului și a statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniind tocmai calitățile unui mare conducător care, prin stilul său de muncă înnoitor, prin energia sa clocotitoare, prin capacitate și fermitate, prin clarviziune revoluționară, imprimă dinamica fără precedent a societății românești. Una dintre principalele concluzii puse în lumină de secretarul general al partidului, dezvoltată și adîncită pe tot parcursul acestor ani glorioși, este cea cu privire la ritmul construcției socialiste bazat pe un raport bine dirijat dintre teorie și practică. Secretarul general al partidului demonstrează în profunzime, prin opera sa, că fiecare etapă a construcției socialiste impune o nouă sinteză a acestui raport, singura în măsură să surprindă elementele de noutate ce se cer aplicate legic în procesul de devenire a societății.

Realizarea exemplară a hotărîrilor Congresului al IX-lea a permis, odată cu Congresul al X-lea, crearea condițiilor necesare pentru trecerea la o nouă etapă a dezvoltării socialiste a țării, la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, proces economic, politic și social ce va cuprinde cîteva cincinale. Fiecare congres care a trecut de la cel de al IX-lea a avut un reper al mersului ascendent al construcției ca o voință și un ideal național intruchipate în Programul partidului elaborat la Congresul al XI-lea sub aceeași înaltă orientare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, program îmbogățit cu date și deschideri noi de către Congresele al XII-lea și al XIII-lea.

Toate aceste congrese sînt legate între ele tocmai prin spiritul creator, revoluționar pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat în întreaga politică a partidului.

ÎN Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu ținută înainte de alegeri la marea adunare populară cetățenească din Capitală se sublinia faptul important că „în realizarea obiectivelor strategice, a programului de dezvoltare economico-socială în viitorul cincinal, și în perspectivă pînă în 2000, un rol de mare însemnătate revine activității de cercetare științifică...”, acționîndu-se, de asemenea, pentru perfecționarea în continuare a învățămîntului, în vederea asigurării cadrelor necesare pentru toate sectoarele de activitate, cu un înalt nivel de pregătire tehnică și profesională, pentru întărirea conlucrării între știință, învățămînt și producție, pentru intensificarea activității politico-educative de formare a omului nou.

Cuvîntarea la care ne referim, avînd trăsăturile unui însuflețitor bilanț al mărețelor înfăptuiri socialiste și ale unui grandios program al înfloririi multilaterale a patriei, face parte integrantă din documentele ce stau la baza noii legislaturi — documente ale Partidului Comunist Român ce îndrumă întreaga noastră activitate. O legislatură bogată s-a încheiat, o legislatură și mai bogată a început chiar din clipa votării, în ziua de 17 martie, cînd și-a spus cuvîntul poporul întreg, care, sub conducerea partidului, strîns unit în jurul secretarului său general, va transforma platforma electorală într-o rampă de lansare spre noi împliniri prefigurată de hotărîrile celui de al XIII-lea Congres al partidului. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că noua legislatură marchează o și mai responsabilă pregătire a noului cincinal și, deci, intrarea patriei noastre în cea de a treia etapă a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism. Obiectivul fundamental pe care și-l propune România este să continue, cu sportivă energie, eforturile în care s-a angajat, să atingă un stadiu nou, superior, în dezvoltarea sa economică și socială.

Așa încît, votul dat de cetățenii țării candidaților Frontului Democrației și Unității Socialiste este un vot al poporului dat propriei sale devenirii. El este un act solemn de adevărată adăziune la politica partidului, o politică științifică și profund umană ce corespunde în cel mai înalt grad intereselor vitale ale poporului care, datorită spiritului adînc înnoitor adus de personalitatea conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a înscris definitiv sub semnul progresului continuu și al unei înalte civilizații.

„România literară”

PATRIEI

O, patrie, iubirea mea ți-o dăru
Acum, cînd zorii primăverii cresc
În munții mei cu frunțile semete,
În munții mei cu suflet românesc !

Un anotimp ni se revarsă-n soare
Ni-s visele izbîndă și teme ;
Noi cu partidul am crescut odată,
Din focul lui împrăștiind scintel.

Ca un poem ce-n soare se respiră
Din munți și pînă-n văi răsună țara,
Făclii de demnitate și iubire
Ce ard în ritmuri noi, ca primăvara !

Și-un fiu avem, al nostru, -al națiunii,
Și crezul Lui e-n fiecare, azi,
Cînd blind lumina crește peste țară
Și-n țară creștem noi, ca niște brazi !

Puterea Lui e-n noi, e-n fiecare,
E-n griul ce se coace-n lan fierbinte,
E-ntr-un destin de soare luminos,
Și e în mersul nostru înainte !

În ochii Lui e-o țară ce visează
La griul ce va fi în primăvară,
La comunistă zare ce străbate
Acest popor, în năzuința-i clară.

Izvor de-nșelepciune i-e fîntîna,
Cu El noi ctitorim palate-n zori,
De vis și libertate ni-e credința
Ce urcă-n noi, ai țării luptători !

Pe-acest pămînt, pădurile și ramul
Li poartă-n vers credința din cuvinte,
În jurul Lui o inimă noi sintem,
O torță de lumină prea fierbinte !

Nicolae Arieșescu

România literară

Director : George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct : Ion Horea. Secretar
responsabil de redacţie : Roger Cămpăneanu

Revista revistelor

„Ramuri”, nr. 2/1985

Numărul pe februarie al „Ramurilor” e unul dintre cele mai bune din ultima perioadă a revistei. Perspectiva aleasă e larg culturală, favorabilă deschiderilor spre discipline umaniste variate. Incepând de pe prima pagină, unde Solomon Marcus face un interesant bilanţ despre Semioteza, azi, excelent documentat. La Cronica literară, Marin Sorescu continuă, în stilul său caracteristic, discuţia despre avangarda istorică (Avangarda cu garda descoperită). La rubrica de Caligrame, Eugen Simion merge mai departe pe linia interpretărilor sale de tipologie culturală, căutând acum locul spiritualităţii româneşti între „culturile culpabilităţii” şi „culturile pudorii”. O pagină întreagă e dedicată dezbaterii recente ediţiei Rădulescu-Motru. Tot ca un eveniment trebuie privită şi pagina semnată Constantin Noica (Elogiul culturii eu-

ropene), unde filosoful discută ideea de cultură europeană pornind de la scrierile lui Hans Peter Duerr şi trecind prin Hegel, Herder, Frazer, Mircea Eliade, Hamann, Heisenberg, Jung. Cu „interdisciplinarismul” acestui număr pot fi puse în legătură şi „dialogul” lui Şerban Cioculescu despre volumul II din Jurnalul lui Rebreanu, rubrica lui Anatol Vieru (acum, despre Ravel) şi cronica de teatru a lui Patrel Berceanu. Aşa stând lucrurile, doar Ion Pecie (scriind despre Mircea Zăciu) susţine sectorul recepţiei apariţiilor de carte curentă. Trebuie menţionate şi versurile publicate de Ion Horea şi Constantin Barbu, ca şi amplul poem *Opus hieroglicum* semnat pe ultima pagină de Odalis G. Pérez, dominicanul deja cunoscut la noi ca om de teatru şi esecist. Poemul stă într-o interesantă relaţie intertextuală cu *Istoria ieroglică* a lui Cantemir.

„Convorbiri literare”, nr. 2/1985

Cu plusuri sau minusuri acceptabile, rubricile „Convorbirilor literare” de la Iaşi continuă să compună o structură de revistă bine consolidată. Interviuul nostru îl are ca invitat pe Mircea Horia Simionescu. Despre înţelegerea literaturii ca ilustrare de vechi reţete, prozatorul „tirgovitean” spune că „Această idee incultă a cărbăreşte încă şi azi în mîntea unora şi, cu toate că în teoria şi practica literaturii lucrurile au evoluat spectaculos, ei continuă să strimbe din nas la înnoiri şi să tot aştepte produsul de serie, marea frescă, personajul a-toate-putinte, demiurgic, conflictele hipertrofic, vagoanele cu faună exotice trase de locomotiva cu aburi a secolului trecut, pe gustul unei clientele cu spiritul îngrădit de fierul forjat cu floricele, hrănit cu naturi moarte cu pepeni şi cu cadine vaporene moarte de amor. După opinia acestora, avionul prozei încă n-a fost inventat, textul pentru ochiul lucid nu-şi are rostul, lectura o înţeleg învecinată cu evadarea din contingent, din idee, variantă a spectacolului de varietăţi sau a somnolenţei...”. Mai substanţială decît în ultima vreme e pagina de Opinii, cu articole de AL

Zub (despre Jurnalul lui Rebreanu), Liviu Antonesei (despre prejudecăţile criticii şi vieţii literare — cu observaţia colozală că există azi o veritabilă „prejudecată” despre „prejudecăţile” care, vezi bine, nu ne-ar de pace!), Valeriu Gherghel (eseu în maniera sa sprinter-ironică) şi Mihai Dinu Gheorghiu (savuros portret-robot al „paginii externe” din publicaţiile de cultură). Un recul înregistră paginile *Cronicii literare*, o dată prin absenţa lui Al. Călinescu, şi a doua oară prin aspectul mai puţin semnificativ al cărţilor comentate de Val Condurache, Al. Dobrescu şi Constantin Pricop (cinci sau şase din nouă titluri sint evident neglijabile, în timp ce volume de Alexandru George, Petre Stoica, sau Bedros Horasangian sint cedate paginii de recenzii).

În paginile de poezie şi proză se remarcă textul lui Vasile Andru (*Banchetul*), acut în scriitură, pe linia modernă a celor mai recente experimente ale sale. Florin Faifer scrie, apoi, despre Baltasar Gracian (la rubrica *Universalia*) şi Ioan Holban despre Laurenţiu Fulga (la *Fişier scolar*). Sint şi alte lucruri semnificabile în acest bun număr de revistă.

„Familia”, nr. 2/1985

Din numărul pe februarie al „Familiei” orădene nu lipsesc rubricile susţinute de „noi critici” Al. Cistelean (cronica de poezie) şi Radu Călin Cristea (cartea de debut). Alături de ei, Virgil Podoabă şi Ion Simuţ au dat în ultimii ani personalitate revistei. La cronica de proză, Gheorghe Glodeanu scrie despre *Drumul la zid* de Nicolae Breban, iar la cea de critică Gheorghe Grigurcu, vechi cronicar al revistei, analizează *Introducere în opera lui*

Constantin Negruzzi de Gabriel Dimisianu. Un eseu captivant despre Michel Tournier ne oferă — pe o pagină întreagă — Eugen Simion, „avanpremieră” a cărţii sale *Sfidarea retoricii*. Mai merită semnalate un articol (acum excesiv de generos) al lui N. Steinhart şi o schiţă de C. C. Platon. Numărul mai cuprinde, între altele, obişnuitele cronici ale artelor şi obişnuitele traduceri, de astă dată versuri turcesti şi vietnameze.

b. l.

Viaţa literară
Consfătuire de lucru

Joi, 14 martie 1985, la Uniunea Scriitorilor a avut loc o consfătuire cu secretarii asociaţiilor de scriitori din ţară şi redactorii şefi ai publicaţiilor editate de Uniunea Scriitorilor.

S-au discutat planurile de activitate legate de evenimentele politice şi culturale ale anului 1985 şi probleme privind revistele literare.

Au participat: Anghel Dumbrăveanu (Timişoara), Mircea Radu Iacoban (Iaşi), Janoshazy György (Tirgu Mures), Marin Sorescu (Craiova), Dan Tărbilă (Braşov), Mircea Tomuş (Sibiu).

Din partea conducătorilor revistelor literare editate de Uniunea Scriitorilor au fost pre-

zenţi: Ion Horea („România literară”), Nicolae Dan Frunteleşă şi Mihai Ungheanu („Luceafărul”), Arnold Hauser („Nouă Literatură”), Dan Hăulică şi Geo Serban („Secolul 20”), Hajdu Gyözö („Igaz Szó”), Ioanichie Olteanu şi Gheorghe Pituţ („Viaţa Românească”), Szilagy Istvan („Utunk”), Corneliu Sturzu şi Horia Zălieu („Convorbiri literare”), Eugen Uricaru („Steaua”), Cornel Ungureanu („Orizont”).

Au participat, de asemenea, Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor, şi Traian Iancu, directorul Uniunii.

Sedinţa a fost condusă de Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor.

„De dragoste de ţară”

Asociaţia scriitorilor din Sibiu a organizat, în colaborare cu ziarul „Tribuna Sibiului”, la „Clubul presei” din municipiu, un recital de poezie şi muzică, sub genericul „De dragoste de ţară”.

Au purtat un fructuos dialog cu cititorii în legătură cu cele mai actuale probleme ale poeziei, prozei şi criticii literare: Mircea Tomuş, Radu Selejan, Christian Maurer, Titus Andronic, Ion Mărginean şi Ion Mircea.

În partea a doua a manifestării, actorii Ion Buleandru, Radu Basarab şi Constantina Chiriac au citit poezii patriotice.

Si-a dat concursul coral „Villanella” al Scolii generale nr. 14 din Sibiu (dirijor Egea Ermez).

Remember al Bucureştiului de altă dată

Sub auspiciile Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti, cu prilejul centenarului naşterii lui Matei I. Caragiale, „Muzeul Literaturii Române” a organizat, în cadrul celui de „Scriitori români şi muzica”, o evocare a Bucureştiului de altădată.

Au participat Edgar Papu, Dora Popovici şi Matei Gheorghiu.

„Permanenţa umanismului în istoria culturii”

La Biblioteca judeţeană „Mihai Eminescu” din Botoşani, în cadrul prelegerilor lunare desfăşurate sub genericul „Permanenţa umanismului în istoria culturii”, prof. univ. dr. doc. Alexandru Tănase a prezentat, în faţa unui numeros public, conferinţa cu titlul: „Umanismul în teatrul lui Euripide”.

Lansări de noi volume

Asociaţia scriitorilor din Timişoara a organizat sezaţii literare în localităţile Lăpuşnicul Mare Bozovici şi Dalboşet, din Judeţul Caraş Severin.

Au participat Ion Marin Almăjan, Eugen Dorcescu, prof. univ. dr. Ion Neaţă. Cu acest prilej, a fost lansat volumul colectiv „Afinităţile izvoarelor” şi noile lucrări „Întorcerea spre asfinţituri” de Ion Marin Almăjan, „Culegătorul de alge” de Eugen Dorcescu şi „Luceafărul” de Ion Neaţă.

La căminul cultural din localitatea Receaş, au fost lansate volumele „Fiinţe de-ozii” de Aurel Gheorghe Ardeleanu, „Ceaţa” de Titus Suciu şi au fost prezentate noile volume semnate de Ion Marin Almăjan şi Eugen Dorcescu.

Cenaclul Uniunii Scriitorilor din Focşani, cu sprijinul Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Vrancea, a editat primul număr din „Vrancea literară”, un adevărat almanah scos în condiţii tehnice excelente (în 145 pagini). Revista se deschide cu articolul intitulat „Sub heraldica mioritică”, semnat de Georgeta Caracida, preşedinta al Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Vrancea. Mai sem-

O nouă epocă de creaţie

Revistele „România literară” şi „Astra”, împreună cu Editura „Cartea Românească”, au organizat, în judeţul Braşov, întâlniri cu cititorii şi dezbateri pe tema „O nouă epocă de creaţie”. Manifestările au avut loc la Biblioteca municipală din Braşov, Biblioteca municipală şi Muzeul de istorie de la Cetatea Făgăraşului şi la Liceul „Negru Vodă” din Făgăraş. În acelaşi cadru, au avut loc sezaţii literare precum şi lansarea volumului de versuri „Umbra muntelui” de Eva Lendvai, şi a romanului „Linia” de Eduard

Huidan.

Au intervenit în dezbateri profesori de limba şi literatura română, membri ai Asociaţiei scriitorilor din Braşov, membri ai cenaclurilor literare din Municipiul respectiv şi din Făgăraş, muncitori, tehnicieni şi ingineri — iubitori ai literaturii, activişti culturali, elevi şi studenţi.

Din partea celor două reviste şi a Editurii „Cartea Românească” au participat Vasile Băran, Mircea Dinescu, Daniel Drăgan şi Cornel Popescu.

„Poezie şi plastică”

Teohar Mihadaş, Ion Pop, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu şi Mircea Vaida. În cadrul manifestării respective a fost vernisată expoziţia de pictură a Marianei Bojan.

La Facultatea de filologie a Universităţii din Cluj-Napoca, Augustin Buzura a avut o întâlnire cu un mare număr de studenţi şi cadre didactice, cărora le-a vorbit despre probleme ale literaturii contemporane.

Pentru săteni

Asociaţia scriitorilor din Tg. Mureş a organizat, la căminul cultural din comuna Breaza, o manifestare literară la care au participat mecanizatorii, membri ai cooperativei agricole, elevi, cadre didactice.

Au vorbit despre creşterea numărului volumelor în bibliotecile săteşti ale judeţului Mureş şi au citit din volu-

mele lor Mihai Sin, Nicolae Băciuş, Lazăr Lădăriu, Nemes László, Tóth István — care, în incheiere, au răspuns cititorilor, vorbind despre şantierul lor literar.

O sezaţie literară asemănătoare a fost iniţiată în comuna Gheorghe Doja, unde au fost prezenţi Dan Culcer, Györfly Kolomán, Székely János, Nemes László.

Schimb de experienţă

La ceanclul revistei „Vatra”, în cadrul recentei sedinţe de lucru, au citit membrii cenaclului „Abecedar” din Bistriţa, Vasile Dăncu, Ioan Pinteş, Viorel Paraschivoiu (poezie) şi Ni-

colae Serban şi Cornel Cotu-şiu (proză).

Au participat la discuţii Cornel Moraru, Mihai Sin, Dan Culcer, Mircea Oliv, Anton Cosma, Nicolae Băciuş, Cristian Stamatoiu, Virgil Raşiu.

„Autori: copiii”

Lucrările vor fi expediate dină la 5 mai 1985 pe adresa: Revista „Cronica”, str. Vasile Alecsandri nr. 3, Iaşi, cod. 6600 cu menţiunea: Concursul „Autori — copiii”. Trebuie notate exact şi citeţ vârsta, clasa, şcoala la care învaţă concurentul. Lucrările premiate vor fi publicate în numărul dedicat „Zilei Internaţionale a copilului”.

„Literatură şi medicină”

Asociaţia scriitorilor din Bucureşti, prin Biblioteca „Mihail Sadoveanu”, a iniţiat, în sala din str. N. Belolanis, nr. 4 (Piaţa Arzei), sub genericul „Literatură şi medicină”, o întâlnire cu scriitorii medici Octavian Simu şi Constantin Bogdan, care au citit din creaţiile lor şi au prezentat propriul şantier literar.

Au participat: Dan Tărbilă C. D. Zeletin, Al. Rai-

nează dr. Ion Vlăduţiu, Emil Giurgea, Tr. Olteanu.

Sub genericul „Valori contemporane” sint prezenţi scriitorii Ionel Brandabur, Ioan Gr. Bogdan, Ioan Dumitru Denciu, Emil A. Giurgea, Simion Hărnea, Virgil Huzum, Corneliu Fotea, Florina Muscalu (care semnează şi un portret despre Ion Panait), Traian Olteanu, Dumitru Pricop, Ion Panait, Liviu Ioan Stoiciu.

Alte articole sint datorate lui Emil Giurgea, Dumitru Micu, Ion Dodu Bălan.

În paginile publicaţiei sint prezenţi, de asemenea, scriitorii Adrian Păunescu, George Chirilă, Mircea Micu, Al. Raicu, Virgil Carianopol, Ion Nicolescu, Gheorghe Istrate, Constantin Ştefuriuc, Ştefan Careja. Mai sint publicate: o convorbire cu criticul şi istoricul literar Al. Piru, poezii inedite de Nichita Stănescu şi articole de Enache Puiu, Virgil Huzum, Dumitru Huţanu, I. D. Denciu.

LECTOR

Pentru o şi mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariţii, rugăm editurile şi autorii să ne trimită exemplare de semnal.

M. Eminescu — POEZII. Ediţie în seria „Arcade” cu o postfaţă de George Munteanu. (Editura Minerva, 320 p., 19,50 lei).

Mihail Sadoveanu — HANU ANCUTEI. Ediţie în colecţia „Lyceum” — texte comentate, tabel cronologic, prefaţă şi note de Ştefan Bădea. (Editura Albatros, 192 p., 11,50 lei).

Ion Pillat — OPERE II. Ediţie îngrijită, tabel cronologic, tabele sinoptice, note, variante şi comentarii de Cornelia Pillat; volumul cuprinde poeziile din perioada 1918—1927. (Editura Eminescu, 578 p., 41 lei).

Augustin Buzura — ORGOLII. Roman. Ediţia a II-a. (Editura Dacia, 418 p., 21 lei).

Nelu Ionescu — TEATRU. Ediţie îngrijită în colecţia „Dramaturgi contemporani” de Doina Florea-Ciornei; postfaţă de Adrian Păunescu. (Editura Junimea, 254 p., 11,50 lei).

Constantin Gheorghiu — APOTEOZA. Roman. (Editura Cartea Românească, 544 p., 24,50 lei).

Vasile Bogdan. — EVENIMENTUL. Roman urmnd volumelor de reportaje *Reşita dincolo de cuvint*, (1979) şi *Lungul drum al Dunării spre soare* (1981). (Editura Eminescu, 192 p., 9 lei).

Tudorel Oancea — NOAPTEA DE SUB TIEPILILE MELE. Roman. (Editura Albatros, 152 p., 7,25 lei).

Grigore Bălănescu, Constantin Preda, Nicolae Firulescu, Costel Ştefănescu — ZBORURI LIBRE. Volum colectiv de debut. (Editura Serisul Românesc, 108 p., 10,50 lei).

Valentin Dascălu — MIRIAPODUL. Roman. (Editura Serisul Românesc, 316 p., 12 lei).

Ion Pachia Tatomişescu — PEREGRINUL ÎN AZUR. Versuri. (Editura Serisul Românesc, 52 p., 5,50 lei).

Rodica Ojog-Brasoveanu — APEL DIN NECUNOSCUT. Roman în colecţia „Sfinx”. (Editura Militară, 272 p., 13 lei).

Ion Văduva Poneanu — OMUL ÎN FATA ŞTIINŢEI. Eseu. (Editura Politică, 264 p., 13 lei).

Vasile Speranţa — DOR DE DOR. Volumul urmnd celor din 1979 — *Sint ultimul poet romantic şi Polifonia albastră*, cuprinde ciclurile de versuri *Căutări* şi *Dor de dor*. (Editura Eminescu, 52 p., 6 lei).

Smaranda Cosmin — SĂRBĂTOAREA LUI ALEXANDRU. Versuri. (Editura Cartea Românească, 122 p., 10,50 lei).

AMINTIRI DIN INFERN / HIROSHIMA NICIODATĂ. Culegere de mărturii ale unor foşti combatanţi şi ale unor supravieţuitori ai bombardamentelor atomice de la Hiroshima şi Nagasaki realizată de secţia de tineret a organizaţiei nipone Soka Gakkai; traducere din limba franceză de Mariana Grancea. (Editura Politică, 240 p., 10 lei).

Ludwig Tieck — VITTORIA ACCOROMBONA. Romanul este tradus în colecţia „Clasicii literaturii universale” de Valeria Sadoveanu. (Editura Univers, 280 p., 14,50 lei).

București, 17 martie 1985. Pe platoul din fața secției de votare nr. 1 din circumscripția electorală „23 August”

Cu fața spre lumină

ÎN aceste zile cind primăvara încearcă, timid încă, dar din ce în ce mai stăruitor, să bată la porțile văzduhului, oamenii muncii din România și-au îndreptat pașii, la 17 martie, spre urnele de vot. Exercițiul și acest drept cetățenesc fundamental, ei și-au exprimat, într-o unitate impresionantă, convingerea fermă că platforma-program a Frontului Democratice și Unității Socialiste — platformă ce configurează direcțiile de dezvoltare a României în cel de al VIII-lea cincinal și în perspectivă pînă în anul 2000, stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului — reprezintă calea sigură de dezvoltare economico-socială a țării, de împlinire a aspirațiilor de pace și progres ale întregului popor.

Pentru toți comuniștii, pentru întregul popor, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, primul nostru ales în marele forum democratic al țării, reprezintă cu atât mai mult un moment de înaltă mîndrie patriotică și adîncă satisfacție cu cit alegerile pentru Marea Adunare Națională din acest an au multiple și adînci semnificații. Sint, în aceste zile, două decenii de cînd în fruntea partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, răstimp istoric legat prin toate fibrele de prezența sa la conducerea destinului patriei noastre. Totodată, aceste alegeri au avut loc la puțină vreme de la Congresul al XIII-lea al partidului ale cărui hotărîri configurează chipul de miine al României, mersul ei ascendent și neîntrerupt pe treptele civilizației socialiste și comuniste.

Am fost martorii și participanții activi al acestei epoci. Sub ochii noștri, în toate domeniile vieții economice, politice, social-culturale și, în primul ca și în ultimul rînd, umane, în această perioadă au avut loc prefaceri uriașe, s-au petrecut altele înnoiri în cîmpul vast al construcției noastre istorice încît cuprinderea lor, în toată amploarea și complexitatea, ar presupune alcătuirea unei cronici fluvii.

Ca urmare a profundelor prefaceri înnoitoare, revoluționare care au avut loc în anii socialismului, și mai cu seamă în ultimii douăzeci de ani, România s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată, cu o economie predominant agrară, într-o țară cu o industrie puternică, modernă și cu o agricultură în plină dezvoltare. E puțin lucru să poți astăzi constata, de exemplu, că în comparație cu anul 1945, industria românească a crescut de peste 100 ori, agricultura de circa 7 ori, iar venitul național de 32 ? În anul ce a trecut, în ciuda unor condiții nu întotdeauna favorabile, a fost obținută una din cele mai mari producții agricole din istoria țării, realizîndu-se peste o tonă de cereale pe locuitor. Puternica dezvoltare a întregii economii naționale, a forțelor de producție, făurirea noilor relații de producție și sociale au dus la transformarea revoluționară a structurii de clasă a societății românești, la înflorirea științei, învățămîntului și culturii, la creșterea calității vieții celor ce muncesc.

ÎN perioada înăugurată de Congresul al IX-lea, datorită contribuției noastre a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la rolul pe care trebuie să-l îndeplinească știința în viața societății, România dispune de o politică de stat programatică în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și introducerii progresului tehnic, de o concepție larg și temeinic fundamentată care consacră contribuția tot mai amplă și mai profundă a științei și tehnicii în edificarea noii societăți, a umanismului revoluționar. Pornind de la ideea centrală că între învățămînt, știință și producție trebuie să existe o inextricabilă unitate, președintele României a acordat și acordă, în întreaga sa activitate teoretică și practică, o deosebită atenție organizării și perfecționării continue a școlii, organizării și perfecționării rețelei de cercetare corespunzător cerințelor dezvoltării economiei naționale, perfecționării planificării și finanțării cercetării și aplicării progresului tehnic care să asigure concentrarea eforturilor în probleme prioritare, actuale și de perspectivă ale economiei naționale. Cercetarea științifică — domeniu în care își desfășoară activitatea peste 235 000 de oameni — a devenit o puternică forță de producție ce își aduce o contribuție însemnată la creșterea avuției naționale, la progresul multilateral al țării. Dezvoltîndu-se și modernizîndu-se continuu, învățămîntul și-a lărgit considerabil baza materială, a dobîndit o orientare și o structură nouă în concordanță cu cerințele economico-sociale, cu exigențele societății noastre. De la România anilor de început al revoluției, cînd o bună parte din populația țării

era analfabetă și pînă astăzi cînd fiecare al patrulea cetățean al țării este cuprins într-o formă de învățămînt, saltul este de-a dreptul impresionant. Literatura, artele plastice, muzica, cinematografia, cultura în general, au cunoscut o puternică înflorire, constelația de valori spirituale a patriei îmbogățindu-se mereu cu noi și noi opere remarcabile.

S-a dezvoltat și adîncit continuu democrația socialistă, creîndu-se, din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un sistem democratic unic în felul său și care asigură, în tot mai mare măsură, participarea directă a maselor de oameni ai muncii la viața politică a țării, conducerea țării prin popor și pentru popor.

Ca urmare a prezenței sale active și principiale pe arena vieții internaționale, a crescut în permanență prestigiul și contribuția țării noastre, a președintelui ei, la soluționarea constructivă a marilor probleme ale contemporaneității, la înlăturarea dezarmării, securității și concurenței egale între națiuni, la apărarea dreptului fundamental al oamenilor de pretutindeni — dreptul la existență, la viață, la pace.

ÎNFĂȚIȘAREA acestor splendide înfăptuiri este, prin forța împrejurărilor, lacunară căci, din orice unghi ai privi realitățile noastre politice, economice, social-culturale de astăzi, în fața ochiului se dezvăluie, ca într-un caleidoscop mirific, mereu noi și ample realități, fapte și semnificații ce pun în lumină, toate, minunata capacitate creatoare a poporului nostru, energia sa constructivă descătușată, sub conducerea înțeleaptă și fermă a partidului, în anii revoluției socialiste. Dar dintre toate aceste mari înfăptuiri, cea mai importantă și mai uimitoare, plină de satisfacție, ne pare a fi aceea a transformării omului. S-au petrecut, în acești ani, mutații adînci în configurația spirituală a oamenilor muncii, în profilul lor moral-cetățenesc, în atitudinea lor față de muncă, de societate și viață, în responsabilitatea și încrederea cu care privesc viitorul. Aceasta se datorește faptului că în întreaga activitate teoretică și practică a partidului nostru, cu deosebire în cele din urmă două decenii, problemele omului și umanismului au ocupat un loc fundamental. S-a cristalizat astfel, începînd cu Congresul al IX-lea al partidului, o concepție nouă, revoluționară asupra locului și rolului omului în societate, construirea societății socia-

liste multilateral dezvoltate aducînd cu sine, prin acțiunea oamenilor înșiși, prin structurile ei economice, politice și culturale, o nouă etapă în înlăturarea și desăvîrșirea umanismului. Încetînd de a mai fi un simplu exercițiu teoretic, abstract, umanismul revoluționar a devenit și devine, tot mai mult, o parte integrantă a vieții reale, a practicii istorice propriu-zise.

La baza acestor mari schimbări înnoitoare inaugurate de Congresul al IX-lea în gîndirea social-politică și în practica revoluționară a partidului nostru, al cărui promotor a fost și este tovarășul Nicolae Ceaușescu, se află o nouă reprezentare a dialecticii dezvoltării sociale, a dinamicii socialismului, a intercondiționărilor lumii contemporane. În politica Partidului Comunist Român acest moment a constituit un adevărat salt calitativ atît din punct de vedere teoretic cit și din acela al praxis-ului. S-a părăsit o viziune caracterizată de numeroase elemente simplificatoare, liniare și dogmatice asupra lumii, în favoarea uneia autentic dialectice, științifice, izvorită din practică în stare să orienteze acțiunea umană și să-i confere eficiență transformatoare de real. Aplicînd cu strălucită pricepere principiile generale ale filosofiei materialist-dialectice și istorice la condițiile concrete, specifice ale țării noastre, secretarul general al partidului a avut un rol decisiv în configurarea politicii partidului nostru în aceste din urmă două decenii, în orientarea și stabilirea direcțiilor principale ale dezvoltării întregii noastre vieți sociale, în elaborarea Programului construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism.

ÎN cei douăzeci de ani de cînd îndeplinește cea mai înaltă funcție în partid, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat în viața partidului și a țării, în activitatea politică, economică și social-culturală, în întreaga activitate de cercetare și aplicare a acestora în practică, un nou ritm și un nou stil de muncă și gîndire. Exemplul oferit nouă tuturor, în aceste două decenii ca și în întreaga sa viață dedicată activității revoluționare, ne conduce spre o concluzie cu semnificații pe cit de generale pe atît de profunde: numai muncind fără preget și cu fața mereu îndreptată spre lumina a ceea ce este nou și înaintat, ne vom putea aduce, fiecare, pe măsura puterilor noastre, contribuția la progresul, bunăstarea și fericirea națiunii din care facem parte.

Dumitru Ghișe

NOI...

În suflet port copiii de țărani...
Mă joc cu ei de două mii de ani...

Ei îmi arată oare, eu le-arăt
Cărarea ce-am lăsat-o îndărăt

Săpată-n stînci, intipărită-n lut
Cu stropi din singele ce ne-a durut ?

Eu le sint azi copilul ? Ei mi-s tații ?
Cînd țara-mumă și cînd frați — Carpații

Ne strigă, le răspundem într-un glas :
Nici unul rob al morții n-a rămas !

Sîntem aici, vom fi mereu aici,
Copii-părinți și strănepoți-bunici,

Un neam unit, același, azi și miine,
Cu vorba aburită ca o piine,

Cu tot ce izbîndim întru frumos
Pe Olt în sus, pe Argeș mai în jos,

Cu-aromele ce le rodește vița
Sus pe Tîrnave, jos pe Dimbovița,

Sîntem aici ! Noi liberi ne-am ales
Drumul prin timp ca printr-un codru des...

Ion Brad

Împliniri

O EPOCĂ fertilă pentru literatură începea acum două decenii, când societatea noastră intra pe făgașul unei dezvoltări căreia istoria avea să-i confere personalitatea ei distinctă. Venirea, cu douăzeci de ani în urmă, în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu constituia elementul esențial al procesului care avea să clarifice identități, să definească potențialități, să situeze într-un cadru nou proiecția noastră asupra trecutului, prezentului și viitorului țării. Literatura va beneficia de acest eveniment în chip multiplu și oricine scrie azi o istorie a literelor românești nu poate să nu consemneze primăvara lui 1965 ca dată de impuls ce se va configura și mai puternic la Congresul al IX-lea, în evenimentele politice care aveau să urmeze.

Axa în care se uneau pentru literatură noile condiții poate fi definită prin concentrarea atenției asupra omului ca personaj literar, ca esență a societății, deplasarea viziunii de la structuri și sisteme sociale la structurile sufletului omenesc sau, altfel spus, înglobarea structurilor societății și ale istoriei în structurile omului construit de această societate și construind această societate. Sufiul adus de noul conducător al partidului stabilea această unire, această inseparabilitate, și, ca atare, sistemul de valorizare a societății devenea unul de valorizare a omului, fenomen aprofundat de literatura noastră. În acești ani, abordat în complexitatea lui, prilejuind existența unor personaje cu moralitate, eroism, valoare ce nu pot fi desprinse de moralitatea, eroismul, valoarea istoriei, făcând posibile fresce sociale, secvențe de puternică istorie transpusă în planul literaturii.

Marcate puternic de personalitatea și gândirea secretarului general al partidului, aceste două decenii au fost fertile pentru literatură în sensul definirii individualității ei ca artă a cuvintului, ca trezorerie a limbii române și a sufletului omului de pe aceste pământuri, abandonarea înțeleșurilor schematice, deformatoare, mai vechi, prin care îi era destinat rolul doar de proces verbal al realității.

Performanțele ca artă ale literaturii de azi ilustrează elecvent puternicele eforturi de individualizare și aprofundare ale specificului și uneltelor specifice, au fost, sint, în modul specific literaturii, influențate de deschiderile puse acum două decenii la temelile României. A le păstra, a le dezvolta, a le feri de deturnări, a le apăra de primejdia golirii de sensuri, de moleșala lipsei de ideal, iată o diversitate de dezbateri, de puncte de acțiune aflată azi în fața scriitorului.

Pentru că spiritul instaurat de secretarul general al partidului, de Congresul al IX-lea al P.C.R. cere creației literare să perfecționeze unitatea valoare-acțiune socială, monada artă și slujire a omului, să respecte legitatea supremă a neabdicării artei de la misiunea de participant la tot ce poate aduce mai binele omului, contemporanul cărților noastre, de la datoria de a ține ochiul treaz la bine și la rău, de a fi a acestui om, nu printr-o oarbă asumare a unui destin fatal, ci ridicându-se la altitudinea înținerii conștiințelor, la simpla și omenească lucrare de a face ca omul să nu fie sub vremi ci deasupra și hotărâtorul lor.

Literatura deceniilor 1965—1985 este deplină mărturie de asumare a scriitorului atît a exigențelor lumii în care trăiește, cit și a dezideratelor perfecționării ei, dă măsura participării sale la edificarea socială, morală, valorică a României contemporane. Este aici materializarea unui ideal sublim, un ideal de fertilitate și cinste pentru scris și scriitor.

Pictură de Sabin Bălașa

Cu încredere și cu speranță

ÎN aceste zile poporul român și-a spus încă o dată cuvîntul, acordînd încrederea absolută aceluia care, prin energia sa revoluționară și prin alesele sale virtuți de conducător, dă numele epocii pe care o trăim, tovarășului Nicolae Ceaușescu. Investit cu răspunderea supremă de Partid acum douăzeci de ani, conducătorul destinelor noastre a reprezentat și reprezintă cu strălucire personalitatea națiunii române între popoarele lumii, virtuțile sale creatoare, orizonturile spirituale, năzuințele de pace și de progres social. Acestea au fost dovedite în cei douăzeci de ani pe care-i împlinim acum, anii celor mai însemnate realizări pe toate planurile vieții din istoria țării. Sint anii unității poporului în jurul Partidului Comunist Român, anii desăvurării libere a energiilor constructive, a puterilor creatoare, a însușirilor de întemeietori pe care oamenii acestor pământuri le dovedesc în istoria nouă a țării, în libertate și independență, fără asuprire, fără amestec străin, fără umilire socială și națională.

Iată de ce, în ziua îndatoririlor cetățenești ale întregii țări, am votat cu încredere și cu speranță. Cu încredere în destinul națiunii române, și cu speranță în pacea lumii, în viața de mîine a copiilor noștri. Un sentiment simplu, domestic, acela al programului meu de muncă și de participare la obligațiile zilnice, acela care mă duce adeseori pe drumurile țării, pe la oamenii pămîntului și la oamenii uzinelor. M-a însoțit și mi-a îndreptat gîndurile în momentul opțiunii mele. Un gînd neînfricoșat de amenințările timpului, legat pentru o clipă de ceea ce avem de făcut aici, în țara noastră, cu ceea ce ține de conștiința și de priceperea oamenilor ei, m-a alăturat de cei veniți să-și exprime aceeași încredere în rosturile țării, același legămint față de propria lor conștiință în fața obligațiilor firești ale ficăruia.

Tărîmul acesta al conștiinței, grija pentru luminile lui și pentru relieful lui omenesc, este cea mai prețioasă biruință a epocii pe care o trăim, și cea mai înaltă grijă a zilei de azi și de mîine. Vorbim firesc despre noi înșine, trăim în raporturi sociale absolut noi, fără să mai judecăm această nouătate. Avem însă obligația de a judeca, în oglinda faptelor noastre și în ceea ce facem pentru creșterea copiilor noștri, pentru adevărul pe care îl fixăm în conștiința lor, pentru cîntea pe care le-o trecem de pe fețele noastre pe fețele lor, avem obligația morală de a judeca propria noastră viață, ca să putem primi judecata lor. Raporturile de clasă ale altor timpuri, relațiile de muncă, sensul răspunderii și căile însușirii bunurilor vieții, tot ce a cunoscut poporul nostru de-a lungul istoriei sale, convulsiile sociale, interesele claselor stăpînitore, idealurile maselor muncitoare, înfățișările umane pe care numai mărturiile istoriei, literaturii și artei ni le mai trec pe dinaintea, ca o frescă bintuită de vremuri, toate acestea nu mai participă decît prin cultură la alcătuirea ființei noastre, sint de neconcepțut în structura societății socialiste.

Nu mai două decenii au trecut, după alte două ale marilor încercări de limpezire a structurilor sociale, în revoluție politică, în acte decisive ale economiei, de cînd în fruntea Partidului a venit omul tinăr și încercat în cumplite lupte de clasă, fiu de țaran român cu necuprinsă iubire de poporul său — și, iată, vorbim altfel despre noi înșine, și despre timpurile pe care le trăim, participanți și martori la schimbarea în măreție și perenitate a chipului țării.

Evenimentul electoral din aceste zile s-a integrat firesc în mersul istoriei contemporane, și l-am întîmpinat în mărturisirea acordului total cu ceea ce sintem, ca popor și ca înfățișare a propriei noastre biografii, cu ceea ce vrem să fie generațiile de mîine, posesoare a unor bunuri materiale și spirituale pe care noi nu aveam de unde să le moștenim. Locul exprimării acestui acord a fost într-un cartier al Capitalei, pe strada Mihai Eminescu, și n-aș fi putut să nu cuprind, la această întîlnire cu numele său, tocmai acel suprem principiu al muncii și al cîstei sociale, din care se înteleg virtuțile națiunii. Ce alt principiu stă la baza programului nostru de viață, dacă nu acela al muncii și al cîstei, al eticii și echității socialiste, fără biruința căruia este de neconcepțut locul omului nou în procesul complex al vieții, în muncă, în legăturile interumane, în afirmarea unui scop și a unui ideal de viață. În pedagogia politică și în înțelegerea lumii în care trăim? De la această definiție și de la această realitate a ființei noastre civice, a statutului nostru ca națiune se deschide necuprînsul spațiu al realizărilor de care ne mindrim, cu impresiunile santinele de construcții, întreprinderile moderne, căile pămîntului și ale apelor în care elementul uman concentrează uriașul potențial al țării, munca intelectuală care guvernează toate înfăptuirile societății, fără de care nu se poate presupune nici o naștere a progresului, munca învățării, a cercetării, a creației artistice, a scrierii cărților, a educației tinereții.

ÎN această realitate nouă în care ne-am maturizat și ne recunoaștem noua înfățișare, actul opțiunii politice presupune o conștiință nouă a înțelegerii lui, implică un sens moral și unul juridic al problematicii sociale, schițează în existența individului o fată posibilă a zilei de mîine. În societatea noastră, cu un front unic al muncii într-un front unic al democrației socialiste, cu un unic plan al dezvoltării în toate domeniile, exercitarea acestui act nu poate fi prețuită în afara sentimentului de solidaritate cu toți oamenii țării, cu factorii sociali care îi determină propria ta contribuție la edificarea patriei, la punerea în valoare a bunurilor ei materiale și spirituale. Numai în acest chip se poate înțelege sensul deplin al libertății, numai pe această cale se poate adevări iubirea de țară, prin iubirea de oamenii ei, de muncă și de aspirațiile lor.

Viața nu este o abstracțiune, nici o vorbă rostită în numele unor vanități și interese străine de cerințele ei adevărate în fiecare clipă, nici țara nu-i o întimplare în cursul timpului, un loc al întimplărilor, al trecerii și al uitării. Spre noi înșine au privit eroii neamului, în bătăliile duse de la margini la inima țării, întotdeauna de la margini la inima țării, pe căile apelor și în colbul cîmpiilor, la trecătorile munților, în ceasurile de jertfă pentru dreptul la viață, la vorba părinților, la credință, la unitate și la independență națională. Două decenii, sub scutul biruitor al numelui Nicolae Ceaușescu, au umplut pămîntul nostru de istorie și, acolo unde se spunea că nu se vede nimic au apărut chipurile părinților noștri, și au apărut culorile steagului și adevărul mult așteptat. Evenimentul istoric de acum două decenii era pregătit în adînci straturi ale ființei naționale, era dorit de adevărul istoriei, cel chinuit și ascuns copiilor țării. Și în ceasul acela s-a arătat adevărata față a

revoluției, prin cuvîntul celui investit în fruntea partidului, adevăruri tănuite au ieșit la lumină, și un program de viață s-a conturat în fața întregului popor, regăsit în scopuri comune, angajat în deplinătatea ființei sale, cu lumina conștiinței sale de neam, ca națiune liberă și independentă, cu prețuire pentru tot ceea ce s-a creat, valoros și durabil, pe acest pămînt. S-au reasezat la valoarea lor cărți și vieți de cărturari, judecata oamenilor s-a îndreptat spre adevărul cel știut și nemărturisit, acela afirmat acum cu autoritatea adevăratei democrații.

Putem spune că destinul scriitorului român contemporan atunci s-a hotărît, odată cu destinul întregului popor, al milioanele de constructori ai vieții noi. Instituțiile de cultură s-au diversificat, s-au înmulțit, înglobînd o impresionantă energie spirituală, dînd creației științifice, literare, artistice, dreptul de afirmare totală, așa cum aspirațiile oamenilor o cereau. În intensitatea faptelor petrecute, începutul a două decenii ni se pare un timp îndepărtat. A fost și a rămas el este prezentul dinamic al ființei noastre, un memento al conștiinței, un semn de recunoaștere în spațiul năzuințelor și al strădaniilor noastre, un loc de apărare a adevărului, de îndreptare a indoielilor, de regăsire a energiilor necesare de acum înainte. De la un an la altul, evenimentele care s-au urmat au smuls ca din pămînt bogățiile de frumuseți ale patriei, au schimbat înfățișarea orașelor și satelor, a tuturor regiunilor țării, au dat copiilor învățătura și orizont al vieții, au dat cărților dreptul lor la viață, au dat oamenilor libertatea, au dat istoriei dreptul la rostire, ființei națiunii dreptul la unitate și la afirmare.

DE toate aceste izbîndiri legăm numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru strădaniile lui în afirmarea demnității noastre naționale, pentru gîndirea sa politică exprimată în formele democrației muncitorești, pentru dinamismul imprimat întregii noastre vieți sociale, pentru prețuirea, în orizontul nou al civilizației, a celor mai importante și mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii, pentru cinstirea valorilor spirituale, pentru prezența României între țările lumii. De numele lui și de iubirea lui de țară se leagă afirmarea idealului de pace al națiunii române, credința în om și în valorile vieții, înțelegerea cu toate neamurile, sensul democratic și echitabil al colaborării cu țările lumii, buna conviețuire și buna vecinătate care au constituit din totdeauna legi drepte și firești ale poporului român. Secretarul general al Partidului și Președintele României, neobosit, cu îndreptățită răspundere asupra soartei omenirii, poartă prin lume tezaurul de omie al poporului său, în numele căruia cere guvernelor înțelepciunea păcii și a colaborării.

Pentru toate acestea, țara și-a afirmat din nou unitatea în jurul lui, într-o singură voință, cu încredere și cu speranță, și în acest prag al izbînzilor ei, al năzuinței spre mai bine, în încercările lumii, în greutățile cite se ivesc, oamenii pămîntului și ai uzinelor, minerii și constructorii, oamenii sondelor și cei ai pădurilor, cărturarii și ostașii țării, în fața marilor îndatoriri cite ne așteaptă, pentru ridicarea țării pe noi trepte de civilizație și bună stare, pentru apărarea demnității, libertății și independenței națiunii române, într-un timp al păcii și al colaborării cu toate popoarele.

Ion Horea

Platon Pardău

Timp istoric

TRECUTUL este, în cele mai dese cazuri, unitatea de măsură a demnității unei colectivități umane și cu atât mai mult a unui popor. Dar nu un trecut îndepărtat vor să evoce rindurile de față, ci un trecut care, putem spune, face parte din prezentul nostru.

Cele două decenii cite au trecut de la alegerea în fruntea partidului nostru a tovarășului Nicolae Ceaușescu poartă, prin realizările lor, semnificații istorice, fac parte din prezentul nostru, din însăși realitatea vieții noastre. O hartă a țării de acum două decenii comparată cu una de azi ar propune, fără îndoială, multe elemente asemănătoare. Dar, pe-ar așeza și în fața multor elemente inedite. Desigur, Dunărea și riurile țării au rămas aceleași. Aceiași sînt munții țării. Aceiași sînt orașele țării. Dar, nici măcar în cazul acesta, afirmația nu este pe deplin valabilă. Pentru că Dunărea s-a îmbogățit, în aceste două decenii, cu impunătoarele siluete ale Porților de Fier și Porților de Fier II, iar, de-a lungul cursului său, orașele vechi de altădată și-au schimbat radical înfățișarea. Începînd, să sptnem, cu emblematicul chip al Orșovei (care a păstrat, în fapt, numai numele din vechiul oraș și tradiția de hărnicie a oamenilor ei) și terminînd cu portul Sulina, de nerecunoscut azi, în comparație cu cel de acum două decenii. Dar Drobeta-Turnu Severin, Giurgiu sau Călărași, Galați sau Tulcea? Cît de schimbate se înfățișează astăzi fața de trecut de acum 20 de ani! Acum două decenii nu exista Transfăgărășanul. Acum două decenii nu existau marile hidrocentrale de pe Olt și de pe Argeș. Acum două decenii nu existau Combinatele siderurgice de la Galați și Iași. Acum două decenii nu exista Metroul bucureștean și, mai ales, nu exista grandioasa, măreața cale de apă — Canalul Dunăre-Marea Neagră. Și cite alte nenumărate mărturii ale forței de creație a poporului nostru ar putea fi numite acum drept argumente ale densității faptelor fără egal ale acestui timp. Timp care, asemeni unui fluviu uriaș, își află punctul de pornire, își află izvorul în acel generos și istoric eveniment care a fost Congresul al IX-lea al partidului, în lumina căruia pe harta eternă a patriei s-au ivit, pentru a se prezenta la întîlnirea cu viitorul, mo-

numentele impresionante ale muncii descătuse de poverile închistării, monumentele muncii libere. Iar dacă ar fi să putem cuprinde în „geografia nouă a țării” — dincolo de edificiile instituțiilor de cultură, ale teatrelor, cluburilor, caselor de cultură — și chipul nou prin care se înfățișează creația autohtonă, atunci zestrea acestui timp s-ar dovedi inepuizabilă. Pentru că, în aceste două decenii — care sînt, deopotrivă, trecutul nostru imediat, dar și prezentul nostru cel mai fierbinte — literatura nouă s-a îmbogățit cu opere exemplare, valoroase, înfățișîndu-se într-o diversitate impresionantă de stiluri, aducînd mărturia existenței în România socialistă a unor personalități creatoare inconfundabile, a unor conștiințe adînc legate de conștiința supremă a țării.

Sub semnul libertății, al operei creatoare, s-a desfășurat acest timp din imediata noastră apropiere, căruia nu i-am fost doar niște simpli martori, ci i-am fost autorii înșiși, lucrînd fiecare, după vocația și după locul ce l-a fost destinat în structurile sociale, pentru propășirea materială și spirituală a patriei. Acestui timp îi spunem „Epoca Ceaușescu”. Cu legitimitate îndreptățită. Pentru că marile deschideri creatoare, descătusea energiilor umane, imboldul la gînd cutezător, impunerea criteriului valorii drept criteriu suprem al faptelor sînt legate de această epocă, de gîndirea și acțiunea revoluționară ale secretarului general al partidului.

Demnitatea poartă astăzi nume concrete, foarte concrete. Ea este o realitate esențială a omului țării și a epocii țării. Ea este rezultatul eforturilor naționale pentru permanenta propășire a patriei. În numele acestei demnități s-au înălțat și operele culturale ale prezentului. Din matca lor viguroasă se vor ivi, asemenea petalelor unei flori eterne, operele de mîine. Gestul artistic, ca orice gest creator, se desfășoară în orizonturile demnității acestui timp, ale încrederii în acest timp. Timp luminat de fapta omului constructor, a omului patriot. Timp luminat de acest trecut apropiat, de aceste două decenii care sînt, deopotrivă, prezentul nostru veritabil.

Nicolae Dragoș

Pictură de Eugen Popa

Prezent umanist

SE împlinesc două decenii de cînd la conducerea partidului nostru a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu. În anii aceștia, puternic marcați de personalitatea excepțională a secretarului general al partidului, s-a deschis în fața contemporanilor noștri un cîmp liber și infinit care a putut să fie investigat și explorat cu un intens spirit critic, dar și cu un elan general de încredere în colectivitatea umană aptă pentru marea operă de construcție. În anii aceștia, omul spațiului și timpului românesc a putut să creadă cu tărie în realitate și adevăr, să fie activ în atingerea unei finalități existențiale, în care realizarea sa integrală interferează individualul cu liniile construcției generale. În anii aceștia, intelectuali s-au dedicat cu imens devotament laborioasei activități de a descoperi realele dimensiuni și caracteristici ale unei declinative transformări istorice. Dincolo de metafizic, ei au fost totdeauna umanisti, în sensul proiectării în centrul atenției lor lucide a omului real și nu a unei abstracte entități. S-au exprimat în paginile lor principiile unei omogene umanități, a omului care a înțeles că numai față de alții se poate realiza integral, determinînd o nouă filosofie, o nouă artă, o nouă politică.

În concepția convergentă ideologică, dar niciodată dogmatic constrîngătoare a acestor ultimi ani, s-a dezvoltat intens știința politică, totdeauna considerată forță și formă a rațiunii. Valoarea omului constă în conștiința lui politică, iar virtutea este echivalată cu energia activă care poate să transforme destinul și să justifice existența individuală sau colectivă. Meditația asupra omului și a locului său în istorie, pătrunderea psihologică, încrederea în om și în facultățile sale creatoare subliniază o altă caracteristică a făuritorilor culturii prezentului românesc. Istoria este o înlănțuire de cauze și efecte totdeauna raționale, opera omului și a personalității sale energice și dinamice. Forțele rațiunii și înțelegerea lumii reale converg în a determina orientarea unei noi culturi, umanist-revoluționare. Logica guvernează lumea ca și adevărul care nu este spus o dată pentru totdeauna, dar care trebuie totdeauna căutat, orientat de principiul etic cardinal al deplinei responsabilități a omului în fața istoriei.

În anii aceștia, omul, prototipul uman, s-a dovedit a fi înzestrat cu energie potențială, intens activ în fața materiei și a naturii, în fața destinului său complex la sfîrșitul secolului al douăzeciulea. S-a cucurit, în acești ani,

un nou sens al virtuții, în libertatea de a fi activi, în variata creație materială ori spirituală, în exercițiul continuu al voinței de a descoperi și releva adevărul, de a nu azvîrli nici un vâl asupra unei realități, oricît de tulburătoare ar fi. Împlinirea sufletească nu este rugăciunea în asceză, ci fapta și voința constructivă, convergențe în edificarea unei opere, totdeauna umaniste.

A voi și a acționa este un postulat al contemporaneității românești.

În anii aceștia, scriitorii au avut libertatea și voința de a investiga dincolo de dogme prestabilite și constrîngătoare, căutînd transfigurarea în artă expresivă, a adevărului și datelor transmise de realitatea înconjurătoare, determinate de axele cardinale ale spațiului și timpului românesc. Urmînd drumul fără de meandre al sacralului adevăr, ei au considerat, o dată mai mult, literatura ca forță modelatoare fundamentală a omului. Exaltarea condiției umane contemporane afirmă conștiința scriitorului care nu poate evada din social, căutînd să atingă adîncurile realității și s-o cristalizeze în paginile sale care trebuie să fie o sinteză între gîndire și sentiment, între meditație și emoție, sub semnul, totdeauna etic, modelator, al artei de valoare.

Anii aceștia au fost ani de deschidere către toate orizonturile. Au trecut pe apa timpului departe zilele și nopțile dogmatismului sacralizant, ale retoricei goale de conținut. Întreaga energie a tuturor celor activi este dinamizată de impulsul permanent pentru modelarea complexă a omului apt să edifice nu o utopică cetate a soarelui, ci statul armonie al unei civilizații și culturi superioare, în care să freămte plenar întreaga capacitate de creație a unui popor liber și unitar, în făurirea înaltului său destin umanist.

Căile spre perfectibilitate, prin prisma înțelegerii libertății și creației din orice zonă a activității umane, s-au deschis, în prezentul românesc, sub semnul luminos al democrației reale și umanismului revoluționar, în sensurile dialecticii neîntrerupte și ireversibile care transformă atît liniile istoriei cît și ale vieții individuale.

În anii aceștia s-a creat un climat spiritual care generează opere ale artelor și literaturii insumînd viața multiformă a oamenilor, trăirea într-o zonă a libertății și concordanței între frumusețe și adevăr, între etică și echitate, între cultură și educație, caracteristici ale complexei modernități a umanismului revoluționar românesc.

Alexandru Balaci

Sub semnul timpului

Sub semnul esențial al timpului
Al Unirii și al Simțirii
Sporesc gîndurile demne
Spre un mare viitor
Ce răsare peste întregul plai românesc.

Urmăm conducătorul iubit
pe drumul de bine și de fericire
Pretutîndeni ne luminează flacăra partidului
Propria-ne libertate a zilei de azi și de mîine.

Dragostea noastră sub semnul menirii timpului
Al timpului rîmurind
Către cea mai frumoasă înălțare a patriei
Spre era așteptată, spre era comunistă.

Miron Țic

Lumina Lui

Știm ce efort și cit de mult veghează
pentru fericirea acestei țări;
ca soarele-n amieză ne luminează
pe drumul nou spre comuniste zări.

Lumina Lui ni-i infinit de dragă,
poporul azi se recunoaște-n El.
Și dragostea i-o dăruim întreagă
urmîndu-l sub al patriei drapel.

Radu Felecan

Liniștea rodului

Înnul binecuvîntat al spicelor
Înălțat din inima Cîmpiei Române
De palmele părinților și fraților mei spune,
Despre lumină și vrednicie amintește
Cu nostalgia zăpezilor adormite sub ierburi;
Despre dorul nemuritoarelor ciocirlii
Sub bolți cu senin de Lucafăr
Și despre nepieritoare strălucire a Patriei.

Liniștea rodului germinează în priviri
Sete de zbor și tinerețe
Pentru zările de aur.

Traian Reu

La rădăcina patriei

La rădăcina patriei, vitează
Eroii sint ei înșiși rădăcini
Și din aceste rădăcini, veghează
Lumina vremurilor care vin

Eroii noștri care-au fost părinți
Și începuturi pentru alți eroi
Cu ochii lor cei limpezi și cuminți
Din nemurire se întorc la noi

Ei ne privesc din crengile de brad
Ne văd prin pinza zorilor, subțire
Prin lacrimile ploilor ce cad
Pe crucile uitate-n cimitire

Din fiecare rîu, din fiecare
Copac cuprins în spațiul românesc
Eroii, cu-o privire care doare
Atenți și pașnici încă ne privesc

Să nu-i uităm, să nu ascundem chipul
Eroilor trecuți în amintiri
Acum cînd vîntu-nvolbură nisipul
Pe punți rămase încă pred subțiri

Eroi ai țării, stilpi pentru vecie
Ce-ati semănat sub munți cîmăși de in
Cînd ați căzut viteji la datorie
A prins pămîntul țării, rădăcini

Aceste rădăcini biruitoare
Ce v-au crescut din umeri și din miini
Ne-au luminat și apărut hotare
Și ne-au turnat tot aurul în piini

Slăviți să fiți, izvoare încă treze
Eroi ce-ați fost și ați rămas deplini
Eternitatea voastră, lumineze
Cu ntelepciune, anii care vin...

Ștefan Dincă

Pictură de Dan Hatmanu
(Din expoziția „În gînd cu țara” — sala Dalles)

Impactul modernizării

EFORTUL de modernizare a țării este o efervescentă socială în care se succed interacțiunile ale noului cu vechiul, într-o configurație variabilă, prin cuprindere și creștere, în timp. Sursele de modernizare din institute, laboratoare, întreprinderi, transferurile de tehnologie, deciziile factorilor de răspundere, toate acestea încep, la un anumit moment, să se multiplice, cuprinzînd o țară și oamenii ei.

Pe un plan mai abstract, mintea caută să înțeleagă care sînt trăsăturile generale ale unui astfel de proces și cum anume poate fi planificat și stimulat. Orice om participant la viața socială, desigur prins în vârtejul ei și al curentelor care acționează asupra-i, poate să ia și poziția de observator al acestui tumult al modernizării, pentru a-i studia desfășurările concrete și înțelege semnificațiile teoretice. Dacă își îngăduie și o perspectivă istorică, atunci va putea deosebi epoca pe care o trăiește, de alte epoci care au precedat-o. Constatînd asemenea schimbări, va căuta să surprindă ce anume le-a provocat și dacă nu cumva inese schimbările sînt supuse unor proprietăți invariante ale istoriei.

Fenomenul care ne interesează este acela al modernizării României în ultimii douăzeci de ani. Pe fondul revoluției științifice și tehnice contemporane și planutare, în anul 1965 s-a produs intrarea țării noastre într-o nouă perioadă de modernizare, odată cu venirea la conducerea Partidului Comunist Român a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Ce s-a făcut în acești ani este cunoscut. Pe lîngă o puternică industrializare în direcția clasică a primei revoluții industriale, consolidînd industria mecanică, constructoare de mașini, s-a declanșat dezvoltarea unor tehnologii de vîrf cum sînt electronica și chimia polimerilor, informatica și comunicațiile moderne, robotica industrială și energetica nucleară ș.a.

Înainte de anul 1965 nu dispuneam de o industrie electronică profesională, ci numai pentru bunuri de larg consum. Saltul făcut de la un tip de industrie la altul a însemnat trecerea electronicii de la o inimă de germaniu la una de siliciu, deoarece sufletul minunilor electronicii este găzduit în semiconductorii, siliciul dovedindu-se un material care astăzi joacă un rol similar cu al oțelului care a înlocuit bronzul în istoria omenirii. Dacă oțelul a fost principalul material care a susținut revoluția industrială a mișcării mecanice și a forței, siliciul a devenit materialul de bază al microelectronicii care susține revoluția informației tehnice, active și in-

teligențe, productive. Diferența de volum, între marea cantitate de oțel necesară unei economii și comparativ infima cantitate de siliciu, nu justifică neglijarea ultimei în raport cu prima, deoarece din punctul de vedere al efectelor calitative asupra gradului de dezvoltare economică aceste materiale se găsesc la egalitate, fiecare acționînd pe un plan diferit.

Electronica românească a pornit pe drumul microelectronicii siliciului care sprijină, nu figurat, ci în substanța ei, construcția calculatoarelor electronice, remarcîndu-se și în țara noastră un număr de echipe creatoare de ingineri, din învățămîntul tehnic superior, din cercetarea și producția industrială care au elaborat modele din ce în ce mai performante de calculatoare electronice, minicalculatoare și microcalculatoare, inclusiv de tip personal. Toate acestea se fabrică industrial. Acest lucru a fost posibil datorită factorilor care au inițiat procesul de modernizare din țara noastră din ultimii douăzeci de ani: creșterea nivelului de cunoaștere al științei și tehnologiei în pas cu revoluția științifică și tehnică contemporană, pe de o parte, constientizarea politică a rolului acestei revoluții în istoria societății, exprimată prin cuvîntarea din decembrie 1965 a secretarului general al Partidului în fața Marii Adunări Naționale, pe de altă parte.

Acești factori au acționat în raport cu toate domeniile de vîrf amintite mai înainte, iar aceste domenii au antrenat la rîndul lor modernizări în toate ramurile industriei, precum și în alte sfere de activitate.

MODERNIZAREA nu se referă numai la tehnologii, la forțele de producție și la industrie. În general, modernizarea care se produce în secolul nostru aduce și o schimbare a caracterului muncii omului, precum și a condițiilor lui de muncă. Instalațiile moderne preiau treptat muncile grele. Înlocuiesc omul în mediile care-i periclitează sănătatea. Informaticizarea și automatizarea schimbă peisajul interior al industriei care cîștigă în frumusețe, toate acestea antrenînd inteligența și simțul estetic ale omului. În viața de toate zilele se produce și o mutație în obiectele tehnice care înconjoară omul. Într-o primă etapă intervenind obiectele electrice, apoi cele electronice și informatice la care se adaptează și arhitectura de interior a locuințelor. Toate acestea sînt modernizări care au și implicații culturale.

Și, totuși, ce este modernizarea? Evident, ne gîndim la conținutul teoretic al

acestei noțiuni. Stim ce sînt revoluțiile științifice, tehnologice, industriale, sociale. O modernizare nu este o revoluție, însă o modernizare poate fi consecința unei revoluții, prin evoluția care o urmează, și într-un fel, o continuă.

Practica socială ne arată că modernizarea începe în domeniul tehnologiilor și forțelor de producție, de aici ajungîndu-se, în virtutea legii concordantei dintre forțele și relațiile de producție, la modernizarea instituțiilor, respectiv a economiei și societății.

Modernizarea forțelor de producție înseamnă nu numai aceea a mijloacelor de producție, ci și a omului în muncă, prin modul său de a gîndi și prin cunoaștere. Cu alte cuvinte, după cum este și normal, procesul de modernizare are loc printr-un „dialog” continuu între om și ceea ce îl înconjoară, tehnologic (material și informațional) și social. Dacă recunoaștem acest fapt ca o realitate, după cum recunoaștem o „muzică modernă” și o „artă modernă”, prin modern înțelegînd o continuă alegere de nou semnificativ, nu putem vorbi și de un om modern și de o societate modernă?

Ceea ce trăim de 20 de ani este un proces a cărui semnificație generală este aceea a modernizării socialismului. Însuși conceptul de socialism multilateral dezvoltat elaborat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, reprezintă idealul unui socialism modern. Modernizarea depinde de tehnologie și de tendința de a ne apropia de starea de civilizație socio-umană a societății, adică de societatea comunistă.

Cînd vom fi cu toții de acord pe glob că războiul s-a demodat? Asupra faptului că regimurile nedemocratice sînt demodate? Factorii spirituali, trebuie să recunoaștem, acționează astăzi prea puțin, la nivel mondial, în direcția modernizării.

Principala forță reală de modernizare o reprezintă încă tehnologia și în pas cu ea omul se modernizează din aproape în aproape. Totuși, direcția modernizării, pe o asemenea cale, trebuie să fie urmărită cu atenție, printr-o înțelegere mai adîncă a relației dintre tehnologie și cultură.

În ceea ce ne privește, un nou pas important în direcția modernizării României îl prefigurează Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român care definesc o nouă etapă a revoluției tehnico-științifice, aceea a creșterii rolului electronicii, informaticii, automatizării și roboticii în toate domeniile de activitate industrială și economico-socială. Congresul al XIII-lea ne arată în ce direcție să se continue modernizarea țării

noastre, în esență prin utilizarea tehnologiilor informaționale moderne.

POATE tocmai aceste tehnologii vor provoca cel mai mare impact cultural. Tehnologiile informaționale produc nu numai modificarea naturii proceselor de producție, ci totodată și relația dintre om și aceste procese, relație care capătă din ce în ce un caracter tot mai pronunțat informațional. Impactul cultural va fi puternic, deoarece tehnologia prin componenta ei informațională capătă o tentă culturală mai evidentă. Cultura se modernizează prin utilizarea tehnologiilor informaționale, dar nu în sensul determinării culturii, în ansamblu, de către tehnologie. Va fi posibil și procesul invers, al înscrierii factorului cultural cu caracter uman, în însăși noua tehnologie cu caracter informațional. Să ne gîndim la programarea unui robot sau a inteligențe artificiale pentru respectarea ființei umane și a civilizației socio-umane. S-ar putea ca omul să fie ajutat, în tendința sa către o cultură de înaltă tinută umanistă, etică și estetică, de către o asemenea comportare culturală anticipată a artefactelor sale.

Cu alte cuvinte este posibilă chiar o înscriere a culturii „umaniste” în tehnologie. Se preconizează astăzi construirea de sisteme informatice de învățămînt care însă ar trebui să aibă conexiuni culturale mai largi, pentru a trezi interesul fiecărui om către o arhitectură culturală proprie. Atunci modernizarea tehnologică va fi organic legată de modernizarea omului, ținînd cont de toate aspectele vieții sale.

Este un merit deosebit al partidului nostru de a fi inițiat dezvoltarea informaticii în țara noastră. Acest domeniu, creație exclusivă a Epocii Ceaușescu, a cunoscut o dezvoltare organică reușindu-se o extindere a utilizării informaticii pe întreg teritoriul țării, într-un sistem care a favorizat din plin procesul unei asemenea direcții de modernizare în economia națională. Societatea românească trece la ora informaticii, dintr-o nevoie de modernizare a industriei prin robotică și automatizare flexibilă, de modernizare a muncii de birou, a muncii de concepție și proiectare, de învățămînt, precum și a activităților sociale și culturale.

În acești douăzeci de ani au înmugurit și asemenea flori ale noului modernism al societății românești.

Mihai Drăgănescu

Democrația socialistă

DEMOCRATIA este un mod de organizare politică a societății, de participare a cetățenilor unui stat la exercitarea puterii. Este un concept istoric care se referă la diferite tipuri și forme istorice de democrație, de la cea antică, sclavagistă, până la forma cea mai înaltă — democrația socialistă — care realizează pentru prima dată în fapt însuși sensul etimologic originar al termenului — guvernarea poporului. Democratizarea societății este un mijloc de transformare a condiției umane, iar gradul de dezvoltare a unui sistem democratic este determinat de măsura și eficiența participării cetățenilor, a oamenilor muncii la adoptarea deciziilor și conducerea treburilor publice. În recenta **Cuvințare** la Marea Adunare populară cetățenească din Capitală, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază din nou că unul din imperatiile perfecționării societății socialiste îl constituie „dezvoltarea puternică a democrației socialiste, a noilor organisme ale democrației muncitorești — revoluționare”, că „este necesar să asigurăm o strinsă conlucrare între organele de stat și noile organisme ale democrației, în așa fel încât masele populare să poată participa tot mai larg la adoptarea și înfăptuirea tuturor hotărârilor privind dezvoltarea patriei noastre, politica internă și externă a României.”

Democrația socialistă nu este un efect simplu și direct al instaurării unui nou tip de relații sociale între oameni, este ea însăși un proces istoric revoluționar care parcurge mai multe etape în acord cu stadiile pe care le parcurge noua societate.

Un moment decisiv în evoluția noului sistem democratic l-a constituit Congresul al IX-lea al partidului. Dacă putem vorbi astăzi cu mindrie patriotică de perfecționarea acestui sistem — așa cum s-a evidențiat și prin alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în Consiliile Populare, precedate de ample dezbateri politice între candidați și cetățeni — aceasta se datorește în primul rând transformărilor adinse, structurale (economice, politice, culturale) care au avut loc în cei douăzeci de ani de când în fruntea partidului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Din această perspectivă istorică putem înțelege cu adevărat superioritatea democrației socialiste, care constă în primul rând în afirmarea și întărirea rolului conducător al partidului prin adăucirea democrației în propria sa organizare și funcționare, exemplară pentru întreaga societate, prin promovarea consecventă și în toate domeniile de activitate a **spiritului revoluționar**. În **Raportul** prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la **Congresul al XIII-lea al partidului** se face o analiză pătunzătoare a condițiilor ce determină și asigură îndeplinirea și perfecționarea rolului conducător al partidului, un climat de ordine, disciplină, răspundere, spirit revoluționar la nivelul fiecărei organizații de partid, în atitudinea fiecărui comunist, întărirea legăturilor cu masele de oameni ai muncii, unirea și organizarea eforturilor lor. „Partidul va fi puternic și-și va îndeplini rolul său numai împreună cu masele populare, cu întregul popor”, aceasta implicând întărirea democrației interne de partid, perfecționarea stilului și metodelor de muncă ale organelor și organizațiilor de partid, dezbateră tuturor problemelor interne și externe. „Dezvoltarea democrației interne de partid constituie un factor de importanță hotărâtoare pentru întărirea democrației muncitorești, revoluționare” — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniind necesitatea unei analize critice și autocritice a tuturor neajunsurilor, acțiunea fermă pentru înlăturarea lor, întărirea **unității de acțiune** la nivelul cerințelor etapei actuale de dezvoltare economică-socială și culturală.

SUPERIORITATEA democrației socialiste rezidă de asemenea, în primul rând, în eficiența sa reală, în asigurarea condițiilor economice materiale și politice — mecanisme politico-juridice adecvate — pentru exercitarea nestingherită a drepturilor democratice; ea mai rezidă de asemenea în caracterul omnilateral, atotcuprinzător. **Democrația deplină** (la care se referea Lenin) semnifică înfăptuirea democrației în toate sferile vieții sociale-economice, politice, culturale.

În țara noastră, însuși Frontul Democrației și Unității Socialiste întruiează acest caracter multiplu, complex, atotcuprinzător, al democrației socialiste întrucât el exprimă voința, interesele, statutul și conștiința politică a tuturor cetățenilor țării. Independent de credință religioasă, apartenență de partid, profesională sau culturală, independent de naționalitate, vîrstă, sex.

F.D.U.S. este modalitatea românească a pluralismului politic. Democrația socialistă, tocmai prin caracterul ei atotcuprinzător, dobîndește sensuri umane profunde, o valoare morală, o semnificație umanistă; ea înseamnă transformarea radicală a felului de muncă, de viață și de gândire, este deopotrivă o problemă instituțională, de făurire a unui cadru instituțional corespunzător, și o problemă umană, de

existență și conștiință, deoarece rolul hotărâtor în realizarea noii democrații îl au oamenii, nivelul lor de pregătire, profesională, tehnică, științifică și culturală. În Cuvîntarea la cel de-al III-lea Congres al F.D.U.S., tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „În centrul întregii activități, în acest sens, vor sta dezvoltarea mai puternică și perfecționarea sistemului democrației muncitorești-revoluționare, asigurarea condițiilor participării tot mai largi a maselor populare, a întregului popor la conducerea conștiință a tuturor sectoarelor de activitate. Aceasta impune o îmbinare armonioasă a activității organelor de stat cu a noilor organisme ale democrației muncitorești-revoluționare.”

Pornind de la creșterea rolului statului, al organelor sale în buna planificare și conducerea unitară a întregii activități economice-sociale, va trebui să asigurăm participarea largă, activă, a consiliilor oamenilor muncii, a congreselor, la adoptarea tuturor hotărârilor și planurilor de dezvoltare, la creșterea rolului adunărilor generale ale proprietarilor, beneficiarilor și producătorilor din patria noastră. Oamenii muncii — în calitatea lor de stăpîni a tot ceea ce se produce în România, de proprietari — trebuie să participe într-o măsură tot mai mare și cu o înaltă răspundere la asigurarea bunei gospodării și funcționării a tuturor unităților economice-sociale.”

Dinamica sistemului democrației socialiste, rezultat și pirghie a perfecționării și dezvoltării sistemului social global, se realizează prin crearea unor instituții și organizații noi, cit și prin apariția, în cadrul organizațiilor existente, a unor funcții și atribuții noi.

Democrația socialistă presupune revalorificarea principiului participării directe și multilaterale a tuturor cetățenilor la conducerea statului, la buna organizare și direcționare a tuturor compartimentelor vieții sociale. Se poate vorbi astfel, pe lângă sensul politic tradițional al democrației, de o democrație economică, democrație socială, democrație culturală.

În prima etapă a revoluției socialiste și a construirii noii societăți, democrația culturală înseamnă, în primul rând, democratizarea mijloacelor de difuzare, de circulație a valorilor; este o democrație a consumului cultural, a accesului la bunurile spirituale. Se constituie, astfel, ceea ce a fost denumit **cultura de masă** — un concept atît de controversat, încît unii cercetători susțin că ar trebui să se renunțe la el intrucît implică fatalmente fenomene de uniformizare și standardizare a oamenilor. Nu pot discuta aici această problemă. Ceea ce aș dori să subliniez este că acest concept e asociat, oricum, cu un proces de democratizare a culturii la scară socială. Pe primul plan se pune, deci, problema creării unui sistem instituțional atotcuprinzător, asociat cu primul **principiul socialității** în raport cu cel al individualității, cu ideea de libertate colectivă și cu o dezvoltare extensivă, pe orizontala cimpului social al culturii.

ADOUA etapă, în care România a început odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., și în desăvîrșirea căreia Congresul al XIII-lea al partidului a deschis cele mai realiste și, în același timp, cutezătoare perspective, se caracterizează prin trecerea de la democratizarea consumului cultural la democratizarea creației culturale; deci nu numai accesul liber al maselor largi la bunurile spirituale, dar și o tot mai largă participare la creația culturală. O politică cultural-umanistă vizează nu numai generalizarea și socializarea valorilor, dar

Geta Mermeze : Marșul păcii
(Din expoziția „În gînd cu țara” — sala Dalles)

și descoperirea și valorizarea optimă a resurselor de creativitate ale întregului popor, făurirea cadrului instituțional democratic care să permită largă participare a oamenilor muncii la creația și interpretarea valorilor — cum ar fi mecanismele de organizare pe care le pune în joc Festivalul național „Cîntarea României”. Pe primul plan se află acum **dezvoltarea intensivă a culturii**, cu afirmarea corespunzătoare a principiului individualității și a libertății individuale. Libertatea devine o însușire esențială a conștiinței culturale.

Cultura poate fi definită, în acest context: în **termeni de norme, reguli, procedee, moduri de acțiune și gândire**, ansambluri de obiceiuri, tradiții, simboluri, proiecte de viață, modele funcționale, dar funcția normativă a culturii are totuși ca finalitate ultimă modelarea personalității; în **termeni de libertate**, ca manifestare a originalității, personalității. Prin **dimensiunea sa normativă**, cultura acționează în sensul subordonării și integrării persoanei față de (și în) societate; prin **dimensiunea sa de originalitate și libertate**, cultura acționează în sensul diferențierii și formării personalității. Cultura se situează în spațiul relațional societate-personalitate: ca proces de socializare a personalității și ca proces de personalizare a societății în sensul densificării mediului axiologic al existenței umane.

În societatea noastră, libertatea este procesul istoric prin care omul se construiește pe sine ca individualitate și comunitate, prin care omul devine subiect activ al propriei sale istorii, efortul individului și al colectivității de a ieși din „încercuirea determinărilor”, de a cuceri noi și noi redute ale existenței. Practica socială și cultura reprezintă teritoriul privilegiate ale libertății: libertate concretă, creatoare, ca manifestare a virtualităților umane și asumare a responsabilității. Strategia libertății constă în folosirea rațională, optimă a posibilității date pentru modelarea realității și organizarea unor confruntări eficiente cu ea, controlul mijloacelor de acțiune și controlul de sine, sporirea participării oamenilor la creația de cultură.

Problemele culturii românești contemporane decurg din însuși modul de a concepe și realiza civilizația socialistă, ceea ce presupune: un nivel superior al dezvoltării forțelor productive, noi relații de producție și o nouă calitate umană și culturală a formațiunii sociale, pro-

movarea — în actul de creație spirituală și în procesele de comunicare a valorilor —, a principiilor umanismului revoluționar, depășind conflictele tragice de valori prin reconcilierea cunoașterii științifice și a conștiinței morale, a mediului tehnic al civilizației cu mediul axiologic al culturii, a raționalității și afectivității, într-un etos al responsabilității. În această perspectivă, ideea de libertate se referă și la caracterul sacru, inviolabil al principiului suveranității naționale, de stat, ca manifestare a dreptului la o viață liberă și independentă; există o legătură indisolubilă între libertatea individului și independența națională.

Creația culturală este, prin definiție, act liber, intrucît implică înstăpînire asupra unei zone a realului natural sau uman, o deschidere a spiritului asupra lumii, mărturie a puterilor sale asupra materiei, ordonare și structurare a datului existențial și al produselor spiritului.

În condițiile unei civilizații materiale și spirituale superioare, cultura și creația culturală — ca formă complexă, superioară a libertății democratice — presupune armonizarea dimensiunii sociologice și antropologice a umanului. Istoricitatea naturii umane se dezvoltă în pregnanță în structurile și dinamica ariei culturii prin care omul se realizează în tripla sa calitate — ca homo sapiens, homo faber, homo significans. Cimpul culturii se afirmă astfel ca esență umană socializată și spiritualizată, ansamblu de valori și principii care-i unesc pe oameni, dar nu direct și spontan, ci prin diferențiere, originalitate, personalizare, raționalizare, conștientizare. Desființarea exploatarei și a unor fenomene de dezumanizare duc la reconcilierea dimensiunii individuale și subiective a umanului cu cea socială și obiectivă, a cerințelor integrării omului față de legile și imperatiile colectivității cu cele ale autonomiei și libertății sale.

Se realizează astfel o adevărată universalitate a omului ca subiect al libertății și al unor drepturi inalienabile. Așadar, nu universalitatea mută și abstractă concordantă cu un concept formal al libertății, ci universalitatea concretă ce apare ca individualitate, ca personalitate (în sensul că fiecare persoană poartă în sine ceea ce este general-uman) atunci cînd omul celebrează în sine și prin sine, într-un chip original, ireductibil, frumusețea și adevărul adînc al omeneșului, atunci cînd libertatea fiecăruia devine condiție și garanție a libertății tuturor.

Al. Tănase

Intrarea în primăvară

Intrăm în primăvară cu patria în trup
— desfacere de muguri, iluminare pură —
renașterea din seve pulsînd neîntreprupt
în inimă puterea de-a trece în făptură.

Intrăm în primăvară, insenați și buni,
cu patria-n ființă, mai lacomi de-adevăr,
de dragoste, cînd marea tăcere din aluni,
din ierburi, din izvoare, din crengile de măr

e doar intîia stare a rodului. Intrăm
în primăvară parcă mai tineri, mai cumînți
cu patria în gînduri, în ea să luminăm
cu trupurile zestrea lăsată de părinți.

Intrăm în primăvară, cu patria-n rostire
— explozie de muguri, mai tandră, mai matură —
să se înalțe-n piscuri columna de iubire
spre patria de miine, cuprînsă în aură.

Ion Popescu

Acuarelă de primăvară

Semne se presimt în văzduh,
pe uscat și pe ape că e timpul
să ies cu martie de mină
la marginea satului
să-ți ascult răsufierea și dlocotul surd din adîncuri;
să te văd cum te năpustești — ca o mare —
să rupi cămășile zăpezilor
și zăgazarile somnului,
să speli funinginea vetrelor
și ochii adormiți ai gizelor,
să lovești cu pîntenii ierburilor
în burțile cailor și-n poftele turmelor
și să mă chemi cu toate șoaptele vîntului,
în imensitatea împărăției tale de smarald.
Popoare de păsări deschid porțile zărilor.
Miei — răscoliiți de dlocotul singelui —
zvicnesc printre zale de rouă.
Miresme se presimt pretutînd
și seve de imn
plesnesc în muguri de ciocirlii
pe arcuitele ramuri ale cerului.
Biciuit de ploii, sfișiat de plug,
frămîntat de eopite
și fript de arșița nerăbdării,
tu, cîmpule — nemărginire de jînd —
vii înspre mine.

Nicolae Nicolae

Sumar examen de ansamblu

ACUM că, prin grija Soranei Coroamă-Stanca (văduva scriitorului), a Editurii Eminescu și a criticilor Ion Vartic, Mariana Vartic și Doina Uricariu, întreaga operă a lui Dominic Stanca (poet, nuvelist, memorialist, cronicar literar, făuritor de aforisme) a fost publicată¹⁾, ne putem îngădui să o cuprindem — rezumativ — într-o privire de ansamblu.

Nu mă sfiesc a recunoaște că am citit *d'un trait*, cum spun francezii, la trap adică și fără a intercala alte lecturi — și cu plăcere — cele două volume care însumează aproape o mie două sute cincizeci de pagini. Nuvelilor, schițelor și povestirilor le-am dat media generală: bine. Multora nota: excelent. Umila îngropare a trupului Descăpătinatului (*Mortul săracilor*) — de mare sobrietate și voită penurie a mijloacelor — mi se pare a constitui o performanță literară, iar tonul intim, discret, confidențial al istorisirii, o pildă vrednică de urmat. M-a cucerit și schița *Cele șapte tulnice*. Aici personajul central este Iancu: bătrîn, pribeag, poate b-lund. Cutreieră satele, cîntă a jale din fluier, vorbește mai degrabă în dodii, iar mintea îi e tulburată de cită prea grea dezamăgire i-a fost dat să îndure. Nebun propriu-zis desigur că nu este de vreme ce știe că e și-i place a o spune, iar despre împărat afirmă — potrivit celui mai nepărtinitor diagnostic și mai ponderat vocabular — că e un minciнос. (Singura meteahnă a lui Iancu: nu a luat îndeajuns aminte la o străveche răutate. Așa a fost politica, din totdeauna: cu minciuni, ingrătitudine, trădări, cinism. Vorba lordului Palmerston: Anglia nu are prieteni, nici aliați, are numai interese. Atita doar că Franz-Iosif și dregătorii săi nu și-au cunoscut nici interesul.) În *Cele șapte tulnice* Iancului i s-a arătat în somn Horia și i-a poruncit să adune șapte feciori din șapte sate, să se suie cu ei pe un munte și să-i pună să sune din șapte tulpice în șapte direcții. Oamenii îi dau ascultare: n-a vorbit Craiul lor? Dar cum să poți stringe laolaltă în citeva ceasuri de noapte (căci visul a sorocit și un termen

foarte scurt) șapte feciori din șapte sate? Așa încît Măriei Sale i se face pe voie, dar cei șapte feciori nu-s decît frați și veri dintr-un singur sat. Amestecul de tristețe, duioșie, întuneric, cenușă, spulberare și înșelăciune (care-i *fraus pia*) creează în concisa narațiune o aură de sfișiere intensă. (La dreptul vorbind, bucată e o splendoare.)

Atita despre scrierile transilvane, în care se păstrează un iz Octavian Goga, de vitejie și amărăciune, ce-l definește pe Dominic Stanca — remarcă e a Doiniei Uricariu — ca pe un „scriitor al rădăcinilor”. În privința parodiilor după cronicile moldovenești (seria *Hurmuzul Jupiniței*): le consider simple exerciții — amuzante, nu zic ba, deși în cele din urmă bat spre monotonie și manierism — de virtuozitate stilistică (ex.: „Pină mai ieri măria-sa Ștefan îl conăcea ca pe un bei și-i făgăduia stele fripte”, „La ora asta unde hantătar să fie?”) și abilitate parodică. În pastişe, spre (mare) deosebire de ce se vădește în schițele și nuvelele consacrate lui Horia și Iancu, izul dominant nu trebuie raportat la Goga, ci la Al. O. Teodoreanu și la *Hronicul măscăriciului Vălăcut*.

ESENȚIALE și specifice rămîn și-rul de povestiri intitulat *Moara lui Veselin* și culegerea de poezii cu mirific nume *Strada care urcă la cer*. Original, autentic, interesant, viu e Dominic Stanca în aceste două: *Moara* și *Strada*, ele îi asigură un loc onorabil în cadrul literaturii românești. (Poate și *Walderoda*, în modalitate fantastic-legendar-ironică asemănătoare celei a romanticilor germani: Tieck, Jean-Paul, Heine, Arnim...; dar e numai un început, un fragment, un crochiu: desiplin de farmec și de chichirez, nu justifică o apreciere concludentă). Iar locul acela (onorabil, încă o dată) cel mai cu iscusință și justete l-a intuit și deslusit Ion Vartic în prefața la *Timp scufundat*: e printre nostalgiații unui paradis pierdut.

Pieritul, risipitul acela de rai e orașelul provincial ardelenesc, *Orăștia* pre nume, mica urbe unde autorul își proiectează neuitata, milostiva, dulce copilărie, colțisorul de patriarhală viață citadină pe care nu facetează a-l purta în suflet și închipuire ca pe nedreapta imagine a dispărutei depline fericiri. Și căruia, abstractizînd, îi acordă și statutul impersonal de simbol al unei nepărtinitor semicircle stări totodată norocite și precare.

Orăștia e „cunună de cer și pămînt”, „lume de blinde poveri și de calme contururi”: o expune în ipostaza ei de rai lumesc autorul însuși în capitolul *A doua zi de Paști din Moara lui Veselin*: „Vlad locuia pe strada Dealului — *Himmelsberggasse* cum o numeau săsi, ceea ce pe moldovenesc s-ar tălmăci mai potrivit: strada Dealului care urcă în cer! Și zău așa! Cine a urcat odată strada Dealului, dac-a avut fericirea s-o urce la o vîrstă tinăra, a cunoscut în culmea ei un colț de rai. Eu unul, cel puțin, n-ăs da-o nici pentru *Mariabilferstrasse* din

Viena, nici pentru *Poteca filosofilor* din Heidelberg, nici pentru *Unter den Eilen* din Sibiu! Parcă (patetic) vorbește Mauriac despre al său Malagar ori G. K. Chesterton despre al său Campden Hill ori Ionel Teodoreanu despre ai săi Medeleni! (Ori și Jallez — eroul lui Jules Romains în *Oamenii de bunăvoie* — despre străzile mult îndrăgiteului Paris.)

Strada lui Dominic Stanca e poate o banală uliță provincială²⁾, cu observația (formidabilă!) că *urcă la cer*. / *Urcă, urcă și întîmpină cerul*. De încîntat de ce se simte, de vrăjită ce i se pare calea aceasta (modestă probabil) care *urcă voioasă și întîmpină cerul*³⁾, poetul (care știe și niște pietre care urcă la cer) îi făurește un refren militar-festiv-copilăresc, ca de trîmbiță și tobă, de ieșire din timp și total dispreț pentru ce s-ar putea zice cu privire la seriozitatea sa de autor și de poet!, un refren prin care nestingherit se dezvăluie euforia în fața ei supremă (faza de neîntinată și nepăsătoare veselie a pruncilor): *Dum-duridum-duridum-duridum!* Aceasta, insistă el, e strada care vine din cer, care urcă la cer, care e soră cu cerul. Aceasta, scurt spus, e cea mai frumoasă stradă din lume!

Pe bună dreptate vede Ion Vartic în *Himmelsberggasse* „motivul principal”, „tema de bază”; aș numi-o soi de traumă benefică, de vătămătură din coapsa lui Iacov, de rană sfîntă și de-a pururi consolatoare în ființa psihică a lui Dominic Stanca. Iar ceea ce urmează, în text, confirmă într-un totuși ipoteza (de fapt demonstrația) lui Ion Vartic: doar aici trebuie căutată și desprinsă esența operei în totalitatea ei. *Orăștia* e pentru poet (și prozator) raiul însuși, un rai înzestrat cu desigur preamenești trăsături — și tocmai de aceea atît de inefabil, de trainic, de nesubstituibil. Ulterior exordului (*Strada*), defilează pentru uzul (și delectarea) cititorului toți excentricii, blînzi, ușor ridiculi sau năstrusnicii, bunii, cinstitii, nostimii ei locuitori. Exact ca la Edgar Lee Masters în *Antologia orașelului Spoon River* ori ca la Thornton Wilder în *Orașul nostru*. Tonul însă e mult mai puțin sarcastic și realist ca la Masters și mai puțin grav ca la Wilder. Iar decorul (un cimitir în cei doi americani) nespun mai puțin lugubru (apăsarea evanescentei păstrîndu-se constantă). Peseismul și melancolia mai curînd îndrumă, o repet, spre

Mauriac și Ionel Teodoreanu, într-o cadentă (verbală, mintală) mai sprintară ca la Mauriac, mai visătoare ca la Teodoreanu, entuziasmul fiind la fel de paroxistic, de contagios ca al lui Chesterton.

Nu lipsește în *Moara lui Veselin* — firese lucru pentru un tablou al societății ardelenesti dinainte de 1918 — ceva din „atmosfera de amurg” a literaturii austro-ungare imediat anterioară prăbușirii imperiului bicefal. Atmosfera de amurg presupune ironia fără totuși a elimină indioșirea (un exemplu, în stil Francis Jammes, din *Strada*: *O, bunul, bătrînul meu pantofar! / Din adorabilul tău călcii fabulos / o fi crescut de mult un copac neguros*), prozator-poetul nostru pricepîndu-se de minune a doza voia bună a copilăriei cu tristețea toamnei și inserării, cu presimțirea sfîrșitului (individual, colectiv), cu senzația că „orice paradis este dat spre a fi pierdut” (Jean Cau).

INCERCÎND această succintă încodire a unei opere de proporții mult mai ample decît bănuiam, mă recunosc de asemenea direct implicat în cimpul magnetic al „paradisului pămîntesc”. Există și pentru mine — acum îndeosebi, la bătrînețe — un simț acut al paradisicului legat de anumite străzi ale Bucureștilor, de unele (dispărute) puncte ale Pantelimonului meu natal ori de privești muscelene și brașovene stocate în memoria vacanțelor de altădată. Dar, mai presus de aceste localizări, amănunte și personalia stă un simțămînt mult mai larg, mai încăpător, mai de obște: al unui adevărat rai românesc mie prezent și perfect vizibil pe tot întinsul spațiului mioritic și inerent tuturor fețelor fenomenalității sale. Acest paradis general departe de fi încătușat în firma unei circiumi șene, precum în romanul lui Cezar Petrescu, îmi apare ca o amprentă a duhului pe cultura, peisajul și, aș zice, prisma cromatică a temperamentului național. Este o veche obsesie a mea, căreia mă străduiesc să-i păstrez un caracter launtric. Dar iată că *Strada care urcă la cer* mă scoate din rezervă și stăpînire de sine și mă poartă spre mărturisiri întepetive. E greu să te împotrivesți ispitei de a vorbi despre tine însuși cînd, în facerea unei alte minți, regăsești, expresiv formulate (ori și rimate, ritmate) noțiuni, metafore, schime pe care din totdeauna le duceai — jucăuse, decisive, perseverente — în cele mai ferite, mai fragile coltoane ale conștiinței clar-obscur. Sub emblema paradisului general românesc îmi află și eu adăpost, apă de odihnă și sălaș de amăgire, întocmai ca Dominic Stanca pe strada care zburdalnic urcă spre cer...

Să cum vorbirea, să mă înfrînez. Nu stă scris în *Cele șapte tulnice* că sînt „lucruri care nu se tălmăcesc cu graiul, ci numai cu tăcerea inimii”?

N. Steinhardt

Limba noastră

Superlativul

IN TRE sensurile care cunosc o largă varietate de mijloace de expresie, cel pe care îl avem în vedere cînd vorbim, în termeni lingvistici, despre *superlativul absolut* se situează pe unul dintre primele locuri. Modalitățile de exprimare a ideii de „intensitate maximă” a unei calități, a unei proprietăți, se organizează, în limba română, într-o serie nelimitată, dacă, pornind de la expresia gramaticalizată reprezentată de gruparea unui adjectiv (sau adverb) cu *FOARTE* (*foarte limpede, foarte bine* etc.), luăm în considerație și posibilitatea de a exprima sensul amintit prin comparație sau metaforă (comp. *limpede ca apa de izvor, limpede lacrimă* etc.).

Procedul gramaticalizat are cea mai mare frecvență fiind utilizat în diversele variante ale limbii — în vorbirea populară (unde *FOARTE* e concurat de *TARE*: *tare limpede*), în comunicarea curentă, de toate zilele, dar și în textul științific sau în opera literară. Dacă expunerea științifică preferă neîndoelnic modalitatea „*FOARTE* + adjectiv (adverb)”, ca fiind mai abstractă și neutră sub aspect afectiv, în textul literar artistic abundă metafora și comparația, prielnice manifestării imaginației, sensibilității și inventivității artistului. Metafore și comparații izbitoare îmbracă adeseori și în vorbirea

populară aprecierea de „intensitate maximă” raportată la o calitate a unui obiect sau a unei acțiuni. Frecvent avem a face cu structuri fixate, stereotipe ca *negru corb, alb ca laptele (zăpada), strălucitor ca soarele*; în funcție de situație și de „darul” fiecărui vorbitor, întîlnim însă adesea și construcții inedite, adecvate „subiectului” și împrejurărilor concrete de comunicare.

Între aceste extreme, tranziția este realizată prin grupări în care adjectivul (adverbul), expresie a unei calități, este precedat de un *adverb* care este purtătorul sensului „intensitate maximă”, și de prepoziția *de*, al cărei rol este de a stabili legătura dintre ele: *EXTRAORDINAR de limpede*, de pildă.

În asemenea construcții, larg întrebunțate în varianta standard a românei actuale, mai ales în realizarea ei orală, adverbul urmat de *de* reprezintă o variabilă cu valori a căror gamă este dificil de limitată și a căror alegere depinde de factori diverși, între care „subiectul”, temperamentul vorbitorului și condițiile lingvistice ocupă un loc important.

Adverbele utilizate în exprimarea gradului maxim de intensitate a calității, numeroase și variate, se ordonează în serii semantice. O asemenea serie reprezintă,

de pildă, adverbele al căror sens implică într-un fel sau altul ideea de „intensitate maximă”: *EXTREM (de împede), EXTRAORDINAR, EXCEPTIONAL, ENORM, IMENS, FORMIDABIL, INFINIT*; în această serie pot fi încadrate și adverbe ca *ADMIRABIL (de frumos), UIMITOR, ULUITOR, ZĂPĂCITOR*, în cazul cărora evaluarea intensității este corelată cu o reacție afectivă (admirație, uimire etc.). O asociere semantică analogă, în care reacția afectivă este marcată prin „dezagreabil”, a dus la introducerea unor adverbe ca *GROZAV (de urit), GROAZNIC, STRĂȘNIC, AMARNIC, TERIBIL* în grupările discutate. Prin întrebunțare frecventă și uzură a semnificației „dezagreabil”, adverbele de acest fel au ajuns — și fenomenul este de mult constatat — să fie combinate, în virtutea sensului „(în) grad de intensitate maximă”, nu numai cu adjective (sau adverbe) exprimînd calități negative — capabile să provoace *groază* etc. —, ci și cu adjective (adverbe) cu semnificație diferită — *GROZAV de frumos, STRĂȘNIC de reușit*, chiar *INGROZITOR de rapid (plăcut, bun)*.

O altă serie semantică participînd la exprimarea ideii „superlativ absolut” este cea a adverbilor *NEMAIPOMENIT (de amabil), NEINCHIPUIT, NEMAIUZIT* etc., în cazul cărora aprecierea „intensității maxime” este o consecință a rarității.

Utilizarea adverbului *NESPUS (nespus de dulce* etc.) în grupări de acest fel, nu prea frecventă, dar destul de veche, este rezultatul unei comparații implicite („atît de dulce etc. că nu poate fi spus, exprimat prin cuvinte”): aprecierea de „in-

tensitate maximă” apare astfel ca o consecință a imposibilității de „verbalizare” a impresiei de intensitate. Mai recente sînt grupările de tipul *NEPERMIS (de delăsătoare), INADMISIBIL (de nedisciplinat)*, în care stabilirea gradului maxim de intensitate are ca teme anumite convenții sociale, derivă din constatarea încălcării lor prin depășirea limitelor pe care aceste convenții le impun.

Varietatea adverbilor care pot participa la asemenea grupări se datorește, în primul rînd, faptului că atribuirea gradului maxim de intensitate în cazul sensului „superlativ absolut” se întemeiază pe o evaluare subiectivă, nepresupunînd nici un fel de comparație cu alte obiecte (acțiuni) caracterizate prin aceeași calitate, iar evaluarea subiectivă se asociază cu exagerarea, aproximația, afectivitatea.

Între componentele principale ale grupului se constată o anumită selecție semantică, care limitează într-o oarecare măsură posibilitățile de combinare (*admirabil de laș, îngrozitor de blînd* sînt mai puțin probabile); se constată de asemenea deosebiri privind repartitia stilistică a adverbilor utilizate în exprimarea „intensității maxime”. *GROZAV*, de exemplu, e comun limbajului standard și vorbirii populare, *ZĂPĂCITOR* apare în vorbirea argotizantă — sau familiară, folosirea adverbului *ENORM* e mai potrivită în realizarea orală a limbajului standard decît în cea scrisă, pe cînd *EXTRAORDINAR* e frecvent în ambele realizări ale acestei ipostaze a românei actuale.

Valeria Guțu Romalo

Romanul puterii, romanul iubirii

UN roman foarte interesant este **Muzeul de ceară** de Dumitru Popescu, superior în toate privințele trilogiei **Pumnul și palma**. Subiectul poate fi relatat în câteva fraze. Un inginer, Sergiu Harnagea, directorul unei mari centrale industriale, bărbat în deplină maturitate, abia trecut de cincizeci de ani (dacă e să judecăm după unele elemente biografice, fiindcă autorul nu precizează nicăieri vârsta personajului său), și care s-a bătut din greu ca să promoveze profesional și social, e cuprins de o ciudată slăbiciune și nu mai găsește în el forța de a se menține acolo unde ajunsesse. Viata de familie i se pare deodată fadă, ca și soția, Despina, un fel de Vidra a cărei ambție îl smulsese din cariera științifică pe tânărul și promițătorul asistent universitar transformându-l în omul dornic de ascensiune. Munca la centrală își dezvoltă rutina cotidiană și stresantă. Sergiu Harnagea a pierdut gustul puterii. Dar l-a avut vreodată cu adevărat? Sau doar s-a lăsat tirat de împrejurări și manipulat de Despina? Reflectând asupra trecutului, revizitând să privească în jur la oameni și la viața lor, directorul înțelege unde a greșit și cum a devenit, din tânărul sensibil și inteligent, un robot. Romanul descrie două fenomene inverse: robotizarea individului (care este o alienare prin dorința de putere) și criza sufletească și morală la capătul căreia se află libertatea (adică regăsirea esenței).

Trebuie să adaug că romanul are o construcție ingenioasă. Primele trei capitole, înfățișând pe Sergiu Harnagea la apogeul carierei lui politice (folosesc cuvântul în sensul lui cel mai larg, căci, în definitiv, personajul rămâne doar un om al meseriei studiate la facultate, un inginer), sint opera unui romancier și prieten, pe nume Niky. Acesta face un experiment: încearcă să-l surprindă pe marele Harnagea din interior, să-i determine motivele subiective ale acțiunilor și începutul nemulțumirii de sine. Apoi își pune croul să citească primele trei capitole și să le comenteze din punctul lui de vedere. Mai departe, romanul răstoarnă rolurile: de la al patrulea capitol, personajul este cel care își povestește viața iar autorul își restringe me-

nirea la aceea a unui comentator. Procedeul aminteste de acela întrebuintat de Unamuno în **Negura**. Important este ca cele două voci să fie bine diferențiate, cum și sint în **Muzeul de ceară**, Sergiu Harnagea fiind un narator mai „stingaci, greoi și zgrunțuros” (după cum spune Niky) decît romancierul, care, de la un punct, se specializează în interpretarea „la rece”, de sus, ca un fel de chirurgie morală, a cazului ilustrat de Harnagea.

Se poate lesne observa că, în linia mari, acest caz seamănă cu al protagonistului lui Alexandru Ivasiuc din **Iluminări**. Și acolo, și aici, o ascensiune bazată pe nevoia de putere și o criză care-i pune capăt. O prăbușire, însă aceea vertiginosă: a unui puternic, urmărește și N. Breban în **Ingerul de gips**, dar motivată altfel, și mult mai irracională în fond decît a lui Sergiu Harnagea și a eroului lui Alexandru Ivasiuc. De fapt, aceste romane (și altele multe) sint romane politice în măsura în care tema lor e legată de relația de putere. Politicul are, în ce le privește, o accepție și mai largă, și mai restrinsă decît aceea curentă: mai largă, fiindcă nu este limitat la politica propriu-zisă, la activist și la lumea lui (desi le poate conține); mai restrinsă, fiindcă selectează un singur set de probleme din cîte poate conține politica și anume pe acelea referitoare la raportul de forță dintre oameni sau dintre grupuri sociale. Mai simplu spus, politicul nu e tot una cu politica. Dintre scriitorii contemporani, cei mai preocupați de romanul politicului (genitivul nu e întimplător) sint tocmai aceștia trei: Alexandru Ivasiuc, N. Breban și Dumitru Popescu. Dar și D.R. Popescu în ciclul **Vinătoarea regală** ori Bujor Nedelcovici în **Zile de nisip**. Le putem opune romanul de tip Marin Preda ori Aug. Buzura. Deosebirea mi se par semnificative. Acesta din urmă privește, de obicei din unghi moral, destinele unor oameni obișnuiți și pentru care puterea e o apăsare sau un factor distructiv. Eroi nu vor să răiască dominându-și semenii. Problema lor e, cel mult, de a nu fi dominați. De fapt, în centrul sistemului de valori care-i călăuzește (constient ori nu) se află o relație de altă natură decît aceea studiată de romancierul politicului și anu-

me relația de dragoste. Romanul iubirii și romanul puterii reprezintă jumătățile gemene și antagoniste ale prozei sociale contemporane. Cel mai iubit dintre pămînteni sau Refugii sint exemple aproape clasice pentru romanul iubirii, așa cum titlurile citate înainte sint pentru romanul puterii. În acesta, oamenii nu sint chiar cu totul banali. Au, în orice caz, psihologia unor luptători sau a unor învingători. Și uneori și statura cuvenită. Criza prin care trec îi apropie de oamenii simpli și liberi a căror condiție o rivnesc, dar numai după ce au sorbit pînă la capăt cupa puterii. Atîta vreme cît romanele politice descriu lupta pentru putere, morala este pusă în paranteză. Intervenția factorului moral anuntă și insoteste sfîrșitul acestei lupte, decepția și prăbușirea eroului. Există în clipa de față la noi nu numai cîteva bune romane de acest fel, dar și o mitologie pozitivă a puterii, vizibilă mai ales la N. Breban, o mitologie așa-zicînd optimistă (căci „puterea”, sau mai exact ideea de putere, păstrează prestigiu și face prozelitii). Am unele rațiuni să cred că o mitologie negativă, „deceptio-nistă” e pe cale să-i la locul. Criza eroilor din **Iluminări** și din **Muzeul de ceară** îl sugerează o parte din motive și din stereotipii.

EROU LUI Dumitru Popescu este, la începutul romanului, un sef respectat adulat, temut. Despina (care și-a asumat din capul locului, printr-un soi de contract cu soțul ei, foarte tînăr pe atunci, răspunderea pentru „penitrușia vieții lui intime”) l-a alcătuit și o „curte”, de rude și de cunoscuți, care, în cîte o seară, îl distrează cu glumele lor, îl relaxează, îl scot din priză. Primul capitol îl arată pe Harnagea în mijlocul „curții” lui. Autorul creionează cîteva portrete memorabile. Sergiu însuși ne apare ca un om tare (pe situație și pe sine), capricios, brutal și știind perfect că totuși musafirii depind prea mult de el ca să-i fie cu adevărat prieteni. La fel de repede și de sigur sint portretizați colegii lui Harnagea, la sedința de la minister, în capitolul al doilea.

În fine, al treilea relatează o escapadă în satul natal al lui Harnagea. Altă zonă socială permite romancierului să-și pro-

boze spiritul de observație și forța de caracterizare: urmașii marilor țărani de odinioară sint niște șmecheri și niște profitori, unii înlesniți material, dar lipsiți de orice gust, mahalagii de tip nou care petrec pînă și la înmormîntări cu o vitalitate înspăimîntătoare. După acest remarcabil debut, care ne pune în temă și ne dă o vie senzație de autenticitate, romanul trece din mina „romancierului” în aceea a personajului. Sergiu va relata de aici încolo el însuși totul. Cinci capitole (de la al șaselea la al zecelea) sint biografice. Este partea din roman consacrată robotizării, asemănătoare cu partea din **Iluminări** în care protagonistul își rememorează cariera. O carieră tipică, condusă de dorința de parvenire și de folosirea tuturor prilejurilor. Sergiu nu e propriu vorbind un ticălos, deși unele din mijloacele la care recurge nu sint cinșite. E un bărbat inteligent și care profită de asta ca să se impună. Criteriul moral nu intră în calcule. Morala e pusă în paranteză, pe durata ascensiunii, sau suprimată. Sergiu urmează o școală de machiavelism. Învățată să atace și să se apere, să se disimuleze, să fie dur și ipocrit, direct și ocolit, după împrejurări. Învățat mai ales să suporte umilințele: aceasta e școala cea mai grea. Școala carierismului și a puterii. Tactica și strategia obținerii puterii sint studiate meticolos de D. Popescu, cu bune intuiții psihologice. Harnagea, întors acasă după ce a fost uns director, la Despina lui fără de care n-ar fi izbutit nimic, simte brusc fragilitatea de portolan, răceala calculatei femei. Prea plinul din el, vitalitatea satisfăcută, a învingătorului au, după ani de căsătorie, revelația că Despina e o femeie seacă. Paginile din capitolul al optulea care analizează această decepție sint psihologice, profunde și adevărate. Dar descoperirea nu-l împiedică pe Harnagea să se lase și mai departe „prelucrat” de Despina, care alege mobilele și restul obiectelor din casă, îl orientează relațiile și vizitele. Robotizarea va fi perfectă în clipa în care viața personală a puternicului director va fi complet golită de orice neprevăzut.

ÎN acest punct se închide paranteza biografică. Nemulțumit de ce a aflat în propriul trecut, Harnagea schimbă metoda. Romanul „lui” (adică acel manuscris incredintat lui Niky spre lectură) e o permanentă căutare a greșelii care l-a falsificat firea și existența. Semnele de indoială apăruseră din primele capitole. Ele se înmulțesc acum. În capitolele unsprezece și doisprezece, eroul își descrie conștiințios programul: o zi din viața lui Sergiu Harnagea. Autorul alternează bine registrele. Dacă pînă aici proza avea o respirație mai largă, cuprinzînd în mari ochiuri trecutul, ea devine acum aproape telegrafică, nervoasă, iute. O soluție neașteptată ne întîmpină la sfîrșitul capitolului al doisprezecelea. O zi ca oricare alta, o zi model așadar, dar la finele căreia se produce un eveniment unic: conștiința crizei sufletești izbucnește. Un eveniment unic și irepetabil incheie o descriere paradigmatică. Procedeu surprinzător și, prin schimbarea planului, șocant. „Am ajuns la capătul puterilor”, constată Harnagea. Ceea ce urmează decurge logic din această constatare. Personajul pleacă așa-zicînd în căutarea timpului pierdut. Dă de urma citorva dintre foștii colegi, merge în orașul unde făcuse școala etc.

Un capitol amplu și foarte puternic este al treisprezecelea în care Harnagea coboară foarte adînc în subteranele conștiinței lui morale, reamintindu-și primele iubiri și renunțările ulterioare. Atmosfera ne evocă uneori pe N. Breban (restaurantul sordid, grupul de oameni care mănîncă și beau, intrarea într-un fel de euforie a mărturisirii, continuarea chefului acasă la unul din prieteni etc.). Se rețin și Mișu Tudorcea, soția și fiul lui vitreg din capitolul următor: o familie insolită, în zgrăvirea căreia romancierul se dovedește un adevărat virtuoz. Romanul nu ne comunică ce s-a întîmplat pînă la urmă cu directorul. Bănuiim: Sergiu va fi schimbat din funcție, va rămîne simplu inginer. Casa și soția, le-a părăsit. Cu o simplă valiză în mînă, se oprește într-un parc pe o bancă. Ninge. E aproape noaptea. O femeie aleargă. Ce e asta? Libertatea? Dezalienarea? O nouă viață? Desigur, acestea și altele. Sergiu Harnagea încearcă să nu se mai simtă un intrus printre oamenii de pe stradă, văzuți de atîtea ori de la fereastra biroului lui directorial.

Construit strîns, fără lăbărtaie, scris cu mină sigură, extrem de autentic, plin de observații de viață, dar și de idei, **Muzeul de ceară** este un bun roman social și psihologic, care se citește pe nerăsuflăte.

Laurențiu Ulici

Nicolae Manolescu

PROMOȚIA '70

Dinspre fluviu

● DUPĂ ce se fixase cu **Insula** (1973) într-un decor frecventat mult de proza-tori, cel al Dunării în preajma Brăilei, amestec fantomatic de pămînt și apă, N. GRIGORE MĂRAȘANU (n. 1937) a trecut, cu grabire și bună intuiție a valențelor locului, la exploatarea intensivă a zăcămintului liric ce se află din abundență nu numai în „subsolul” acestui univers, dar și în „aerul” lui, cimpia răsăriteană a „bătrînelui fluviu” cu microclimatul ei mitogenetic fiind un excitant de tradiție al imaginației scriitoricești; primul pas e prospectiv, simplă detectare a elementelor configurante de univers poetic, urmată de stringerea lor la un loc, pe **Corabia de fîșfor** (1976), deocamdată fără claritate și într-o devălmășie inexistențivă, anunțînd, totuși, o posibilitate de disciplinare semnificativă în tendința condiționării sinelui de vecinătatea tărîmului acvatic: „Despărțiți-mă de fluviu / Și alcyon fără ape, / Voi cădea fără glorie / În floarea nisipului // Despărțiți-mă de fluviu / Și umbra de trupul gol / Se va desparte / (corect era „despărți” / n.m.) / O, lată punctul vulnerabil / Ce nu-l vom atînge!”; odată cu **Umbra fluviului** (1979) și **Enisala** (1980) aventura fluviolo-marină se limpezește și se ordonează după criteriul identificării analogice; poetul își caută între elementele universului marin corespondentul; îl găsește: „Eu ce pot fi în cosmosul temut / decît o insulă, / o pasăre cu aripi largi planînd / deasupra unui fluviu ce-amenință?”; nu e prea clară noua identitate și nici particularizantă nu e de vreme ce o găsim mai apoi plasată în general-uman: „orice om e o insulă”, afirmație care denotă o intenție de rectificare din mers a tensiunilor spațiului poetic; într-adevăr, din decor al poeziei, fluviul, marea, așezările riverane, fauna și flora locurilor devin substanță lirică simbolizantă, combustie afectivă și resursă a imaginației; intrat de tot în peisajul ast-

fel imputernicit să-l reprezinte și să-l rezume, poetul, fascinat de „lezerul cosmic”, nu mai are altă trebuință decît să-i asculte murmurul amețitor care, cu toate încercările des repetate de reproducere pe înțelesul cititorului profan, rămîne intraductibil, de aceea poate textul tînde să expliciteze, prin insistența analogiilor și identificărilor, ceea ce trebuia numai sugerat; din dorința clarității se dau amănunte care înăbușă fiorul poetic; uneori ele au însemnătate plastică, deseori însă aplativează discursul; iată un poem descriptiv, un fel de pastel piscicol: „Bravi crap! de aur, cu guse pline / de griul mării, ca droptile zburătoare, / cu spaima în ochi, cu rîni de ostii / și de harpoane în coame. // Ați părăsit în stoluri lezelele natale / și populați cumînți iarmarocae și / helește, piscine liliacii, din care / vinzătoare subțiri vă pescuiesc / lenese, cu miini de porțelanuri. // Azi sufăr pentru voi, că văd cum / vă atîrnă plutecele flasc, ca ugerul / vidrelor ce alăptează sub ghețuri, / trupurile voastre tari de al-tădnă, / ca lamele unor săbii de fildeș sclipînd. // Nici aripiorele roșii, puternice și / iuți nu mai bat sălbatec potmolurile, / nici nu mai săgetați laguna în zbor, / peste purpura apelor ispititoare. // O, pești de muzeu, crap! fără pene, / vă aștept în lezelele mele ultramarine, / peste care năluca inimii mai zboară, / umbrele voastre de frați căutîndu-le!”; nu încap indoială că ideea acestui poem, ori-cum limpede, nu s-ar fi întunecat dacă expresia ar fi fost mai economică; de o simplitate mai bogată în sugestii sint poeziile de dragoste din **Enisala**, mai cu seamă „elegiile pentru Ana Suz”, cu parfumul lor romantios-elegiac difuz într-o materie lexicală din care nu lipsesc analogiile acvatice și variația cromatică: „Ana Suz rîmii în urmă, / și-aud cîntecul încet. / Ard trei dealuri violet, / lupii rup hain o turmă... // Ana Suz rîmii în urmă, / golul tău de-acum îl port. / Plîng

corăbii albe-n port, / în carene pești le scurmă... // Eu sint malul, tu ești nava / ce în mine-a ancorat. / Fie trupul tău curat / ca un duh care din somnul / cerului s-a deșteptat!” (totuși, comparația marină e mai curînd hilară decît poetică).

Dintr-o perspectivă predominant ecologică sint scrise poemele din **Distanța dintre mine și un iepure** (1983); universul danubian e acum invocat pentru puritatea lui paradisiacă, pentru încă incorupta lui natură și opus, ca termen al unei alternative, universului citadin, fumegos și otrăvitor: în fața ofensivelor tehnice, producătoare de „sindrom” al fricii și nesiguranței („Să nu mai știu / de unde vine gîntul / sau norul de acid / și-amoniac, // să te alungi / precum un maniac / din fața unui viclu, / ca sub clonțul // de smog și de / gudroane aduse-n vînt / și-e fri-că / să mai umbli pe pămînt!”), întoarcerea fie și mentală, în spațiul fluviului și al lezelelor e ca „un vis de primăvară” de un idilism ce diluă o opțiune („Acum se bate știuca în lezelele mele: / își lasă oul moale în calde ape mici, / Cimpia se dezmiardă cu iarba-ntră masele, / un Pan, minînd o turmă, pocnește dintr-un bici. // Și parcă vine tata din dealuri elizee, / cu ostii și harpoane, cu toporiști la briu. / Aș vrea să fiu acolo, s-aud cum saltă crapul, / cum cîntă boul bălții și ploaia peste griu! / Aș vrea să fiu acolo, să simt pe mine trupul / priocilor de lepe gonite fără friu...”) ; limbaul poeziilor din urmă e ceva mai frust, mai încărcat (după modelul anilor optzeci) de realitatea imediată, mai colocial și oarecum reportericesc, într-un cuvînt mai istoricizat; implicarea poetului în mediul ambiental e severă și scormonitoare, ca de moralist, însă unul sceptic: „Imi iau poemele de mină, / le înfășor (ca-n iarnă mărul) / să spună numai adevărul! / iar o instanță le am-lănă...”; să fie memoria?!

Grădina desfătărilor

CU toate că nu-i lipsește de obicei, cravata este probabil accesoriul vestimentar cel mai nesuferit lui Dumitru Radu Popescu. Îl stinjeneste, în orice caz, vizibil și o va fi acceptând ca pe un rău suportabil, dar în momentele de încordare, când gesturile devin reflexe, el schițează aproape întotdeauna o încercare de a-și deschiza gulerul cămășii, smucind apoi într-o parte și în alta sufocantul gît-legău, în acest inofensiv tic refugiindu-se și răz-bunându-se toate tensiunile stringerii în cheutori, asumate, îndurate totuși cu un stoic orgoliu invers, cerut de respectarea protocolului. Dacă despre Machiavelli, retras în sărăcioasă lui proprietate de la San Casciano și dedicat în exclusivitate creației după ce fusese un timp secretar al Republicii Florentine, se spune că își îmbrăca solemna togă atunci când scria, despre Dumitru Radu Popescu trebuie să ne închipuim, dimpotrivă, că nu scrie decît după ce își lea-pădă cravata, și, pentru mai multă ușurare, își suflă și în mincile: într-atît literatura lui e străină de orice convenție și deside orice protocol, însă nu programatic și calculat, ci cu nepăsătoare robustețe a unei vitalități creatoare ce se regăsește cu voluptate în însăși exercitarea sa liberă, în câștigarea în fapt a senzației reconfortante și stimulative că se manifestă în largul său. Această senzație este esențială pentru înțelegerea literaturii lui Dumitru Radu Popescu, în oricare dintre compartimentele ei formale — proză, dramaturgie, poezie, eseistică. Luxuriant pînă la extravagantă, complicat, stufoș și labirintic pînă la impenetrabil, explorînd și exploatiînd într-un amestec violent și liric totodată cele mai contrastante registre și tonalități estetice, contopind suavul cu sinistrul și sublimul cu abjecția, îngemănînd puritatea cu monstruosul și corupția cea mai deplină cu imaculatul, într-o paroxistică dezlănțuire a inventivității, a metamorfozelor și a hibridării, universul acestei literaturi este totuși dominat de un suflu vital și tonic, de o impetuozitate pe care notele și aspectele ce pot fi

considerate în sine intunecate și diforme o fac, situate în ansamblu, încă mai pregnantă.

DACĂ în proză și, parțial, în dramaturgie Dumitru Radu Popescu se apropie, cum a sugerat-o el însuși, de spiritul și mai cu seamă de estetica picturilor lui Hieronymus Bosch (denumirea unui celebru triptic al acestuia, *Carul cu fin*, este folosită ca titlu pentru un capitol din romanul *Podul de gheață*, 1982), în eseistică*) el nu-și schimbă nici instrumentele și nici „metoda”, cu singura deosebire că prin specificul materiei tratate se ajunge la un fel de borgesiene ficțiuni de gradul doi.

Personajele și situațiile analizate (dar termenul „analiză” este nepotrivit, întrucît comentariile funcționează după regulile creației) aparțin, aici, imaginarii literare al literaturii. Sursele preferate de Dumitru Radu Popescu sînt tragicii greci, Shakespeare, Dostoievski și Caragiale, ale căror lumi sînt citite și citate cu o insistență obsesivă. Din personaje și evenimente fictive ce au căpătat, în timp, semnificații simbolice, scriitorul face însă realități și le privește ca atare, construind — cu acest „material” preluat — noi povești, noi povestiri, ale sale. Reducerea nu se produce însă într-un nou cadru epic, așa cum se întâmpla, de pildă, în romanul *Solstițiu tulburat* de Paul Georgescu, unde o serie de personaje consacrate ale romanului autohton tradițional erau prelucrate și utilizate într-o desfășurare narativă inedită; la Dumitru Radu Popescu se păstrează aspectul de demers reflexiv, de interpretare. Originalitatea eseurilor lui provine însă din contradicția constantă a acestei aparente, fiindcă interpretările urmează o cale foarte liberă, ce ține mai degrabă de inventivitate și de imaginația creatoare decît de rigoarea și aplicația unui comentariu analitic. Principala formă de realizare a acestei libertăți constă în stabilirea de asociații uluitoare: între Kirilov din *Demonii* lui Dostoievski și *Woyzeck* din piesa lui Büchner, între Ion al lui Rebreanu și Richard al III-lea, între Hamlet și fiul lui Zaharia Trahanache ș.a.m.d. Asemenea analogii, paralelisme, comparații, coincidențe și identificări sînt abundente în eseistica lui Dumitru Radu Popescu și produc întotdeauna un sigur și puternic efect de surpriză și de emulație speculativă, fie prin caracterul insolit al apropiierilor, fie prin sensurile neașteptate ce se degajă datorită unor astfel de „întîlniri” suprarealiste. Nu mai puțin importantă, ca tehnică de lucru, este schimbarea continuă a direcției. Dumitru Radu Popescu este, în aceste eseuri, un mare maestru al virajelor și al combinațiilor, trecînd cu dezinvoltură de la Cain la spiritul olimpic și înapoi, de la Godot la Făt-Frumos și de la Montaigne la Caligula, de la canonicul Grama, de la destrăcitorul lui Eminescu la François VII-

lon, de la Iona la Sancho Panza etc. El sare brusca de la una la alta, modifică fără prealabil avertisment planurile de referință, adună în aceeași frază sau în același paragraf lucruri fără nici o legătură, pentru ca la sfîrșitul „poveștii” întreaga dispartă aglomerație să capete și coerență și unitate. Citite și interpretate ca realități, situațiile și personajele fictive nu-și pierd însă valoarea simbolică, dimpotrivă, aceasta sporește și se împropățează: Dumitru Radu Popescu deschide porțile muzeului imaginarii literaturii și aduce în viață, însuflețindu-le, exponatele. Nu lipsesc, trebuie adăugat, observațiile profunde, memo-rabile, de interes exegetic strict, ce de pildă aceea despre absența nebunilor în comediiile lui Caragiale („Nimeni nu poate aici să-și piardă mințile, căci nici n-ar avea pentru ce”), cu toate că rămîne de reflectat dacă, în genere, pot exista nebuni în comedii. Eseurile de acest fel constituie partea cea mai substanțială a cărții, și alcătuiesc, tot cu un titlu de Bosch, o încântătoare și miraculoasă „grădina a desfătărilor”.

DEȘI volumul nu este împărțit în capitole, alte texte sînt de specii diferite. Unele sînt portrete și evocări literare (despre Agirbiceanu, Marin Preda, A.E. Baconsky, Teodor Mazilu, Horia Lovinescu, Romulus Guga, Constantin Toiu, Fănuș Neagu, Petre Sălculeanu, Radu Cosașu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ștefan Agopian), deși accentul e pus pe interpretare și notele portretistice propriu-zise sînt puține: Dumitru Radu Popescu pare să nu agreeze genul. Altele, de o valoare cu totul inegală, sînt scurte și ocazionale prezentări colegiale sau totodată vagi, lipsite, multe, de forța individualizării; în destule cazuri se pot înlocui ori inversa numele fără să se înlămpie nimic. Sînt, apoi, și cîteva însemnări de factură strict publicistică, fără rost într-o asemenea carte; în una (*Formula singelui sau Unde ești, Chi-miță?*) se face de altfel — dacă am înțeles bine — o pledoarie cituș de puțin convingătoare în favoarea a ceea ce autorul numește „romanul cavaleresc al anilor cincizeci”. Acesta se susține, nu poate fi „brutuluiit cu dezinvoltură”, fiindcă eroii săi „puneau timpul (da!) la lucru, răscoleau socialul, revoluționau zodiacul, orele, spațiul”: așa să fie? În realitate, și romanul românesc din ultimele două decenii o dovedește cu strălucire (iar contribuția lui D.R. Popescu însuși este una dintre cele mai însemnate în acest sens), acest așa-zis „roman” substituia vieții reale o schemă abstractă, iar de revoluționat nu a revoluționat nimic, fiind un fenomen calificat de regresivitate artistică.

TEXTUL care dă titlul cărții face oarecum notă aparte, indicînd în același timp disponibilitățile și riscurile unui asemenea tip de eseu. Pornindu-se de la cartea împotriva lui Eminescu, apărută

în 1891, a teologului de la Blaj, Alexandru Grama, din care se citează îndelung și cu voluptate sarcasmului, se imaginează existența unei „galaxii Grama”, careia i-ar aparține toți cei care „joacă de mină cu Grama într-o pongo-grirea literelor române”. Imaginile folosite au forță, formula se ține minte, metaforica „galaxie Grama” pare, într-adevăr, foarte cuprinzătoare. Dar cit? Eseu pornesc de la observația că nu există o istorie a contestației în literatura română: nu e, totuși, oarecum forțată identificarea „ponegririi” cu „contestația”? Ar însemna, atunci, să punem alături de Grama și pe N. Iorga (care l-a contestat pe Rebreanu), și pe Ion Barbu (care l-a contestat pe Tudor Arghezi), și pe G. Călinescu (care l-a contestat pe Panait Istrati) — și lista poate fi mult extinsă. Autorul unei asemenea cărți ar face însă, și el, parte din „galaxia Grama”, întrucît a-i socoti pe Iorga, Ion Barbu ori G. Călinescu drept „ponegritori” ai literaturii române ar fi chiar o... curată ponegrire! Lucrurile sînt și mai complicate datorită — cine nu o știe? — existenței unei „ponegriri” prin idolatrie; cînd un publicist de dreapta ca N. Roșu scria în 1937 că „meritul netăgăduit al lui Mihai Eminescu este de a-și fi dat seama mai mult decît alții de conflictul ireductibil care există între naționalism și democrație”, încercînd — prin elogiul tendențios — să-l anexeze pe marele poet ideologiei naționalist-fasciste, se înfăptuia, clar, evident, un act cel puțin la fel de grav ca și atunci cînd Grama afirmase că Eminescu „n-a fost nice geniu nice barem poet”. În sfîrșit, transformarea lui Grama într-un simbol pentru fenomene istorice ulterioare (canonicul de la Blaj e văzut ca „intemeietorul unei galaxii care, e drept, a pierdut apoi mereu, umflîndu-se, ca o balenă fără sfîrșit, incorporînd în ajunul anilor '50 și zelul unei birocrății ideologice pămîntești pe lingă vechea și via birocrățiea celestă coercitivă”) nu rezistă decît într-o logică poetică, istoricește fiind vorba de atitudinea unui particular, într-un caz, și de o atitudine instituționalizată, în celălalt. Cartea lui Grama nu a determinat scoaterea din bibliotecă a operei lui Eminescu, nu deformarea înțeleșurilor acestei opere rămînd, practic, fără nici un ecou și fără nici o consecință în planul autenticei vieți spirituale românești. E, și prin momentul producerii, un fapt mai degrabă straniu, cu altă mai straniu cu cit hazardul a făcut ca nefericitul destructor, al cărui nume s-a transformat în simbol negativ, să fi fost născut în același an și în aceeași lună cu Eminescu și să moară de asemenea tînr, la 46 de ani, tot în luna iunie, date — iată! — foarte seducătoare pentru stîrnirea imaginației!

Galaxia Grama va fi, prin ceea ce conține mai bun, una dintre cărțile de referință pentru literatura lui Dumitru Radu Popescu.

Mircea Iorgulescu

SUB titlul sugestiv *Propilee**), C. Ciopraga reunește o „galerie de portrete” (D. Cantemir, N. Iorga, G. Ibrăileanu, R. Rolland...); „perspective și reflecții” (despre M. Sadoveanu, T. Arghezi, E. Lovinescu, G. Călinescu, Ș. Cioculescu...); considerații despre „farmecul memoriilor” unor personalități (E. Lovinescu, T. Arghezi, T. Vianu, G. T. Kirileanu, Ș. Cioculescu... Inclusive o dezbateră despre o retorică a genului). În total 30 de subiecte, unele datate — ceea ce ar indica publicarea lor — altele fără nici o mențiune, axate, toate, pe literatura română și franceză. *Propilee*, se sugerează în „inscripția” de la început, au rostul de a „încita curiozitatea pentru ceea ce urmează dincolo” în marele templu imaginat dar, chiar și așa, în fața de „coloane”, „cariatide” și „figuri votive”, înainte de a asamblearea într-o mare construcție, ele pot constitui trepte spre înțelegere și reculegere anunțînd „mirajul templului imaginat” care, „e posibil să nu fie construit niciodată”. Iată exemplul simbolic un stadiu de elaborare al unor portrete, cercetări și reflecții punînd la contri-

*) Constantin Ciopraga, *Propilee*, Editura „Junimea”, 1984.

Cărți și destine

buție istoria literară, critica și literatura comparată.

Ceea ce conferă o anumită unitate temelor de o diversitate atît de mare este personalitatea autorului, un univers informatic, fără ostentație, care incorporează citatele organice într-o construcție, asimilîndu-le și făcîndu-le asimilabile. Este vorba de o investigație orientată spre opere, autori și probleme și nu preocupată să situeze în prim plan pe critic ori specificitatea unui limbaj. Cele mai reușite portrete sînt — cum era de așteptat — cele ale criticilor. Iată cîteva repere ale eșafodajului portretistic despre Ibrăileanu: „Ibrăileanu se număra printre oamenii care rămîn la trezaci de ani timp de șaizeci”. (Cadenta frazei amintește de moralității francezi). „Nu-i era jenă la sfîrșitul unei vieți de efervescentă spirituală să aibă emoțiile unui adolescent”; credea nezdruincat în rațiunea inimii. Ibrăileanu era un sentimental.” Ibrăileanu-omul „era mai complet decît scriitorul”. Aparținea unei familii de spirit romantică, era un saurian ce prefera „exilul interior”, un analist și un moralist capabil de analize și sinteze în același timp. Nu era amator de metafore strălucitoare, preferîndu-le „stenograma directă a gândirii”. Deși a scris opere de seamă în care predomină confesiunile lirice despre cărți și destine, „opera sa mai trainică” a fost „Viața romanescă” pentru că el „avea țaria de a reține în orbita sa și de a polariza atenția. Persuasivitatea venea din a-dincuri”. Portretul se constituie din citate din opere, înfîșurînd impresii ale contemporanilor, acherîndu-se cu pledoaria lui Ibrăileanu pentru *delicatețe* — „calitatea supremă a sufletului omnesc” —, pentru modestie, înțelegere umană și detașare. În esență, o autoproiecție a lui

Ibrăileanu așa cum apare ea în *Adela*, un om, un prieten incomparabil. Ciopraga și-a intitulat portretul acesta „un portret liric”, realizîndu-l cu mijloace adecvate, citînd adeseori autori de maxime și cugetări, utilizînd formulări sentențioase, frapante, de cîte ori i se pare că a reușit să surprindă un aspect al personalității. E un portret la antipodul lui Julien Benda care stipula că datoria criticii este de a rămîne „strict rațională”.

Registrul se modifică în reliefaarea „Conștiinței critice”: E. Lovinescu. Prezentarea pleacă de la afirmarea condiției sine qua non a conștiinței în actul critic, concretizată în citatul: „Dacă este artist, cu atît mai bine pentru critic; trebuie să fie însă cu orice preț o conștiință”. Predomină în aceste „reflecții” disocierile între impresionismul inițial și „revizuirile” ulterioare, cînd Lovinescu era preocupat de concepte și semnificații. Sînt analizate și raportate la peisajul literaturii noastre și, uneori la peisajul literaturii universale, noțiuni și concepte ca: *revizuire, critică sincronă, critică tardivă, perfecțiune (literară), originalitate, accent, axă polarizantă, idei forte, evoluție, mutația valorilor estetice, moment* etc. cu care opera criticul și istoricul literar. Sîntem în fața unui itinerar spiritual al lui Lovinescu în „dubla postură de critic și istoric literar”, din care nu lipsesc aprecierile entuziaste și nici amendările discrete ale unor opinii.

Pentru Ciopraga, G. Călinescu este „constructor în istorie” (formula amintește de Thibaudet). El îmbrățișează literatura „în toto”, vizînd nu o „fotografie” a trecutului la rece, ci al spirit asociativ ce încită fantezia. Monumentalitatea istoriei literaturii române... a lui

Călinescu ar consta din elaborarea unei istorii complete din perspective estetice a literaturii române, prin raportarea fenomenului românesc la universal; ascocierea faptelor istorice și cele de ficțiune prin „creație critică”, apelul la majoritatea disciplinelor umaniste, în fine, nou-tatea metaforelor și a formulărilor plasticizante asociate erudiției.

În Cioculescu vede un spirit rațional deschis tuturor genurilor, antiimpresionist, antidoromatic, tentat de scrupuli documentare dar și de glosări filologice cînd este vorba de a se instala în miezul interpretării. Citatul-cheie ales din Cioculescu îl arată plecînd întotdeauna cartezian, de la indoiială metodică spre texte probante, neîncercîtor în „subtilități de interpretare”, fără suport. Patru critici de care Ciopraga se apropie privindu-i „din interior”, selectînd citate relevante dar, adept al dublei perspective, el proiectează asupra lor și o lumină „de afară”. Adevărate raccourci-uri critice.

Autorul încearcă să schițeze și o „retorică” a memorialisticii — operație de mare actualitate țînd seama de largă audiență la public — propunîndu-și a larg aria acestui gen, conchizînd că „ierarhizările în domeniul memorialisticii presupun tabele de valori și relaționări multiple”. Desigur, abuzul de ficțiune în acest gen nu poate duce decît la literatură pură, escaladînd adevărul istoric. Alt minteri, în reflecțiile despre Sadoveanu abundenta datelor („Sadoveanu citînd cărțile altele”, — în special autor străin) încetează, pe alocuri, lectură fluentă, detașîndu-se de tonalitatea generală a detaliilor. În esență, Constantin Ciopraga se dovedește un cititor atent dublat de un critic perspicace, decelînd trăsăturile dominante ale unui scriitor dintr-o îmbinare textuală memorabilă coroborîndu-le, încadrîndu-le în peisajul vast al culturii. Calitățile sale sînt cum prehensiunea, disponibilitatea și comuni carea caldă, nealambicată. Nu puține din „reflexiile” sale pot fi situate în apropierea esului.

Gabriel Tepelea

Geo Bogza și „omul întreg“

IL chemase la telefon Toma Caragiul și începuse abrupt așa: „Este un leu la circ și vreau să mă duc să stau de vorbă cu el”. Ideea era în sine de interes istoric, dar și mai de neprevăzut, mai năzdrăvană și, dacă ne gândim bine, nu se poate închipi mai potrivit, fusese propunerea ca el, Geo Bogza, să scrie dialogul dintre Toma Caragiul și leu. Lucru bine gândit, orice improvizație se cuvenea a fi exclusă, trebuia să se procedeze metodic, pe baza unui scenariu dinainte elaborat.

„Era o propunere cu totul neașteptată, dar de dragul lui poate aș fi încercat și cine știe ce și-ar fi spus unul altuia” (s.n.) încheie Geo Bogza, câzând pe gânduri, cum numai el știe să cadă, oprind clipa în loc și dându-i acea atitudine de caracteristică expresivitate statuară.

Genialul Toma Caragiul, cu „farmecul lui supranunțat și colosal” dovedea, lansând propunerea, o rară intuiție a omului și o cunoaștere expertă a operei, de care puțini comentatori și critici aveau să se arate în stare.

Cine altul să imagineze un astfel de dialog, de urmărit cu sufletul la gură, dintre marele artist și leul de la circ, tot ce-ar fi avut să spună unul celuilalt, stînd regește, stînd omeneste de vorbă, cine să aibă acces, deopotrivă de temeinic, atît la partitura unuia cit și la partitura celuilalt?

În scrierile sale, le dăduse de mult cuvînt, de nenumărate ori se rostise. Artistul și se rostise Natura, în tonul aceleiași înalte demnități, făcînd schimb de vederi competente, încît n-ar fi fost deloc o problemă de nerelozvat să-i mai aducă o dată în scenă, să-i provoace, în vîzual și auzul înfregii asistențe, în un schimb de experiență, la o nouă, echilibrată și spectaculoasă încrucișare de replici.

„L-am întîlnit o singură dată [...] și atunci, fără să mă gîndesc, lăsîndu-mă la voia unui entuziasm exploziv, am înmîna spre capul lui, trecîndu-mi de multe ori degetele prin părul-i creț, neînțetînd să repet în timp ce-l priveam drept în ochi:

— Ai fermecat o țară întreagă...
Dintru început, îi vorbeam la singular, ca regilor” (Caragiul, II).

INCERCAREA, aș zice titanică, a lui Geo Bogza este de a sta de vorbă fără mijlocitor cu lumea, mai mult încă: de a reface momentul original al creației, de a-l scoate iarăși la suprafață și de a-l face să trăiască și să „acționeze” sub ochii săi, sub ochii noștri din nou în stare de o primordială uimire. Nu este numai obsesia sa, această (tentativă de) reactualizare a ceasului constitutiv, în care lucrurile, lumea însăși să apară, să reapară cu incomparabilă prospețime, să se mintuie de răul obișnuinței, al repetării mecanice, al rutinei. Un alt ilustru reprezentant al generației scria în anii debuturilor comune: „Dacă aș fi asistat la facerea lumii aș fi un om cu totul liniștit azi. Dar așa imi pot cădea toate pe cap, în orice clipă. Dacă aș fi asistat la facerea lumii sau dacă mi-ar fi povestit-o personal, pe larg, un om de încredere poate că aș sta să fac literatură în mod serios... Aș pricepe desigur și rostul sau lipsa adevărată de rost a activității; de pildă, literatură” (Eugen Ionescu, NU). Amintindu-ne stupefianțele și atît de gravele rînduri în recenta sa carte *Sfidarea retorice*, Eugen Simion observă că în ele „neliniștea lui Eugen Ionescu pornește de departe, de foarte departe, vizează momentul Creației”.

Este, cred, și neliniștea lui Geo Bogza, descoperindu-și replica, răspunsul, motivul de calmare în fiecare rînd al împunătoare opere, să reconstituie traseul lumii înspre momentul genezel sale, și să ne vindece, astfel, de răul întîmpinării pasive a rezultatelor ei, de apăsarea unei fatalități care nu întrebă și nu

cere concursul. Ambiția nutrită de el aceasta este, să „asiste” la facere și să ne reinvestească și pe noi cu calitatea (altfel ratată) de martori. Cum ar spune contemporanul său Mircea Eliade (sint posibil și alte analogii), să descifreze sacral în profanele înfățișări ale existenței, să restituie lucrurilor dimensiunea lor inițială, mitică, sărbătorească.

Ca să fii om întreg*) departe de a fi o simplă „culegere” este cartea unei formații, abundentă în probe, dezvoltări și confesiuni esențiale — și totodată o carte de inițiere, de enumerare a temeiurilor spirituale, a începuturilor ființei.

Cel dintîi dintre aceste începuturi este pentru Geo Bogza cel numit de Constantin Noica „omul deplin al culturii românești”. Cum indică și fericitul titlu, a fi om întreg reprezintă ținta însăși a breviarului de frumusețe și înțelepciune pe care ni-l pune astăzi la îndemînă Geo Bogza. Și cum altfel decît cu Eminescu, cel mereu invocat și fără încetare supus meditației, poate porni temeinic la drum o inițiere concepută și scrisă în românește? „N-ar fi imposibil ca după ce a trăit sub atîtea imperative pragmatice, care au dus-o de mai multe ori la eșec, omenirea — în mișcarea ei generală — să se întoarcă treptat, și noi, de asemeni, spre un alt mod de a fi, trăind din nou, ca atîtea comunități din antichitate, sub semnul poeziei”.

La temelia inițierii și a posibilei salvări (și aceasta îl interesează în primul și în primul rînd, dincolo de literatură) căutătorul unei metode așează, așadar, Poezia și miracolul ei.

Iar dezvoltarea de sine, captivantă în toate formele sale, pe tot cuprinsul acestei importante cărți, nu știm cum se face dar tot cu Eminescu începe:

„În tinerețea mea, care a fost a unei iconoclastii totale, pe el nimeni nu l-a tăgăduit [...]”.

Oricît de tare și din orice parte ar fi bătut vîntul, și oricît ar fi cîntat cocoșii a treia oară, pe el nimeni nu l-a tăgăduit.

Istoria literară va cunoaște alte generații iconoclaste, eu cred în frumusețea generațiilor iconoclaste, dar pe el nimeni nu l-a tăgăduit”.

Într-un loc, unul singur, și oarecum în treacăt, face mărturisirea capitală (ce ar putea să schimbe radical semnul și sensul exegezei bogziene), că nu reputația literară l-a interesat, la originile formațiilor sale, ci aceea de „faptuitor de dreptate”. Apele prea liniștite, prea cuminți curgătoare ale imaginii sale critice ar avea, din plin, de ce să se tulbure izbîndu-se de barajul unei astfel de afirmații, de ce să stea loculul, într-o clipă de cumpănă, și chiar să se întoarcă din drum. Dar și în absența ei — și dacă nu s-ar fi produs sub pana autorului însuși la incidența unui moment de plictiseală activă, de nereșemnare și de amărăciune — n-ar fi trebuit să sară oricui în ochi adevărul profund (și nu tocmai ascuns, nu tocmai secret) pe care ea, o astfel de mărturisire, ușor exasperată, îl implică, lăsîndu-se de la sine desprins din contemplarea destinului său, din citirea și necesara recitare a operelor lui Geo Bogza? Nu este, nu s-ar conveni să fie, constringător de evidentă originea mai mult decît pur „literară”, deși amplificată cu mijloacele unui mare artist, a textelor sale, de la cele dintîi, sufocate de revoltă (metafizică, existențială, socială) pînă la aceste reflecții de foarte avansată maturitate, dramatice și dure-roase cu toată nevoia de echilibru, cu toată nostalgia lor după echilibru, după frumusețe și după înțelepciune, care le orientează și, pînă la urmă, le absorbă?

Ca să fii om întreg este un moment (un moment ? un lung deceniu) în crea-

*) Geo Bogza, *Ca să fii om întreg*, Editura Cartea Românească.

ția lui Geo Bogza, în ampla, sinuoasă, continuă meditație (asupra temeiurilor) pe care o reprezintă opera sa, momentul unei interogații de sine, duse pe mai multe planuri odată, al unei încordări spre regăsire, spre elucidare, spre legitimare în ordinea unei desăvirșite, aș zice, autenticități. Scriitorul nu-și acoperă dubiile și nu vrea cu tot dinadinsul să descopere sensuri și acolo unde ele nu se arată, nici să dizolve (să sublimeze) drojdiile oboselii, lasă intactă (și bine face) țîria lor de un fel special; căci nu există un singur fel de „țîrie”, cea știută și invariabilă sublimă; există și o țîrie a vulnerabilității; și se întîmplă ca ea să fie mai adevărată și, oricum, mai potrivită să participe la ecuația literaturii; există ezitări și incertitudini, eșecuri chiar, mai de folos textului scris decît hotărîțele certitudinii. Geo Bogza nu este deloc, dar deloc, mai puțin impresionant, cînd și le asumă. Bogăției triumfătoare, ambițiosului lux voluptuos al verbului său, nu le stă rău să-și asocieze, în rîstimpuri atent gîndite, omeneașca fragilitate.

UN text concis, dar programatic foarte cuprinzător, conținînd și unele declarații în premieră absolută, veritabile puncte de senzație, se întîmplează în vechiul și sănătos stil al presei literare: **De ce scriu**. Cum să nu devii curios? Într-adevăr de ce scrie Geo Bogza? Cunoaștem atîtea răspunsuri celebre, să-l ascultăm și pe al său, merită.

„De ce scriu? Ca să-i tulbur pe oameni...” începe autorul senzaționalelor reportaje și investigații în realitatea imediată și recunoaștem îndată că este palpitant să scriem avînd un astfel de scop în față, ce altceva ar merita mai mult osteneala? — „să le reamintesc că sint oameni, că omenia e o realitate care poate fi simțită și pe care se poate conta (s.n.), ca pe mireasma și substanța pînii, plămîdită din griul care e un dar al soarelui.” Mai ales că și osteneala e mare, judecînd după mărturisirea: „Nu-mi place să scriu. Mult mai mult — o, mult mai mult — imi place să citesc. Și încă și mai mult imi place să mă plimb.” Geo Bogza a știut dintotdeauna să-și surprindă cititorii, să-i scoată din somnolență, să le producă o stare de încordare și chiar de șoc, știe și acum să o facă, știe și fixeze, să valorifice și să explice șocul: „Atît de mult imi place să umblu, aceasta e marea mea vocație (s.n.) și numai cînd îi dau urmare sint sigur că voi fi fericit [...] De cînd mă țin minte mă plimb, e felul meu de a mă îmbogăți: tot ceea ce calc cu piciorul devine al meu, dîndu-mi o voluptate pe care nu cred că o cunosc milionarii. Cu sandalele și bocancii mei s-ar putea să fi strîns una dintre cele mai fabuloase averi din lume.”

Neplăcerea de a scrie, o forță extraordinară a convingerii (și a credinței în puterea paginii scrise) o ține în cumpănă, o convertește, o înlătură și o biruie de aproape șase decenii. Nu se pot transcrie fără emoție aceste propoziții de ardență, profundă legitimare a vocației scriitorului într-o lume care are vitală nevoie de ea, pentru a supraviețui:

„Din credința că aș putea să-i fac pe cei ce mă citește mai buni, așa cum cei pe care eu i-am citit m-au făcut mai bun, ca să pun încă o așchie pe focul ce arde de veacuri, într-un atît de mare întuneric, în ceasul în care mi-a fost dat să fac de veghe asupra lui”.

În continuare (și pentru că n-au făcut-o îndeajuns comentarii lui Geo Bogza), trimiterea la aspectul, poate, esențial în cristalizarea operei sale din interior, din sursele ei genetice decisive, angajînd o neliniște, o exasperare a inteligenței creatorului nesatisfăcut de privirea comună asupra lumii, revoltat de platitudinea acestei priviri.

„Scriu, aș putea răspunde de asemeni,

din dorința existentă în mine dinainte de a fi început să scriu, de a spulbera banalitatea. Cei mai mulți oameni imi par, în felul cum își trăiesc viața, asemeni unor călători care din minut în minut ar căsca de plictiseală, ar încerca să adoarmă sau ar juca o partidă de cărți, nemaiștiind cum să-și omoare vremea, în timp ce trenul care îi poartă ar străbate un continent fantastic. Scriu pentru a-i implora pe acești călători să-și arunce măcar o clipă ochii pe fereastră.”

CA să fii om întreg „atîtea sint necesare” nu obosește să repete, dar de fiecare dată altfel, Geo Bogza, iar în acest altfel libertatea sa de mișcare, născută și educată la școala avangardei literare, nu cunoaște opreliști, năstrucnia ca intrutul tinerească, stilul său (l-aș numi) inaugurator, un stil frumos auroral, al primelor praguri, se arată a fi extrem de productive iar inventivitatea, ce să mai vorbim, nepuizabilă. Nu te plictisești cu Geo Bogza niciodată, țin să „exclam” asta, țin să exprim în limbajul consacrat, impresionist și empiric, această pură senzație — și cit de rară — de lectură. Ar fi să citez și să tot citez pentru a-i face „dreptate” marelui scriitor, așa cum lui însuși, de atîtea ori, și cu atîția alții, îi place să facă, scotînd că este de dator să și simțîndu-se vinovat, în felul său inimitabil de spectaculos, pînă la teatralitate, de orice abatere, aminare, oboseală.

„Toți au murit de mult. Nu știu ce l-o fi venit soartei, că dintre toți am rămas eu care, cel mai în răspăr cu viața și cu lumea, nu mă vedeam trecînd de douăzeci și cinci de ani”. (Firi și destine)

„Subsemnatul, autor al scrierii literare *Cartea Oltului*, declar că sint de acord o eventuală noie ediție a acestei cărți să apară fără nume de autor, sau să fie atribuite altui autor (s.n.) uitîndu-se pentru totdeauna cine anume a scris-o, dacă, în schimb, apele Oltului ar redeveni limpezi ca în prima zi a lumii și că vor rămîne limpezi și pline de pești în ultima zi a lumii.” (Declarație)

„În acea vară, însă, cînd nu se mai putea spune nici «Bună ziua», fiindcă lupii născociseră altfel de salut cu care își proslăveau căpetenia, prietenii vinătorului, pescarului, povestitorului au venit la el, rugîndu-l să iasă din mutenie, să coboare în țîrș, să ia parte la un sobor împotriva sălbăciunilor.

El le-a dat ascultare, dar abia rostise, într-o sală încinsă de patimi, cîteva cuvinte, cînd un tinăr lup s-a ridicat, provocator. Vinăt de ură, se îneca într-un val de injurii abia articulate. Atunci s-a văzut toată marea povestitorului. Cîtuși de puțin tulburat, privindu-l cu ochii lui albaștri, l-a muștrat cu o blindă asprime.

— Fiară păroasă și necuvîntătoare, intră la loc în vizuina din care ai ieșit!

Iar cu mîna îi făcea semn să se așeze, apăsîndu-l parcă pe creștet, cu toată greutatea Ceahlăului” (Mihail Sadoveanu și flăratele poroase). În înălțimea literară a *Cărții Oltului*, a *Țărilor de neuitat*, *Ca să fii om întreg* este opera unei îndelungate construcții de sine, tulburătoare prin densitatea ideilor, elevație poetică, forță morală, prin mesajul actual dramatic și edificator. Apariția sa se cere a fi semnalată și salutată ca un eveniment.

Lucian Raicu

Ilarie Hinoveanu: „Călăreț stingher” (Editura Cartea Românească)

O carte austeră și frumoasă, din punct de vedere grafic, scoate Ilarie Hinoveanu în prestigioasă Editură „Cartea Românească”, la care un merit deosebit îl are și graficianul Done Stan. Astfel, volumul de versuri *Călăreț stingher* poate destul de bine să însemne un jubileu în viața poetului și în același timp să cîntăscă orice raft de bibliotecă.

Scriitura, finută cu dezinvoltură în chingile formelor clasice, ne arată în poezie un virtuoz în domeniul rimei și al ritmului, iar ca tăietură prozodică, un parnasian. Temele predilecte ale autorului sint tratate nemistificat și ele forează în zvonuri de nostalgie pentru o vîrstă biologică apusă și în tumultul unor sentimente erotice reverberate: „Cînd răscolec în jarul din cenușă / Pe vatra depărtatei amintiri, / Mai trece mama pragul de la usă, / Strînsă-n pieptar, catrință și brăcîri” (Amintire). Sau: „Las în urmă chipul ros, / Viață arsă, dor, uimiri, / Scrum, din ce părea frumos / În vil-

toare de iubiri. // Tras de aprige cuvînte / La virtej de lambi nebuli, / Bicliul versului fierbinte / Mă destramă prin furtuni. // Verbu-nvolburat pe gură / Va tot duce-n neștiut / Bicliuta mea făptură, / Cîndul resemnat și mut” (Iambi). Nu lipsesc nici temele social-patriotice care, de altfel, diversifică registrul liric al scriitorului: „Venii în zorii la porțile Băniei, / Arcadele de sticlă și betoane / Dezvăluie pecetele mindriei, / Ecouri din armura vitejei / Insufletînd muncitorești coloane / Chemate de asalt datoriei” (Porțile Băniei); ori: „Străbate drumurile vara, / În iulie, înalt arzînd, / La tine năvălește țara, / Vulește timpul sus, în gînd, / Pe toate brațele cimpii, / Pe muntii cu privirea roată, / Bolți vii în poarta vesnicii / Sub care trece țara toată” (Poartă).

Venit în această carte cu un plus de maturitate în fața cititorului, Ilarie Hinoveanu ne dovedește că este un poet și că nu obosește în perfecționarea uneltelor sale, lucru susținut aproape în întregime de materia în sine a volumului, care, totuși, pe alocuri, mai merită o anumită curățire de unele aluviuni. Sintem îndreptățit să așteptăm, în continuare, promisiunile făcute în această carte care se citește cu plăcere, atîndînd de multe ori zonele sensibilității autentice.

Dumitru Udrea

Calendar

- 19.III.1945 — s-a născut Viorel Grecu.
- 29.III.1971 — a murit Perpessicius (n. 1891).
- 30.III.1901 — s-a născut Gri-gore Scorpan (m. 1953).
- 30.III.1928 — a murit Ion Gorun (n. 1863).
- 30.III.1939 — s-a născut Florin Bănescu.
- 30.III.1946 — a murit Victor Ion Popa (n. 1895).
- 30.III.1950 — s-a născut Mikola Corsiuc.
- 31.III.1891 — s-a născut Ion Pillat (m. 1945).
- 31.III.1901 — s-a născut Moise Heid.
- 31.III.1924 — s-a născut George Bulic.
- 31.III.1929 — s-a născut Arnold Hauser.
- 31.III.1930 — s-a născut Florin Mihai Petrescu (m. 1977).
- 31.III.1933 — s-a născut Nichita Stănescu (m. 1983).

- 1.IV.1881 — s-a născut Octavian Goga (m. 1938).
- 1.IV.1888 — s-a născut Mircea Florian (m. 1960).
- 1.IV.1899 — s-a născut Gheorghe Cardaș.
- 1.IV.1900 — s-a născut Alexandru Philippide (m. 1979).
- 1.IV.1905 — s-a născut Ion Molea.
- 1.IV.1942 — s-a născut Gabriela Adameșteanu.
- 2.IV.1903 — s-a născut Olimpiu Boitoș (m. 1954).
- 2.IV.1923 — s-a născut Lucian Dumitrescu.
- 2.IV.1914 — a murit Theodor C. Văcărescu (n. 1842).
- 3.IV.1893 — s-a născut Damian Stănoiu (m. 1956).
- 3.IV.1908 — s-a născut Szemler Ferenc (m. 1978).
- 3.IV.1923 — s-a născut N. D. Carpen.
- 3.IV.1929 — s-a născut Silviu Rusu (m. 1982).
- 3.IV.1934 — s-a născut Tiberiu Iovan.
- 3.IV.1944 — s-a născut Farkas Arpád.

ÎN UNITATE INDESTRUC

IN multimilenara sa istorie poporul român, în fiecare etapă istorică — fie că trebuia să înfrunte vitregiile impuse de aşupri străine sau ale vremurilor, fie că roadele muncii sale îi deschideau noi perspective — a ştiut să-şi aleagă în fruntea conducerii oameni destoinici, din rândurile celor mai buni fii, legaţi prin însăşi viaţa lor de năzuinţele celor mulţi. În epoca recentă a istoriei, când în viaţa social-politică a ţării clasa muncitoare s-a înscris ca principală forţă a progresului social, în rândurile sale s-au făurit minunaţi conducători. La şcoala aspră a luptei revoluţionare s-a pregătit şi afirmat cel mai iubit fiu al poporului român, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care de două decenii conduce destinele poporului, ale României, pe drumul progresului şi civilizaţiei contemporane.

În conştiinţa poporului nostru, toate împlinirile din ultimele două decenii, uriaşele transformări innoitoare care au schimbat din temelii înfăţişarea patriei sunt strâns legate de gindirea creatoare şi îndelungata activitate revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, care, prin clarviziune politică, realism şi cetezanţă, prin dragostea fierbinte pentru patrie şi popor, prin profunda analiză ştiinţifică a vieţii sociale, a adus şi aduce o contribuţie inestimabilă la progresul României, la afirmarea independenţei şi suveranităţii sale.

Anul jubiliar 1985 — al douăzecelea din cea mai rodnică epocă a istoriei României, epocă ce poartă cu deplină îndreptăţire şi mindrie numele făuritorului ei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — înregistrează un minunat bilanţ de împliniri.

Acum, la două decenii de cînd a venit în fruntea partidului nostru, în unitate indestructibilă partidul şi poporul aduc un fierbinte omagiu proeminentei personalităţi a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, strălucit conducător politic, eminent revoluţionar, patriot înflăcărat, care şi-a dedicat, cu eroism şi pilduitoare dăruire,

întreaga viaţă şi activitate împlinirii idealurilor supreme de libertate şi independenţă ale naţiunii noastre. Minunatele calităţi ce definesc personalitatea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, aşa cum atestă mărturiile istoriei, s-au afirmat cu strălucire, încă din cei mai tineri ani ai vieţii, în marile bătălii purtate de clasa muncitoare sub conducerea comuniştilor, pentru apărarea intereselor poporului român, pentru libertate, dreptate socială şi naţională, împotriva fascismului şi războiului, pentru cauza independenţei şi suveranităţii patriei, pentru o viaţă mai bună. În deceniul patru al secolului nostru, atunci, în timpul marilor înclăstări de clasă, militantul comunist Nicolae Ceauşescu s-a aflat în rândurile muncitorilor, ale tineretului, intelectualilor, în conducerea Comitetului Naţional Antifascist, în organizarea marilor manifestaţii şi demonstraţii în rîndul cărora se înscrie la loc de primă mărime cea de la 1 Mai 1939. Înaltele calităţi de comunist şi revoluţionar ferm, consecvent s-au dezvoltat continuu în condiţiile noi create în ţara noastră ca urmare a victoriei revoluţiei de eliberare naţională şi socială. Întreaga viaţă a secretarului general al partidului s-a împletit în modul cel mai strîns cu toate marile momente ale muncii şi luptei poporului şi partidului pentru victoria revoluţiei şi construcţiei socialismului în România. Strălucitele însuşiri de militant revoluţionar şi conducător politic, uriaşa experienţă acumulată au cunoscut deplina afirmare în perioada de cînd, spre binele poporului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost investit, la Congresul al IX-lea, cu suprema răspundere de secretar general al partidului.

AŢII de cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu se află în fruntea partidului evidenţiază cu putere originalitatea soluţiilor concrete adoptate de partidul şi statul nostru în rezolvarea problemelor fundamentale ale organizării şi conducerii societăţii, aplicarea creatoare a concepţiei materialismului dialectic şi istoric la condiţiile social-istorice concrete

din România. Perioada inaugurată în anul 1965 a marcat o epocă nouă în istoria patriei, a determinat adînci prefaşeri revoluţionare în întreaga noastră societate. „Remarcabilele succese obţinute de România în anii construcţiei noii orînduirii — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu la marea adunare populară cetăţenească din Capitală — demonstrează cu putere superioritatea socialismului, forţa şi capacitatea unui popor stăpîn pe destinele sale, care îşi făureşte în mod conştient propriul său viitor, liber şi fericit !... Toate acestea sînt rodul muncii creatoare, pline de abnegaţie, a clasei muncitoare — clasa conducătoare a societăţii socialiste româneşti —, a ţărănimii, intelectualităţii, a întregului nostru popor, care, într-o deplină unitate, în cadrul Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, sub conducerea partidului, înfăptuiesc neabătut programul luminos de făurire a societăţii socialiste multilaterale dezvoltate şi înaintare a României spre comunism, de întărire a independenţei şi suveranităţii naţionale, de ridicare continuă a bunăstării şi fericirii întregii naţiuni“.

Întemeindu-se pe magistrarele analize ştiinţifice, materialist-dialectice ale secretarului general al partidului, congresele şi conferinţele naţionale ale partidului, plenarele Comitetului Central desfăşurate în această perioadă au adoptat hotărîri şi orientări care au mobilizat puternic energiile şi capacităţile de creaţie ale întregului popor. Bilanţul realizărilor obţinute de poporul român în perioada ce a trecut de la revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă şi îndeosebi ultimele două decenii marchează deschiderea unei ere noi în istoria multimilenară a patriei.

Faptele demonstrează că în acest răstimp s-a înfăptuit un vast proces de profunde transformări revoluţionare. Prin aplicarea cu consecvenţă a politicii partidului nostru, România s-a transformat într-o ţară industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă şi o agricultură socialistă în plină dezvoltare. În condiţiile instabilităţii din viaţa internaţională, ale fe-

nomenelor generate de criza economică mondială, ţara noastră a înaintat ferm pe calea progresului în toate domeniile de activitate. Cifrele sînt concludente: comparativ cu anul 1945, producţia industrială a ţării noastre a fost în anul 1984 de peste 100 de ori mai mare, iar cea agricolă de aproape 7 ori. Dezvoltarea în ritm intens a întregii economii naţionale a dus la creşterea produsului social de 28 de ori şi a venitului naţional de 32 de ori. Pe această bază a avut loc ridicarea neîntreruptă a nivelului de trai al întregului popor. În cursul celor patru decenii, fondul de consum a crescut de 22 de ori, s-au creat peste 6 milioane de noi locuri de muncă, iar circa 80% din populaţia ţării s-a mutat în locuinţe noi. Măreţele realizări obţinute în ultimele două decenii demonstrează pe deplin forţa economiei noastre naţionale, imensa capacitate creatoare a poporului român, justetea şi clarviziunea politicii partidului nostru. În 24 de judeţe din categoria celor rămase în urmă în trecut s-au înregistrat creşteri superioare: dintre acestea, în 9 judeţe creşterile au fost de pînă la 150 de ori, în 4 judeţe între 150 şi 200 de ori, în 6 judeţe între 200 şi 300 de ori, iar în 5 judeţe producţia industrială a crescut de peste 300 de ori.

În prezent, în timp ce întreaga producţie industrială a ţării din anul 1945 se realizează în numai 4 zile, în judeţele Alba, Bacău, Bistriţa-Năsăud, Botoşani, Buzău, Călăraşi, Covasna, Gorj, Mehedinţi, Neamţ, Sălaj, Teleorman, Vrancea aceasta se realizează în 2-3 zile, iar în judeţele Dolj, Ialomiţa, Iaşi şi Olt în mai puţin de o zi.

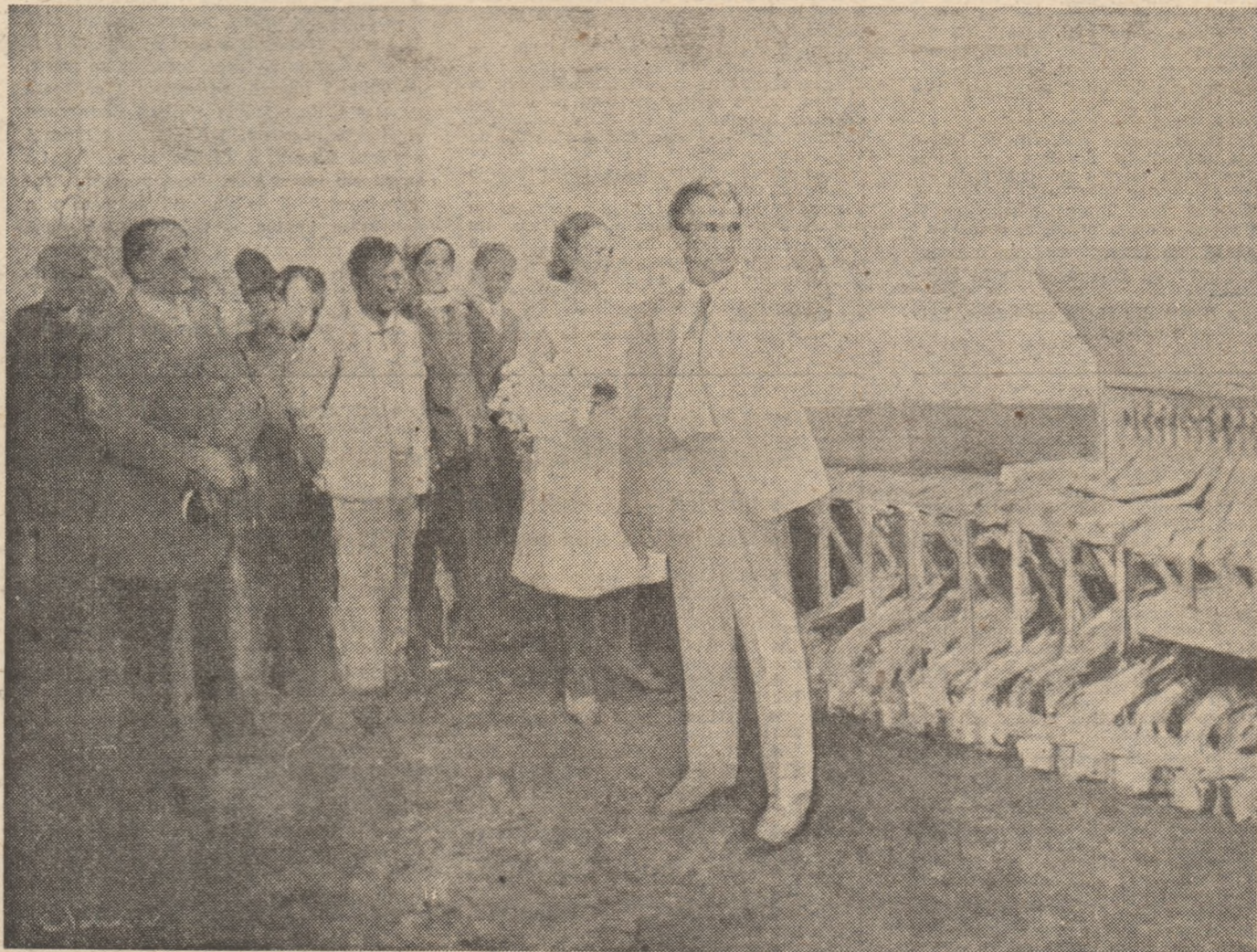
Succesele obţinute de poporul român în anii construcţiei socialiste au avut la bază un amplu efort de investiţii ca factor hotărîtor al reproducţiei largite şi al realizării unor ritmuri susţinute de modernizare a economiei naţionale. Peste 90% din valoarea fondurilor fixe existente în prezent au fost puse în funcţiune în perioada 1965—1984.

În actualul cincinal s-a desfăşurat o vastă activitate pentru îndeplinirea obiectivelor privind realizarea unei noi calităţi a muncii şi vieţii, trecerea României la o nouă etapă de dezvoltare economico-socială.

Totodată, în domeniul agriculturii s-au obţinut succese importante, producţia de cereale fiind în anii 1981—1984 cu circa 2 milioane de tone mai mare decît media cincinalului anterior. La creşterea producţiilor agricole a contribuit realizarea unui vast program de irigaţii şi îmbunătăţiri funciare. În 1985 suprafeţele irigate vor fi de peste 3,5 milioane de hectare, ceea ce asigură îndeplinirea în bune condiţii a programului de irigare a circa 60% din suprafaţa arabilă a ţării pînă în 1990.

CONCEPŢIA secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, privind dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei naţionale prin aplicarea programelor elaborate în acest sens pe baza unor analize cu o profundă motivaţie ştiinţifică îşi găseşte reflectarea în succesele importante obţinute şi în celelalte domenii ale vieţii economice. Ilustrativ în acest sens este faptul că în vederea întăririi şi modernizării bazei tehnico-materiale a societăţii s-au alocat în cincinalul actual pentru fondul de dezvoltare circa 115 miliarde de lei. Pornind de la rezultatele pe 4 ani şi de la prevederile pentru anul 1985, efortul de investiţii se concretizează în intrarea în funcţiune a peste 1850 de capacităţi noi de producţie. Darea în folosinţă, în anul 1984 a Canalului Dunăre-Marea Neagră grandioasă operă a poporului nostru demonstrează cu prisosinţă forţa economiei româneşti.

Prin aplicarea politicii partidului nostru de alocare a unei părţi însemnate din venitul naţional pentru fondul de dezvoltare — circa 31% în acest cincinal — s-a asigurat îndeplinirea programelor de dezvoltare economico-socială, precum şi ridicarea

EUGEN PALADE: Primăvara

TIBILĂ

continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, țelul suprem al politicii partidului.

Pentru cheltuielile social-culturale au fost alocate în actualul cincinal sume importante, volumul acestora fiind de peste 430 miliarde lei. Pe o familie, cheltuielile social-culturale însumează circa 13 000 lei în anul 1985, față de 10 440 lei în anul 1980. Deosebit de semnificativ pentru ridicarea nivelului de trai este faptul că volumul mărfurilor desfăcute către populație a sporit cu peste 70%, iar prestările de servicii cu aproape 80% față de 1980. Totodată, în acest cincinal se dau în folosință circa 750 000 de noi apartamente, asigurându-se, în medie, peste 12 mp locuibili pe locuitor.

Transformările innoitoare, cantitative și calitative, produse în profilul economic al unităților administrativ-teritoriale, ca urmare a dezvoltării industriei, agriculturii și a celorlalte ramuri, au avut ca efect, pe plan social, creșterea continuă a numărului personalului muncitor pe ansamblul economiei și în fiecare județ. Numărul personalului muncitor în anul 1984 se cifrează la 5 850 000 de persoane, deci de 5,8 ori mai mare decât în anul 1945 și de 3,3 ori mai mare decât în anul 1965, revenind în medie 335 de persoane la 1 000 de locuitori în anul 1984, comparativ cu 226 în anul 1965 și 83 în 1945.

Pe baza orientărilor trasate de Congresul al IX-lea, s-a trecut la o amplă acțiune de organizare a activității de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică, prin elaborarea planurilor de cercetare cincinale și anuale într-un sistem unitar, prin dezvoltarea bazei materiale și umane necesare și printr-o reorganizare și extindere a unităților de cercetare științifică și tehnologică. A fost înființat Consiliul Național al Cercetării Științifice, prima instituție de acest fel din istoria țării noastre, care a devenit în anul 1969 Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie.

Urmind cu consecvență orientările și obiectivele trasate de conducerea partidului și statului, în perioada de după Congresul al IX-lea, baza materială și umană a activității de cercetare științifică s-a dezvoltat puternic. Astfel, în anul 1985, comparativ cu anul 1965, fondurile pentru investiții, pentru dezvoltarea capacității de cercetare, sînt de 17,4 ori mai mari. Personalul ocupat în activitatea de cercetare, inginerie tehnologică și de proiectare a crescut în anul 1980 la peste 200 000 de persoane, fiind, comparativ cu anul 1965, de 8 ori mai mare, iar în prezent se ridică la circa 245 000 de persoane.

Pornind de la cerințele noii faze a dezvoltării societății noastre, de la rolul hotărîtor al științei în edificarea societății socialiste multilaterale dezvoltate și a trecerii la comunism, partidul a stabilit prioritățile științei și tehnologiei românești prin adoptarea „Programului-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000”, elaborat sub îndrumarea

DORU ROTARU :
Omagiu

permanentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, și sub conducerea directă și de înaltă competență a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Programul cheamă cercetarea să contribuie nemijlocit la rezolvarea tuturor problemelor legate de îndeplinirea în bune condiții a prevederilor planului de dezvoltare economico-socială a României în cincinalul actual, să asigure soluțiile tehnice necesare transpunerii în viață a orientărilor pentru cincinalul 1986—1990.

TRECEREA la un stadiu superior de dezvoltare, corespunzător făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintării spre comunism, a necesitat în mod obiectiv ridicarea pe un plan superior a democrației socialiste. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „nu trebuie să uităm nici un moment că socialismul este opera conștientă a poporului, că el se construiește cu poporul și pentru popor. Deci trebuie să facem totul pentru a asigura participarea directă democratică a poporului la conducerea societății”.

Dialogul dintre partid și popor, extins ca metodă de activitate la toate componentele sistemului politic, a devenit un principiu de bază al întregii noastre vieți politice, expresia unei practici profund democratice, prin care

cel ce muncesc, întregul popor își pot spune cuvîntul în legătură cu toate problemele care privesc viața și munca lor, dezvoltarea generală a societății.

În anii de după cel de-al IX-lea Congres, partidul a creat un amplu cadru democratic, original, de organizare și conducere a țării de către popor. Acest sistem înmănunchiază într-un ansamblu unitar o vastă rețea de organisme și organizații democratice, de masă și obștești, ale autoconducerii muncitorești, forme de participare directă a cetățenilor la activitatea de conducere și control asupra organelor statului, la nivel local și național. El ilustrează și îndeplinește o democrație politică, economică și socială de tip nou, îmbinînd într-o armonioasă și justă reprezentare interesele generale cu cele specifice diferitelor categorii sociale și profesionale, fiind, totodată, deschis cerințelor de perfecționare pe care le presupune adaptarea sa la transformările dinamice ce au loc în natură și structura societății.

MUNCA eroică și experiența istorică a poporului nostru în făurirea noii orînduiri, a edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate s-au constituit în ultimele două decenii într-o sursă bogată, inepuizabilă de inspirație pentru toate artele, conducînd spre realizarea unei culturi noi, înfloritoare, care poartă efigia acestor timpuri, o cultură variată ca tematică umană și modalități de expresie, capabilă să impună valori și personalități dintre cele mai diverse și mai reprezentative. Din această perspectivă, creatorii consideră pe deplin îndreptățită cerința de a făuri o artă militantă, care să aibă în centrul său omul înaintat al epocii contemporane, eroi exemplari, în sensul cel mai complex al termenului. Eroii cărților culturii socialiste sînt eroii vremii noastre, care au o puternică forță de înviurire asupra oamenilor.

HOTĂRÎRILE istorice ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, Directivele privind dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul viitor și în perspectivă pînă în anul 2000 marchează trecerea patriei noastre în cea de-a treia etapă a realizării Programului partidului de făurire a societății socialiste multilaterale

dezvoltate și înaintare a țării spre comunism. Îndeplinirea obiectivului strategic al acestei etape presupune dezvoltarea pe o treaptă superioară a forțelor de producție, perfecționarea în continuare a relațiilor sociale și realizarea unei concordante cît mai depline între diferite sectoare, între forțele de producție și relațiile sociale, ridicarea calității muncii și vieții în toate domeniile economico-sociale.

În centrul întregii activități a poporului nostru în perioada următorului cincinal și în perspectivă, pînă în anul 2000, se vor afla consolidarea tuturor realizărilor obținute, întărirea poziției României de țară mediu dezvoltată și trecerea ei într-un stadiu nou, superior, al dezvoltării sale economice și sociale.

Așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XIII-lea al Partidului, „în anul 2000 România va fi o țară socialistă multilateral dezvoltată atît din punct de vedere al industriei, agriculturii, învățămîntului, științei și culturii, cît și al nivelului general de viață și civilizație al poporului. Se poate afirma cu deplină temei, că, prin aceasta, România va încheia o întreagă epocă de dezvoltare revoluționară, creînd condițiile trecerii la o nouă etapă a revoluției, la afirmarea tot mai largă în societatea noastră a principiilor comuniste de repartiție, de muncă și de viață”.

Succesele fără precedent ale societății românești în toate domeniile activității materiale și spirituale au determinat afirmarea plenară a României în rîndul statelor lumii. România socialistă se situează prin puternica sa activitate economică, politica externă de pace și colaborare cu toate popoarele lumii datorate gândirii și clarviziunii președintelui Nicolae Ceaușescu, în rîndul statelor lumii care au un cuvînt esențial în apărarea existenței popoarelor, a dreptului lor la viață.

Prestigiul României, al poporului nostru, se datorează muncii eroice, devotate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, suflet din sufletul poporului, care cu abnegație revoluționară conduce opera de înălțare a patriei noastre pe înalte piscuri de bunăstare și fericire a societății comuniste.

Ion Ardeleanu

Așteptare

Fiți binecuvîntate, limpezi ape,
Ce primăvara coborîți din munți
Cînd prînd țărani pîpuși să-ngroape
Cu minca ștergîndu-se pe frunți
De mari sudori cît bobul de porumb
Și fiecare ceas de lucru-i scump.

Fiți binecuvîntați, voi nori de ploaie,
Cu clopotele-n cer sunînd tunînd
Și slobozesc din ugere șuvoaie,

Să bea pămîntul negru și flămînd
Pe săturate pin'la rădăcina
De griu ce încă n-a văzut lumina.

Tractoare, fiți voi binecuvîntate,
Ce-n urma voastră trageți plug și grapă
Și-aveți pămîntul înfocît de apă
Că belșug de ploi a fost la sate.

S-a semănat, e țara-n așteptare
Cu lacrimi guri de la hămbare.

Mihai Beniuc

Margareta
STERIAN

Magia apelor

CA o pumă albă, domesticită, mașina străbate drumuri pe care nu le cunoști, pentru că toată viața ți-ai petrecut-o în claustru — fără prieteni care să te îndemne, să te însoțească la drum. Mașina e ca o casă a ta mai mică, dar primitoare, care, la nevoie, nu pregetă să despice rafalele ploii, ca o barcă valurile și, sub dramatice încrucișări de fulgere, să lupte și să te scoată la liman.

Sub cer de borangic, în pas cu aurul unduitor al holdelor și linia viorie a dealurilor la orizont, mașina luncă pe lângă sulite porumbului, pe lângă imateriali dansatori din croșetătură de oțel, solo-uri, duo-uri, pas de trois...

Deasupra pajistilor plutește cobaltul albastrelor și vibrează flacăra subțire a florilor de mac. Tufe înalte alb-galben-vieru tivesc drumul. Fără să prinză de veste, apar legiuni de floarea-soarelui, miriade de coroane împărătești se pleacă dinaintea astrului tutelar...

Iată oameni care, fără grabă, urmăresc cu ochi ocrotitori vreo vită, în timp ce unduioasa iarbă și gingașele flori ce o constelcăză se prefac în hrana dintelui a lumii...

Pe fondul fanurilor depărtate, flămuri colorate se fring către sol: sint oameni la muncă.

Ochii de cristal răsfing acum siluete de copii blonzi și isteți care se agită, fericiți să participe la filmul celor care trec...

IN ZARE se înșiruie plopi dantelați. Cîrind ajungem în orașul de la Dunăre. Pe străzile mărginașe, pavate chagallian cu evantai de pietre rotunde, licioase, bătrîni cogați ascund gospodăria din care doar draperiile viței-de-vie se zăresc și, uneori, strălucirea aprinsă a unei flori cu înaltă tijă. Ulucile sint impodobite cu festoane din frunze de tutun în toate culorile toamnei: ca într-o pictură naivă.

Iată piața orașului, un covor țesut din petece vie. Pe tarabe, clădite ca ghiulelele de pe vremea cind osmanliii pîneau de peste apă, se înalță piramide de pier-sici mari, aromate. Ochii catifelăți ai prunelor te urmăresc de pretutindeni. Aprigă, răzbate mireasma de pelin...

Pe o palmă de loc, „tolerat” de un vecin, stă negustorașul meu cu miere; are vreo cinci-șase ani, e gingaș, dar prea serios pentru vîsta lui. Poartă hăinuțe curate. Copiii care forfotesc prin piață au scampolo-uri pictate cu povești și slogan-uri, în engleză, dar lui îi stă bine așa cum e. Vînde miere de albine cu douăzeci de lei borcanul și încă altele cu douăzeci și cinci. La feș de aurie și densă se străvede mierea din toate borcanele și îl întreb: — De ce deosebirea de preț? — Pentru că asta e miere din toate florile și aceea dintr-o singură floare, mă lămură el cu seriozitate — Și ce floare să fie aceea? De țel, de salcîm? — multe nu prea știu nici eu. Copilul strînge bu-

zele a încordare: — Lăsați-mă să-mi amintesc. Acum știu: e floare de coreandru. Aleg micrea de coreandru: chihlimbărie, leneșă, grea. Oare albinele trag la coreandru sau el le ademenește? Și îmi amintesc că în romanul unui Premiu Nobel am citit: „...și i-am trimis acelei femei un mînușchi de flori inferioare...”. Scriitorul ne-a vizitat țara și am fost ispitită să-l întreb ce a vrut să-nțeleagă prin „flori inferioare”? Cu buruieni arse, smulse de la margini de drum, am cumpus stranii, incitante buchete pe care le-am pictat, iar publicul le-a înțeles și adoptat.

O bătrînă vinde un fel de corzi ca snururi colorate sau curcubeie vegetale, explicînd că odată, pe cînd nici nu mai putea merge de dureri, se încinsese, uite-așa, cu astfel de corzi și că, de-atunci, parcă ar zbura, nu alta — și face, cu ușurință, cițiva pași încoace și-ncolo. Are fața micuță, aprinsă, ochii înlăcrimați. La intervale aruncă în jur priviri de copil speriat. Nimeni nu cumpără firele de curcubeu sau buchetele, minunat alcătuite, de flori uscate... Atras de manejul măcuței, s-a apropiat tînărul milițian cu ordinea. Ea îl țintuiește cu privirea, însă fără a-și întrerupe pantomima în care s-a prins. Impresionat, oșteanul o privește cu evlavie. Eu întirzi-aseam, trebuia să plec. Mi-am adunat corzile și buchetele de imortele și, în trecere, l-am întreat pe omul cu ordinea ce ar mai fi de văzut pe la ei. După o clipă de concentrare, mi-a răspuns: — Păi, Dunărea, vezi bine! I-am mulțumit, vezi bine, și salutîndu-ne încă o dată și din mașină, am demarat, strecurîndu-mă pe unde se putea, căci pretutindeni se făceau lucrări edilitare. Am nimerit pe un drum îngust care, pe nesimțite, coboară spre apă, de parcă ai intra doar pe poarta unei modeste gospodării și, deodată, am dat cu ochii de Fluviul care, aici, pare atît de îngust, incit parcă n-ai avea decît să mărești pasul ca să te vezi pe celălalt mal, dar în preajma Fluviului totul e părelnic...

M-am așezat pe îngrădirea scundă de beton a unei grădinițe de vară: un stoț de hirtii învîrtejite de vînt și-a scuturat praful asupra-mi, apoi a pornit mai departe, abătîndu-se asupra grădiniței și a grătarului pe care, uitată pe vecie, ofranda cîrnii sfîrșia ca pe un altar părăsît. Grădinița avea și un local unde, la cîteva mese, oamenii Fluviului — vîrstnici, uitați marinari, sorbeau berea din ale cărei spume țeseau povești care, pe rînd, se stîngeau...

Privesc intens Fluviul. De undeva, ca de nicînde, pe frămîntarea pămîntie și grea a apei, ca un șarpe, s-a lîvit un șlep... dar, cînd s-a și mistuit în depărtări?

Flamura de la ponton se zbate cumpilî în bătaia vîntului, dar tot ea devine neclintita foaie de metal din clipa următoare.

Fișutul pietrișului sub roțile bicicletelor

MARGARETA STERIAN : Excursie pe Dunăre ; Flori ; Coș cu fructe

unui copil mă sperie. Aici nu se percepe decît respirația tăcerii...

Pe țărnul opus răsăr din ceturi siluete înalte care, în clipa următoare, se topeșe de parcă nici n-ar fi fost acolo... deși recunosc aceleași furnale de pe vremea cînd, școlăriță, făceam iniția de excursie pe Dunăre...

Leneș se leagănă Fluviul adormit, dar cînd, pe neașteptate, se zvîrcolește, se lscă o rumoare de parcă un balaur s-ar fi răscucit în somn...

La intervale, sună ritmic clinchetul sticlelor pe care un bătrîn, aproape infirm, le cară pe umăr fără încetare din local în grădiniță și înapoi... Să fie mereu aceleași sticle de care un blestem îi impune să nu se despovăreze niciodată?

Un tînăr ospătar s-a încins cu o față de masă cadrilată, apoi și-a luat creionul de

după ureche, pregătindu-se parcă să facă socoteli, dar, răzgîndindu-se, l-a pus la loc și s-a așezat pe un scaun, fără să-și aprindă vreo țigară, fără să bea ceva și a rămas cu privirea ațintită spre Fluviu.

Ca într-o pantomimă, rarii oaspeți s-au grupat și ei în jurul cîtorva mese, cu scaunele îndreptate spre apa pe care o privesc fascinați...

Rece, seara se lasă deodată... E tîrziu, dar nimeni nu se gîndește să se clințescă.

Malul acesta n-o fi chiar locul unde nu trebuie să zăbovești, dar de care nu te poți desprinde de teamă că te dezagregi?

Cînd, aproape pe întuneric, a trebuit să-l părăsesc, ceva, în mine, parcă s-ar fi afîșiat...

Secretul tinereții

ATUNCI cînd nu este plecat la un congres, poate fi văzut, zîlnic, parcurgînd cu pași mărunți și rezezi Calea Victoriei, cam între Academie și Capșa, pe care o ocolește impasibil în drum spre Universitate. Cu excepția librăriilor și chioșcurilor de ziare („A apărut *Amfiteatru*?” „Aveți *Orizont*?”), nimic nu pare a-l atrage atenția. Se strecoară prin multime ascunzîndu-se parcă, evitînd astfel întîlnirile intîmplătoare ce l-ar putea opri din drum. Văzut de pe celălalt trotuar, are mereu aspectul omului așteptat, peste două minute numai, la o distanță a cărei parcurgere necesită un timp dublu. Ai impresia, necunoscîndu-l, că numai o șansă ieșită din comun te-ar ajuta să-l oprești, cîteva clipe. Cu atît mai mare este surpriza cînd îl zărești conversînd îndelung tu Petre Pascu, jucînd șah cu Toader Paleologu sau parcurgînd drumul pînă la capătul troleibuzului 90, spre a lua parte la ședințele Cenaclului din Tei. Spre deosebire de onorabile

persoane prea „ocupate” spre a găsi răgazul de a răspunde la salut, acest om veznic grăbit are timp! E unul din puținele paradoxuri neanalizate în cartea pe care a imprimat-o la „Albatros” în 1984.

Ca în atîtea alte cazuri, aparențele înșală. Trecătorul care dădea impresia că se ascunde în mulțime, lese el însuși în fața cunoscuților, gata să reinnoade o discuție exact din punctul în care ea fusese întreruptă cu săptămîni în urmă. Și, cum amănuntele știute de dînsul sint nenumărate iar digresiunile inevitabile, discuției nu i se pune punct nici de această dată. După salutarile de rigoare, trecătorul se pierde din nou în mulțime, arătîndu-se, de astă dată, și mai grăbit. Nimic din aspectul exterior nu te lasă să bănuiești că ai în față unul din marii savanți contemporani, mult prețuit în cercurile științifice din numeroase țări și ale cărui lucrări au fost editate în toate limbile de largă circulație. La șaiszeci de ani (împlinți la începutul acestui luni), profesorul Solomon Marcus este o

autoritate recunoscută în matematică, semiotică și poetică, dovedindu-se reprezentantul ideal al interdisciplinarității spre care tinde întreaga știință modernă.

Meritele-i strict științifice fiind incontestabile, publicațiile de specialitate le-au subliniat adesea. Redacția unei prestigioase reviste editate în Anglia („International Journal of Computer Mathematics”) a dedicat un număr special (1/1985) profesorului de la universitatea bucureșteană, cu prilejul împlinirii vîrstei de șaiszeci de ani. Mai mult încă decît elogiile de acolo vorbesc frecventele traduceri din operele savantului și numărul mare de referințe la scrierile sale, făcute în lucrări fundamentale (noua ediție a *Retoricii generale*, aparținînd grupului din Liege, stă măturie).

Însă acest savant, ale cărui lucrări matematice au o sobrietate care le face, pentru literați, nu doar aride, dar și... inaccesibile, este o prezență de neignorată și în viața noastră literară. Nu întîmplător l-a fost student lui Dan Barbilian, de la cursurile cărui a cules „perle” aforistice, salvîndu-le de la uitare. Și chiar dacă este nesemnificativ numărul literaturilor care i-au parcurs cărțile de matematică, n-~~s~~ deloc puțin acela care l-au citit contribuțiile de poetică matematică (domeniu în care are merite de pionierat pe plan mondial), interpretările din operele literare, contribuțiile de semiotică și, mai recent, atît de utila carte despre paradox. Aparține familiei, tot mai puțin numeroase, a spiritelor enciclopedice, cărora nimic din ce ține de domeniul cunoașterii nu le este indiferent. Neplăcîndu-i alcoolul și tabacul, se dedă cu voluptate marelui viciu nepedepșit: lectură. Demonul curiozității îl face să citească aproape toate publicațiile culturale. Este omul care află tot și nu

uită mai nimic. Cunoaște în amănunt istoria Casei Universitarilor de la înființare, a Casei Oamenilor de știință „da capo al fine” și a Casei Scriitorilor „de pe vremea cînd cantina funcționa pe strada Eminescu” (reperul istoric a fost stabilit de un comesean citat de profesor).

Solomon Marcus infirmă, prin simpla-i prezență, prejudecata adînc înrădăcinată asupra distanței inerente pe care un mare matematician ar trebui s-o impună neinițiaților. În ciuda timidității innăscute, profesorul este comunicativ, dornic mereu să afle ultimele noutăți, neocolidenaculurile și simțîndu-se bine în compania tinerilor. Cine va scrie, cîndva, o carte despre Casa Scriitorilor, va găsi în notițele și, mai ales, în sacul de amintiri al profesorului de matematică, picanțierii senzaționale. De altfel, face parte el însuși din viața acestei Case; geanta din care iese nelipsitul teanc de reviste abia cumpărate și palaria cu boruri mici sint elementele care „ornează”, indiferent de anotimp, alura firavă a profesorului. Fața rotundă, cu pielea întinsă, buzele subțiri și privirea mobilă din dosul ochelarilor te fac să te gîndești la alchimistii din vechime, preocupați de aflarea secretului pietrei filozofale.

Neexistînd, platra cu pricina nu poate fi descoperită. Dar profesorul Solomon Marcus a găsit ceva mai de preț: secretul tinereții spirituale, constînd într-o curiozitate mereu trează, orientată cu precădere către preocupările majore ale veacului (matematica și interdisciplinaritatea). Nu întîmplător a fost atras de paradox: el însuși constituie, într-o vreme a specializării, o apariție paradoxală și — de ce n-am spune? — unică.

Mircea Scarlat

A treia parte a vieții

PLANUL Zorinei, privind ultima mea săptămână de vacanță, era să cerem bani domnului Zaharescu, „bani mulți, spunea ea, că are de unde”, și să mergem la Nisa și la Monte Carlo. Mi se părea un vis pentru alții și nici nu îndrăzneam să cer bani fără să am vreun drept, de vreme ce însăși Zorina îmi spunea că logodna noastră o să rămână o farsă. A cerut ea, cu aroganță, și poate domnul Zaharescu i-ar fi dat, fiind o fire slabă, dacă nu se opunea nevăstă-sa :

— Nici un ban până la nuntă !

Așa că săptămîna de vacanță mi-am petrecut-o cu Zorina, stînd cu ea mai mult în odaia mea, cu ușa încuiată, cînd nu mergeam la cinematograful, sau nu ne plimbam pe Calea Victoriei. Cu ai casei nu ne vedeam decît la masă, unde adesea găseam un gîndac de bucătărie sub friptură. Poate era o pedeapsă a soartei, să nu mă bucur din plin de o viață trîndavă, pe care nu mi-o dorisem. Pînă și Zorina începea să-mi stea pe suflet, și cînd se apuca să-mi descheie cămașa, cu gesturile ei inimitabile, căci în tot lungul vieții mele nu le-a mai făcut nimeni, simțeam o lehamite, m-aș fi bucurat să greșească și ea o dată, să se incurce la un nasture și să rupă butoniera.

Cu toate că știam ce mă așteaptă și am plecat la școală ca la tăiere, într-un fel m-am bucurat să fiu singur nopțile următoare. Am plecat cu un tren de după miezul nopții, am lăsat-o pe Zorina dormind, la gară m-am dus pe jos, nu aveam în buzunar decît un leu, îl păstram pentru cine știe ce altă nevoie; nu m-a condus nimeni.

În ultimul timp domnul Zaharescu se plîngea de criză, se făcuseră niște curbe de sacrificiu, adică reduceri de salariu, ceea ce afecta nu doar pe salariați, ci și negustorimea, dar din toate acestea eu, unul, nu înțelegeam mare lucru. Un guvern înjghebat de Nicolae Iorga nu izbutise să îndrepte lucrurile, iar guvernul următor le incurcase și mai tare. Auzeam că învățătorii și preoții nu-și primeau lefă la lunile ; pe cei din urmă nu-i plîngeam, le pica binișor în pungă de la nunți, înmormintări și botezuri, și chiar să fi sărăcit toată lumea, ei n-ar fi murit de foame, fiindcă rămîneau măcar prescurile și coliva. Mai rău mi se pare că era cu pensionarii, care nu-și primeau drepturile pînă ce nu ungeau osia nu știu căreia din căruțele statului, și nici n-aveau unde se plînge. Mai bine de doi ani treaba a mers din rău în mai rău ; după ce a concediat o parte din lucrători, domnul Zaharescu a fost nevoit să facă și el un sacrificiu, vestitele lui prăjituri ieftine, de un leu, le-a redus la nouăzeci și cinci de bani, dar probabil le-a scăzut și din greutate, că nu stătea nimeni să le cîntărească, nimic nu ispiteste pe om și nu-l înșală mai repede decît dulciurile.

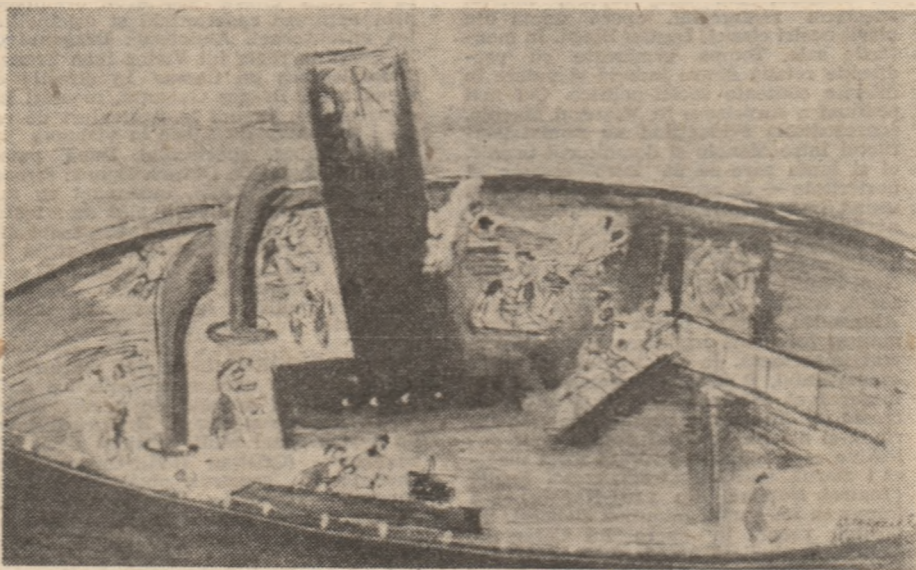
Era una noaptea cînd a plecat trenul, aveam bilet de clasa treia, noroc că am găsit un compartiment gol, căci criza, cu toate urmările ei, îi silea pe oameni să se adune de pe drumuri și astfel păgubea și calea ferată, care de altfel concediasse nu mai puțin de douăsprezece mii de lucrători, făcîndu-mă să mă întreb cine avea azi în grijă treaba lor, căci doar pînă acum nu primiseră lefă degeaba. Treaba nu putea decît să șchioapăte.

În compartimentul mirosea a funingine, și ca semn de sărăcie nu ardea nici o lumină. M-am întins pe banca de lemn și fiind obosit de atîtea nopți, cu Zorina, am adormit repede. Nu știu cînd a trecut trenul prin Brașov, unde fusese vorba să ne începem negocîul cu kurtoscolas. N-ar fi fost un viitor potrivit cu dorințele mele, mai ales că n-aveam nici un talent pentru afaceri ; poate întreprinderea noastră s-ar fi dus pe apa simbetei înainte să se infiripe. Dar și prin somn simțeam în noaptea aceea că bucuos m-aș fi dat jos din tren și aș fi rămas acolo, să vind kurtoscolas la colțul străzii, decît să merg înainte. Deși am auzit hărmălaie pe peron, strigăte, alergături, deși s-au trîntit ușile vagonului, în compartimentul meu nu s-a urcat nimeni pînă la ziuă.

După cum se vede, în anii aceia trenul continua să aibă în viața mea un rol de primă însemnătate ; am spus de mult ce însemna pentru mine sala de așteptare din gară, plină de lume necăjită, așezată pe lîngă ziduri, pe desagi și pe boarfe ; am spus cit de neuitat mi-a rămas în amintire mirosul fumului de locomotivă și al uleiului de rapită folosit la iluminarea mizeră a vagoanelor neincălzite. Cît despre fluierul de plecare, împreună cu pufăitul aburilor în cilindri și toate celelalte zgomote ale trenului, ele nu mi se vor șterge niciodată din minte. Dar cel mai memorabil din drumurile mele pe calea ferată va rămîne acela făcut cu trenul mixt, cînd m-am dus prima oară să văd marea. Acum întreg peisajul se schimbăse.

RĂSAREA soarele din spate cînd am deschis ochii și m-am aplecat pe fereastră ; în față se vedea un oraș imprăștiat pe coline, între păduri de tot felul, cu turnuri și cu case în culori vii, galben, verde, albastru, violet și ocru, poate și altele, ar fi fost imposibil să le număr pe toate. Cînd trenul a intrat în gară și am văzut firma din capul peronului, am știut că ajunsesem la Sighișoara, a doua țintă în planul meu și al Zorinei. De aici nu mai vedeam orașul, se ascunsese, dar îl aveam încă în ochi, în culori cum nu mai întilnisem în alte locuri ; deși nu le-am uitat nici pînă astăzi, cînd mai trec pe acolo, mi se par schimbate, s-au decolorat, și-au pierdut strălucirea, îmbătrînesc și orașele. Atunci era atît de vesel incît am regretat mai mult decît la Brașov că nu puteam să rămîn acolo și să vind kurtoscolas cu glanț, la colțul străzii. Acum nu mă mai gîndeam prîn somn, ci cu mințea limpede de dimineață. Ca un făcut, tocmai în clipa aceea, uitîndu-mă în spate și văzînd compartimentul gol, cu bancheta îngustă pe care dormisem, mi-am dat seama că rămăsesem cum nu se poate să fie un om mai singur, Zorina nu mai era cu mine, poate toropea încă, în patul de unde plecasem fără să presimț toate regretele. Atunci i-am simțit lipsa cu o durere în suflet și în tot trupul, am știut că o iubeam, fără să-mi fi dat seama mai înainte, o iubeam, desigur, cum s-ar fi putut altfel ? Din noaptea cînd dormisem în căpîta de fin din Grădina Botanică și din nopțile următoare, petrecute sub cerul liber, cînd ne încălzeam unul pe altul. Și-am mai știut că fără ea eram mort, dacă n-o revedeam repede n-as fi putut să rezist pînă la vacanța de Crăciun, trei luni încheiate.

Starea aceasta chinuitoare avea partea

MARGARETA STERIAN : Peisaj bucureștean

ei bună, făcea să-mi fugă gîndul de la nenorocirea cealaltă, unde trenul mă ducea din gară în gară, smucîndu-mă la macazuri. După-amiază, cînd am intrat cu soarele în ochi pe poarta școlii, nu-mi mai păsa de altceva decît s-o revăd pe Zorina, drept care trebuia, înainte de toate, să nu string pe cineva de git într-un moment de furie.

Drumul a fost lung și cotit, am schimbat trenul într-o gară care mi-a lăsat o impresie proastă, fără nici o pricină. Dar nimic nu putea să fie bun de aici înainte, toate mi se păreau pocite și strimbe, făcute pentru altcineva decît pentru mine.

Am ajuns abia după-amiază, școala era în partea cealaltă a orașului, a trebuit să iau tramvaiul, am cumpărat bilet, poate de douăzeci și cinci de bani, din singurul leu pe care îl aveam asupra mea, pe cînd tatăl Zorinei, în afara averilor lui imobile, ținea la bancă opt milioane, cite unul pentru fiecare din fete ; pe băiat nu-l puneau la socoteală, lui avea să rămînă fabrica de ciocolată și bomboane, laboratoarele de prăjituri și cele patruzeci de cofetării așezate în părțile mai alese ale orașului.

NIMIC din ce-am văzut plecînd din gară nu semăna cu ceva știut dinainte. Erai casele și oamenii parcă erau altfel, casele cu acoperișurile mai înalte și povîrnite, oamenii mai rumeni la față. La prima pră-

vălie scria, pe geamul de lîngă ușă : „Aici se vind băuturi spirtoase în cantități nelimitate”. Era o regulă de comert, pe care mai tirziu am înțeles-o limpede, prima dată însă mi-a stîrnit teama că nimerisem într-un oraș de bețivi, unde oricine era pofțit să bea după pofta inimii, numai ce deschidea ușa prăvăliei ; deși se pomenea cuvîntul „vinzare”, mi se părea că băutura în cantități nelimitate se dădea gratis, altfel de unde să scoată oamenii atîtea parale ? Puțin mai departe am văzut o față bisericească, poate un episcop, cu un briu roșu pe pîntece, lat de vreo trei șchioape, cum nu mai întilnisem și pînă să mă gîndesc că așa se obișnuia prin partea locului, sau că avea un rang mare între preoți, am făcut o legătură nelegiuită între ce se ascundea sub briul lui roșu și prăvălia cu băuturi spirtoase nelimitate.

Orașul a rămas printre amintirile cele mai frumoase, ori de cite ori pot mă duc pe acolo cu o nespūsă plăcere, să petrec măcar cîteva ceasuri, dar la început mi-a făcut frică, era parcă din altă lume. Cînd tramvaiul a trecut prin piața din centru, plină de porumbei, ca vestitele orașe apusene, Veneția și Milano, ca să nu mă duc mai departe cu gîndul, m-au surprins și mi-au înghețat sufletul casele vechi dar semete, cu ziduri groase de un metru, cum se vedea la ferestre, cu ganguri lungi și întunecate care răspundeau în alte străzi, sau în scuaruri, cu acoperișurile de țigla, atît de înalte că sub ele încăpeau trei rînduri de mansarde sau poduri, judecînd după lucarne.

Într-un turn din marginea pieții, în apropiere de catedrală, un ceasornic cu cadranul mai mare de un metru anunța cu bătaii muzicale ora trei după-amiază. De acolo înainte tramvaiul a mers cîteva sute de metri pe o stradă mai îngustă dar plină de strălucire, cu vitrinele pră-

lung sau un wiking, mama nu putuse să fie decît țigancă. Deodată, amintirea Zorinei, cu părul șaten și ochii căprui, care nu se aprindeau decît în unele clipe, cînd ce-i drept ardeau cu flacără, mi s-a părut ștersă. Atunci m-am temut ca de o molimă asiatică, din cele fără de leacuri, că fata blondă cu ochi negri, dacă o vedeam încă o dată ar fi făcut să dispară Zorina.

Abia mai tirziu, refăcînd în gînd imaginea ei înregistrată în fugă, mi-am amintit, că avea părul strîns într-o cordelută neagră, pusă în creștet și înodată la ceață. Trandafirii roșii de pe perdeaua care îi căzuse pe spate n-au trezit în amintirea mea nici o mireasmă ; am înțeles astfel că rămîneau credincios Zorinei și nopțile noastre.

Îndată, strada a răzbit într-un parc cu alei prunduite, încrucișate, tîind în romburi prelungi o peluză care cobora în stînga, pînă în zidurile de cărămidă roșie ale unei cazărmi imperiale de pe vremea Mariei Tereza ; i se vedea limpede vechimea, de parcă ar fi fost scrisă pe fațada cu două etaje, cu ferestre mici, rare și zăbrele. Nu mai puțin imperială era și clădirea din dreapta, dar în alt stil, decît al cazărmi, amintind mai degrabă palatul împărătesei, un hotel întins pe toată lungimea pieții, avînd la parter restaurante, braserii și cafenele, cu vitrine în loc de ferestre obișnuite, pornite din buza trotuarului, așa incît cei dinăuntru trebuiau să țină seama cum stau pe scaun, că li se vedea pînă și ghetetele, atît de caraghioase cînd omul nu are ținută. Pe o vitrină de la mijloc, cu fereastră glisantă dată în lături, o orchestră de cafe-concert cînta un vals vienez, am auzit ultimele acorduri cît tramvaiul stătea în stație, așteptîndu-l pe cel din direcția opusă, căci nu era linie dublă decît la locurile de încrucișare, ca la calea ferată ; apoi muzicanții au început să-și strîngă instrumentele, concertul de prinț se terminase și pînă la cinci după-amiază era liniște. Atunci, la ora ceaiului, pe trotuarul lat din fața hotelului orașenii ieșeau la plimbare, îmbrăcați cu multă îngrijire, domnii cu mănuși, baston și pălărie, doamnele cu umbrele și voallete, iar unele, sub rochiile lungi, cu volane, poate încă purtau corsete. Eu, unul, nu știu de existența lor decît din auzite, și din ce-am descoperit cîteodată prin vreun fund de sertar, parcă ascuns de rușine. Dar uit că am văzut, parcă aievea, la cinematograful, cînd camerista, totdeauna o negresă în filmele americane, își proptea genunchiul între șalele doamnei și-apoi trăgea de șireturi, stringîndu-i atît de tare mijlocul că nu înțelegeam unde mai încăpeau bieteile ei viscerale. Sigur că stăpîna suferea cel mai mult, eu însă totdeauna am compătimit-o pe cameristă, deși în ceea ce o privește avea mijlocul liber, și între ele două ar fi fost prima ca ispită.

Mă gîndesc astăzi, după o viață atît de lungă, ce-aș fi făcut dacă fetele pentru care mi-a bătut inima odată, Ibi, bunsoară, sau Rita și chiar Tania, nu la fel de subțire ca primele două ar fi avut pe dedesubt asemenea armură ; probabil as fi ajuns să am altă fire, mai pesimistă.

DE LA CAPĂTUL locului de plimbare căruia i se spunea Corso, cu un fel de trufie, cum eu nu i-am spus niciodată, se deschidea, în continuarea liniei drepte pe unde venisem, o arteră largă și lungă de peste doi kilometri, un bulevard croit aristocratic, la capătul căruia se vedea un grup statuar de bronz, o femeie ca o Victorie Neinaripată, simbolizînd poate Patria, pregătindu-se să pună o cunună de lauri pe fruntea unui ostas întors de la luptă. Nu dau alte amănunte, statuia însă trebuie ținută minte, fiindcă va avea multă însemnătate în viața mea de aici înainte, va fi un tel, un far, o speranță la sfîrșitul marsurilor istovitoare, cînd, după ce străbăteam orașul cu ranita în spate și cu mitraliera pe umăr, de-mi înmuia oasele, o vedeam acolo, încă foarte departe, însă într-o realitate îndubitabilă, unde știam sigur că voi ajunge după jumătate de oră, într-un ultim efort de a nu cădea pe pavaj cu poverile peste mine. În imaginea acelei Victorie îmi vedeam salvarea apropiată ; atunci îmi umflam pieptul, îmi încordam trupul și băteam pasul cu ultima forță din mine, știind că, o dată cu ostasul întors victorios de la luptă, voi primi și eu o cunună de lauri.

Grupul statuar era chiar la intrarea principală a școlii, ceea ce am văzut cînd am ajuns aproape. De-acolo înainte tramvaiul colea la stînga și se pierdea într-o pădure stufoasă, verde ca vara, încă, neatînsă de toamnă. M-am minunat, o clipă am uitat ce mă așteaptă, surpriza era prea mare, nu mai văzusem niciodată un tramvai în pădure. Peste virfurile copacilor se vedeau muntii, cu versanții atît de verticali că păreau gata să se prăvale, cu coamele acoperite de o zăpadă timpurie, strălucitoare. Deși curînd după-amiază, pe cerul de deasupra, de un albastru ca de cerneală, licărea o jumătate de lună, care curînd, odată cu inserarea, avea să coboare pînă deasupra zăpezii, făcînd-o să capete dungi alungite de aur, aurîndu-se ea însăși.

Dar această priveliște ca de feerie este o amintire din trecutul îndepărtat al tinereții, unde a stat înmormintată pînă astăzi. Căci atunci n-aveam suflet să mă bucur de ea, ci o priveam cu răceală, gîndul fiindu-mi în altă parte, la poarta elevilor, pe care o căutam, ca să intru în școală, unde începea partea a treia a vieții mele, cu toatele fiind vreo șapte, dacă le număr pînă astăzi.

(Fragmente dintr-un roman în pregătire)

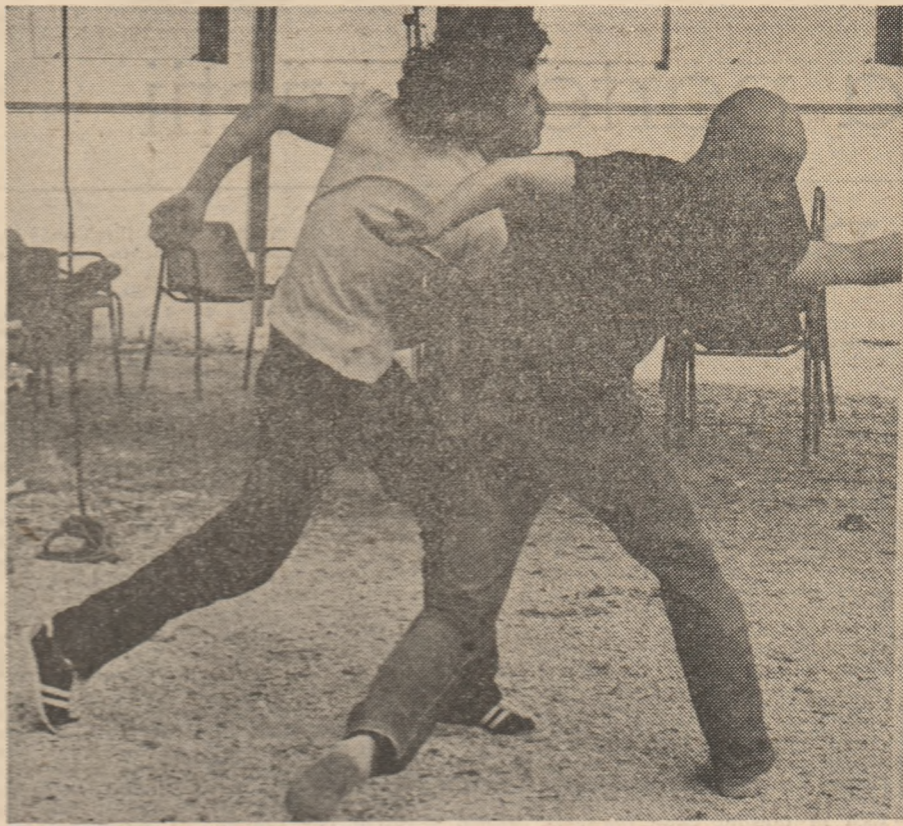
Nașterea unei generații

TINERII regizori nu vin pe un ioc gol, ci în continuarea unei strălucite tradiții teatrale. Moștenesc o perioadă când bătălia pentru spectacol ca artă a fost câștigată. Necesitatea gândului regizoral în ridicarea pe scenă a materiei oferite de dramaturg a devenit o axiomă. O epocă în care experiențele „re-teatralizării” (Radu Stanca — Toni Gheorghiu — Liviu Ciulei) și „vitalizării” teatrului (Crin Teodorescu) au impus personalități și stiluri de lucru.

Regia tinăra este produsul dezvoltării culturii în noile condiții social-politice create în România, în ultimii douăzeci de ani. Ea cumulează experiențele unor gândiri regizorale care au condus la lărgirea conceptului de realism în teatru, la diversificarea genurilor dramatice și la apariția unor importante texte ce concurează cu lucrări de valoare din literatura universală. Lecția primită de la maștrii generațiilor mai vechi este de a face TEATRUL alături de o echipă, conform unui program estetic. Fără participarea intelectuală și fără creațiile regiei tirfer fenomenul teatral de azi ar fi mai sărac spiritual. Liudmila Szekely Anton, Alexandru Dabija, Dominic Dembinschi, Florin Fătușescu, Dragoș Galgoțiu, Cristian Hadji-Culea, Magdalena Klein, Mihai Lungănu, Mihai Manolescu, Mihai Măniuțiu, Andrei Mihalache, Silviu Purcărete, Dan Stoica, Agnes Szabó, Matei Varodi, Bogdan Ulmu statuează împreună personalitatea fenomenului regizoral tinăra. Fiecare din cele 45 de teatre din țară are pe afiș reușite artistice datorate acestor directori de scenă, unele de referință pentru istoria artei noastre dramatice. Acestui pluton se alătură nume noi, ale unor proaspeți absolvenți ai Institutului de Teatru, ca Anca Florea, Carmen Gentimir, Cristina Ioviță, Dan Mănescu, Virgil Viță. Chiar în acest an Cristina Ioviță a inaugurat, cu un grup de colegi actori, un nou teatru la Suceava.

PE TINERII regizori li caracterizează mobilitatea interioară, diversitatea individualităților creatoare. Totuși, în formarea și afirmarea lor se pot observa unele trăsături comune. În discuțiile pe care le-am avut cu ei revine ca un leit-motiv deontologia profesiei. Regizorul este în primul rând, în concepția lor, o personalitate morală. Valoarea reprezentăției este determinată și de adevărul afirmat. Regizorii tineri suferă pentru tot ce viciază un climat moral. Le repugnă jumătățile de măsură, acele „sub-produce” care le degradează menirea. „Indiferent de grozăviile” care se spun pe scenă, actul teatral nu trebuie să se încheie printr-o expirație, ci printr-o inspirație”. (Alexandru Dabija). Sînt legați de dramaturgia românească. În ultimul deceniu au oferit unui număr important de dramaturgi contemporani montări majore. Printre ei: Theodor Mănescu, Marin Sorescu, Ion Băieșu, Dumitru Solomon, Paul Everac, D. R. Popescu, Iosif Naghiu, Paul Cornel Chitic, Viorel Căcoveanu, Adrian Dohotaru, Valeriu Anania. Din cele 17 spectacole ale lui Florin Fătușescu 13 au fost cu piese de actualitate românești în premieră. Regia tinăra consideră montarea unor texte contemporane și colaborarea cu scriitorii de vîrstă lor ca deziderate fundamentale în impunerea ca generație. În acest sens, atrag atenția asupra unui talent de excepție, poetul Matei Visniec, cele 11 piese ale sale putînd genera spectacole semnificative.

Tinerii directori de scenă au contribuții și la îmbogățirea fondului dramaturgic național prin montarea unor piese uitate, cit și prin experimentarea unor noi modalități regizorale. La Teatrul Național din Iași, sub bagheta lui Alexandru Dabija, verva comică a Tamarei Buciuceanu se desfășoară cu dezinvoltură în Chirița, continuînd strălucita tradiție interpretativă a popularului personaj.

Două succese internaționale ale regiei tinere

■ Actorii Florentin Duse și Rodu Amzulescu în *Paraliserul* de Marin Sorescu. Regia: Alexandru Darie. Spectacolul a fost considerat cel mai bun la Congresul Internațional al școlilor de teatru de la Riccione, Italia. Jos: Dinu Manolache și Adrian Pintea în *Avram Iancu* de Mihai Măniuțiu. Regia: Alexandru Dabija. Montarea a fost prezentată la Festivalul de teatru de la Durham, Marea Britanie.

Tompa Gabor a readus pe scena Teatrului Maghiar din Cluj-Napoca, într-un spectacol remarcabil, opera unuia din marii noștri clasici, Lucian Blaga. În montările sale, Tompa urmărește cu predilecție relația dintre individ și putere în diferite contexte social-politice. Cel mai profund a surprins-o în *Mesterul Manole*, reprezentația evidentînd nu numai conflictul între Manole și domnitorul tiranic, ci și lupta care se dă între creator și posteritate — ce recepțiază opera de artă uitînd însă deseori omul. Pentru regia tinăra, un alt mare clasic, Caragiale, rămîne spiritul tutelar. O piatră de incercare — pe linia reprezentațiilor realizate de Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, Valeriu Moisescu, Alexa Visarion, Dan Micu. Pentru Alexandru Dabija opera acestui dramaturg înseamnă întîlnirea culturală cea mai importantă. În spectacolele cu *D'ale carnavalului*, *O noapte furtunoasă*, *Schițe* încearcă să evidențieze o nouă mitologie creată de dramaturg, personajele transferîndu-și nevoia de ideal asupra unor paleative care capătă adevărată forță magică: ziarul, politica, „traducerea”. *Schițe* (Teatrul Național din Cluj-Napoca) s-a impus ca un studiu minunț elaborat, un posibil reper în opera lui Caragiale. Dabija îl studiază pe dramaturg în relație cu Eminescu, ambiția fiind să exprime această legătură într-un spectacol: „Eu cred că la căruța sufletului românesc sînt înhămați Caragiale și Eminescu, valori uriașe, dar universuri spirituale în aparentă contradictorii. Numai cunoașterea exactă a acestui ax tine în echilibru spiritualitatea românească, este edificatoare pentru un creator, pentru un om care gîndește și se întrecă”.

Din dramaturgia universală, regia tinăra a oferit cîteva spectacole-eveniment prin opțiunea repertorială și originalitatea muzanscenei. Amintesc: *Dragonul de B. Svart* în regia lui Victor Ioan Frunză, *Neînțelegerea* de Camus în direcția de scenă a lui Dragoș Galgoțiu, montări închinute cu premii la festivaluri de regie: *Zoo-story* de Albee în viziunea lui Tompa Gabor, spectacolul *După pauză începe războiul* de Oldrich Danek, semnat de Magdalena Klein, incununat cu numeroase premii la Festivalul de teatru contemporan de la Brasov, *Căpitanul din Kopenick* de K. Zuckmeyer în regia lui Cristian Hadji-Culea. O experiență unică a fost *Legenda Atriziilor*, montare în aer liber realizată la Histria, de Silviu Purcărete.

REGIZORII tineri sînt martorii și autorii unei epoci eclectice apăsătoare și apăsătoare de nevoia sintezelor superioare. Evoluază între un teatru „mai mult continut decît vizualizat” (Cristian Hadji-Culea), unul „metaforic”, „construit obstinat pe forța imaginii” (Dominic Dembinschi) și un „teatru deschis tuturor modalităților scenice cașabile să exprime esența ideatică a piesei” (Tompa Gabor). Sînt orgoliul de a redescoperi teatrul pe cont propriu. Sînt preocupăți de cercetare și experiment. „Rezultatul acestor căutări va oferi mijloace teatrului mare, popular. Cred că pecetea fundamentală a colectivului din care fac parte este onestitatea unor personalități care își caută drumul. Cel în care cred, și printre el mă număr și eu, sînt pe drumuri mici care vor duce la drumul mare. De exemplu Aureliu Manea

a spart zidul cu *Rosmerholm* și a intrat pe drumul mare”. (Liudmila Szekely Anton).

Unii dintre tinerii regizori dovedesc vocație pentru cercetarea virtualităților poetice ale limbajului scenic. Au ajuns la interesante propuneri teoretice și la cîteva spectacole mature artistice, oferînd modele de teatralitate. Mihai Măniuțiu cultivă misterul ființei actorului. Pentru el actul teatral este „o sărbătoare trăită în planul realului, nu al imaginărilor”. În *Oedip salvat* de Radu Stanca (Institutul de Teatru) și *Cu uși închise* de Sartre (Teatrul Bulandra), regizorul a găsit simbioza în plan superior cu interpretii provocați să-și transforme personajele în „argumente ale existenței”. Măniuțiu și-a sintetizat concepția asupra actorului ca instrument fizic și exponent spiritual al spectacolului și într-un volum care va apărea în curînd la Editura Meridiane. O prezență marcantă prin pasiunea specială pentru experiment este Dragoș Galgoțiu. În *Agamemnon*, *Domnișoara Iulia* (în Institut), în *Neînțelegerea* (la Sibiu), în *Copiii lui Kennedy* (la Teatrul Foarte Mic), în *Acești ingeri triști* (la Ploiești), Galgoțiu practică un teatru pe care îl numește *teatru de comentariu*. Experimentînd pe scenă montajul de coliziune teoretizat și aplicat de Eisenstein în film, Dragoș Galgoțiu încredințează semnelor teatrale funcția de a reprezenta ideii. La polul opus, Alexandru Darie dorește să atingă coardele sensibile ale spectatorului și pe urmă să ajungă la intelect. Fructificînd lecția unor maștri preferați ca Artaud și Ghelderode, el și-a cristalizat o manieră proprie de a lectura regizoral un text, pe care să denumească *teatru reveriei lucide*. În cîteva reprezentații tulburătoare prin poezie tragică și haloul oniric — *Jolly Jocker* de Tudor Popescu la Oradea, *Cenci* de Artaud și *Paraliserul* de Sorescu la Institut (considerat cel mai bun spectacol la Congresul școlilor de teatru de la Riccione, Italia) —, Alexandru Darie dezvoltă „tipul de percepție care există cînd visăm. El naște în noi gînduri ce transfigurează existența. Piesa cu legile și realitățile ei regăsite în imagistica bogată a reprezentației creează o stare emoțională puternică. Cînd publicul revine în cotidian ajunge să privească lumea cu „ochii de acolo”. Un teatru ofensiv, menit să dinamizeze condiția spectatorului, practică și Victor Ioan Frunză. În *Dragonul de Svart*, *Apa de Dumitru Solomon*, *Arvinte și Peșea de Alecsandri*, sau în tripticul experimental început la Piatra Neamț, *Farse medievale* de Jean Vilarot, regizorul propune *teatru patetic*. El este expresia nevoii acute de metafore pe care le resimte epoca noastră sfîșiată de angoasă și speranță, dominată de pasiuni și neliniști. Dimensiunea unui astfel de teatru este „incandescență”, unealta lui — „metafora barocă”. În aceste căutări ale personalității nu lipsesc drumurile false care frînează comunicarea între cei ce fac teatru și cei care vîd teatru. Riscul ca și eșecul fac parte din meserie. Regizorii tineri au conștiința că profesiunea lor este de durată și de sinteză.

Concluziile și ierarhiile definitive sînt premature. Nașterea unei generații, ca orice naștere, este deschisă tuturor posibilităților. Afirmarea ei este un fenomen complex, determinat de o multitudine de factori culturali, politici, sociali. Dar un fapt se impune cu evidentă. Școala de regie a Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”, teatrul românesc oferă o experiență concludentă. E un continent de tineri gînditori de spectacol ale căror realizări solicită o prospectare critică profundă, o situație într-un context cultural mai larg, în sistemul național de valori. Un grup de artiști autentici care trebuie înconjurat cu atenție, grijă, încredere, pentru ca potențialul lor creativ să se poată dezvolta și întregi.

Ludmila Patlanjoglu

În galeria marilor interpreți

■ A PLECAT dintre noi, înainte de a implini 46 de ani, Constantin Băltărețu, un mare actor aflat la apogeul unei cariere pe care a scris-o cu sînge și scînteluri la niște cote greu de atins pentru actorii obișnuți.

Mintea lui ageră ne-a impresionat încă de tînar. Incisiv, scormonitor, ambițios și îndrăzneț, și-a cucerit fiecare treaptă cu o tenacitate rară. A abordat inspirat și dăruit toate genurile. Părea că face ușor, sau chiar extrem de ușor roluri la care nu oricine accede.

Masivitatea te impresiona și, dacă voia el, te domina lăsîndu-ți prea puțin aer de respirat alături de el. Era un uriaș cu ochi de copil. Frumosi lui ochi albaștri cu care a „văzut” lumea și-a apropiat-o, umplîndu-și sufletul de acea mulțumire pe care de atîtea ori a dăruit-o altora cu certitudinea că el mai poate dobîndi alte bucurii de la viață. Viața pe care atît de tumultuos și-a trăit-o încercînd de toate, demonstrîndu-ne specia sa dotare de talent, de ascuțită inteligență.

Nu se poate spune că l-ar fi mulțumit

prea mult ceea ce „făcuse”. Se dorea mereu „în luptă”, vizînd biruința cea mare, doritor mereu să urce mai sus în „aerul tare” al împărăției perfecțiunii artistice.

A plecat ca un învingător, ca un mare învingător, lăsîndu-ne cîteva interpretări cu totul remarcabile, greu de egalat. Ele se numesc Andrei Prozorov din *Trei surori*, *Locatarul din Există nervi*, *Lopahin* din *Livada* cu vișini și mai ales *Varvavin*, personaj pe care l-a intruchipat covîșitor, magnific.

Dar el nu era numai un mare actor, era un prieten, era un prețios sfătuitor, era un om de mare folos oamenilor, era un intelectual rafinat (ce păcat că a scris atît de puțin!), era un rar om de teatru.

Era... Este! Este, rămîne mîndria noastră, a celor care l-am cunoscut și prețuit. Rămîne înscris cu literă marcată în galeria marilor interpreți.

Silviu Stănculescu

Succes de public

Flash-back

Picaresc și semnificație

● CE poate fi mai tentant pentru un cineast decât să beneficieze de un subiect picaresc, care să-i dea prilejul de a trece cu aparatul prin cit mai multe medii și împrejurări. Atunci, actual filmic se poate restringe la a demonstra posibilitățile camerei, la a înregistra imagini în mers, eliberat de obsesia invenției cu orice preț, căci drumul străbătut se instituie el însuși în scenarist, având grijă să ofere de la sine varietatea epică și caracterologică necesară. Cam așa ceva observi la prima vedere, urmărind aventurile celor doi atit de diferiți călători fără voie din filmul lui Andrei Blaier, **Prin cenușa imperiului**. Ecranizare liberă a romanului **Jocul cu moartea** (de fapt, paradoxal, primă întâlnire cu filmul a atit de cinematograficele opere de prozator a lui Zaharia Stancu), pelicula lui Blaier nu pare inițial decât o inscenare documentară, fără nici un exces creator, a lumii de frig și de fum a primului război mondial, a momentului cind marile imperii opresoare se pregăteau să cedeze ieșindu-și din țitini. Un tren militar încărcat cu oi și cu prizonieri (intentionată subliniere a insignifianței individualității în acele vremi de dispreț pentru omenire!) străbate bezmetic fronturile și frontierele, nepărind să aibă altă țintă decât să se alinieze ideii de absurd, de inutilitate a războiului. Execuțiile, bombardamentele, accidentele reduc pînă la urmă trupa la cei doi supraviețuitori, care o și pornesc, de-a curmezișul granițelor, înapoi spre casă. Ceea ce întilnesc în cale Darie și Diplomatul nu diferă de ceea ce au lăsat în urmă la venire: o lume răvășită de violență, în care „oamenii se omoară pentru nimica toată, și chiar pentru nimic”. Găzduind pe unde pot, scăpînd de la moarte cind datorită norocului, cind datorită prezenței de spirit a unuia, cind datorită smercheriei celuiialt, cei doi se vād în sfirșit acasă. Dar prețul vieții lor este mare. Au rămas în urmă nenumărații morți, dramele la care au fost martori sau părtași, o întreagă experiență, pe care fiecare o interpretează în felul său: Diplomatul, ca pe o continuă păcălire a întregii lumi; Darie, ca pe o dureroasă, obligatorie ucenicie la școala ei tulburată și înlăcrimată. Diplomatul cu gambetă se dovedește un escroc și un ușuratic, pe care dorința de a scăpa îl transformă din laș în canalie și din canalie în criminal. Darie devine insul matur, pe care conviețuirea cu celuiialt, și chiar asistarea fără vină la faptele lui, l-au învățat că trebuie să fie altfel — oricum, dar altfel.

Prin cenușa imperiului este, tocmai prin acest registru inițiat al său, mai mult decât un simplu portret picaresc, el aspirînd spre categoria filmelor de opțiune, de atitudine.

Romulus Rusan

ÎNCA o dată, după remarcabilul **De-aș fi Harap Alb** (1966) și după **Povestea dragostei** (îndrăzneța transpunere în registrul science-fiction, din 1977, a **Poveștii porcului**), Ion Popescu Gopo își joacă „aproape ca-n basmul lui Ion Creangă”, figurinele cinematografice. Dar îndepărtarea de sursa inspiratoare e acum atit de mare incit, dacă n-ar fi menționată, ar fi greu identificabilă. O Zină bună dirijează cu străvechea, dar fotogenica-i baghetă magică mecanismul fantastic, schimbă cîntind logica înlăntuirii peripețiilor și reduce pe cea ce dreaptă un zmeu plictisit de veșnica supunere a canonul confruntării cu Făt-Frumos, o pereche de tilhari păguboși și un circar pe jumătate hain, ba chiar se substituie brusca, la propriu și la figurat, enigmaticului personaj intruchipat de regizorul însuși. Poate că astfel **Rămășagul** se recomandă a fi, în egală măsură, un elogiu al libertății de imaginație, specific filmice, și o retrospectivă a propriilor idealuri artistice, afirmate constant de Ion Popescu Gopo. Recenta peliculă adună laolaltă experiențe anterioare, reia — nu numai prin citatele din generic — formule și motive, alcătuiind un colaj de variațiuni pe teme demult îndrăgite. Se alătură continuu filmului cu actori animația — și variatele sale tehnici; prind viață obiecte reale — excelentă fiind secvența oului poznas —, iar păpușa înghebată din lemn și metal dialoghează cu ființele omenesti, dar își întilnește și confrății desenați. Pe de altă parte, **Rămășagul** își schimbă neincetat altitudinea, itinerînd de la istorisirea pentru copii la replica spirituală destinată adulților, de la alertele intermezzo-uri cu arhetipuri folclorice, implicate amuzant în cotidian, la modestul show de televiziune.

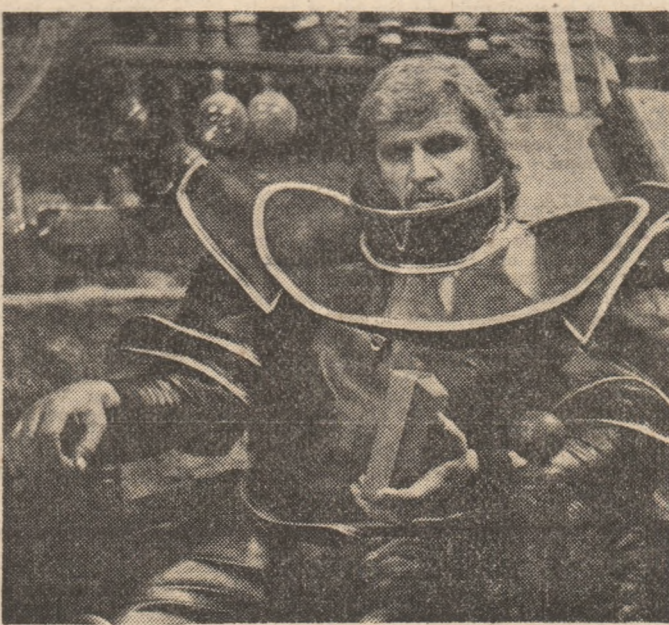
Stăpin pe fiecare dintre procedeele folosite, Ion Popescu Gopo pare totuși, în **Rămășagul**, un ucenic vrăjitor, rătăcit printre prea numeroasele și prea eterocliticele alambicuri, în care încearcă grăbit să-și distilize gîndurile. Căci fiecare salt al narațiunii dintr-un gen în altul e însoțit de jerbe de știence, care lasă însă trespăt să se vlatilizeze, printre cînteculele banale — ca linie melodică și text —, substanța filmului. Universul cinematografic nu-și află axul coordonat. Goana printre fragmentele de basm nu-și limpezeste semnificațiile decit ca pretext al unui bun număr umoristic (în somn, voluminosul aruncător de cuțite murmură inocent, amestecînd **Punguța cu doi bani, Albă ca zăpada, Scufița roșie** ori **Cenușareasa**); surprizele, anunțate a fi puse sub semnul „inimaginabil” — cuvîntul se repetă de citeva ori — au respirație scurtă, funcționînd ca simple poante. Cu toate că inventivitatea e bogată, manifestîndu-se rînd pe rînd în aproape toate compartimentele filmului, planează neincetat riscul monotoniei, indeosebi, pentru că premisele comice ingenios găsite nu sînt explorate pînă la capăt, ci își consumă savoarea instantaneu (desi, de pildă, idila dintre găinușa reală și cocosul de tablă de pe acoperiș sau cărțile de joc cu dimensiuni diferite conțin nuclee de gaguri, de vesele acumulări și de hazlii explozii progresive). Dar încă și mai paradoxal este faptul că filmul cade în capcana stilului de divertisment telegenic, pe care declarat îl parodiază; și nu numai pentru că decorurile (semnate de Mihai Beciu) își proclamă inconsecvent artificiile de mucava, ci și pentru că o parte din aventurile cuplului de tilhari se desfășoară pe aleile Parcului Herăstrău — cu predilec-

ție folosite de realizatorii emisiunilor de varietăți.

Cu pozată naivitate, Ion Popescu Gopo nu ascunde, ci etalează multiplele și atit de des schimbatele texturi ale convenției epice; plăcerea improvizatului mozaic se epuizează mai degrabă la nivelul intențiilor, frenezia utilizării unei palete largi de mijloace și chiar de limbaje felurite, fixîndu-se destul de vag pe peliculă. Dintre complicatele pariuri, lansate de noul film, unul singur este pe deplin cistigat — cel al succesului de public. Afișul **Rămășagul** anunță reunirea starurilor de mare popularitate: vedetelor de comedie Draga Olteanu-Matei, Ion Lucian și Jorj Voicu, li se alătură cele ale muzicii ușoare, Angela Similea devenînd și „actriță”, Marius Teicu semnînd și partitura întregii pelicule, iar Mirabela Dauer și Aurelian Andreescu cîntînd doar în locul eroilor de pe ecran. De asemenea, filmul beneficiază de puterea de atracție, exercitată de decenii, asupra generațiilor succesive, de Florin Piersic ori de Iurie Darie, dar și de mai recent cucerita glorie a comunicării cu spectatorii tineri de către Radu Gheorghe. Desigur, argumente hotărîtoare pentru sălile de proiecție pline sînt și spectaculoasele veșminte ale Zinei bune (pictorița de costume Nelly Merola concentrîndu-și fantezia aproape exclusiv asupra lor), precum și farmecul adolescentin al Ancăi Mihăescu (inspirat descoperită ca interpretă a episodului „love story”).

Totuși, din mereu invocatul sac burdușit cu basme, cu genuri și trucaje cinematografice, **Rămășagul** nu izbuteste într-adevăr să scoată... punguța cu doi bani.

Ioana Creangă

Ion Popescu Gopo, autor și interpret al filmului **Rămășagul**, alături de Florin Piersic, unul din actorii săi favoriți

Radio-tv. Biblioteca și banda de magnetofon

● CU foarte, foarte mulți ani în urmă, pe vremea cind orele după-amiezii se imputinau neliniștitor, parcă pe măsură ce listele bibliografice deveneau tot mai extinse, un bibliotecar despre care credeam că este intruparea impenetrabilă a severității ne-a privit pe noi, cei ce mai speram ca în ultimele 5 minute dinaintea orei de închidere a sălii de lectură (o sală nu prea mare, cu dulapuri înalte de lemn în care se alăturau într-o ordine învățată pînă și de cei mai tineri, cărți bineștute și cărți pline de mister) să descoperim repede și definitiv tot ce ne reușisem a afla în săptămînile precedente, ne-a privit și pe un ton aproape afectuos (cîre ar fi bănuit că este capabil de așa ceva, el, arhivistul ce avea în cap toate trimiterile cu puțință, lucru care ne obliga să-l admirăm și să-l invidiem totodată), pe un ton afectuos, deci, ne-a lansat cea mai neașteptată invitație: acum, dacă tot sînteți aici peste program, să vă cînt ceva la vioară. Am lăsat brusca, ca la comandă, creioanele și fișele la o parte, nici cărțile nu le-am îndepărtat prea mult de noi, parcă din dorința ca măcar unele lucruri să rămînă la locul lor în pragul unei aventuri absolute, și din

cititori, cam speriați și oricum bîntuiți de toate complexele cu puțință, am devenit ascultătorii unei piese muzicale executată dacă nu cu o tehnică deosebită, sigur cu o credință izbitoare prin forță și inefabil. După cîtiva ani, o bibliotecară de o

stranie distincție și frumusețe (fi spuneam, în secret, Elena, după modelul unei eroine din romanele Hortensiei Papadat Bengescu), pe care o întrebam adesea despre volumele recent intrate în fișier, nu atit pentru informația ca atare, pe care am fi putut-o do-

bîndi imediat prin consultarea fișierului însuși, cit pentru plăcerea de a-și auzi glasul și părerile, ne-a privit (cu același ochi infierbîntați ca ai violonistului amator din studentie) și ne-a spus: mergeți în sala de muzică și ascultați noile achiziții Bach. Așa am învățat de la alții că în bibliotecă se află nu numai cărți ci și simfonii, partite, discuri sau benzi, învățătura de mare folos pentru întreaga viață. Mi-am reamîntit toate acestea, printr-o inexplicabilă doar la prima vedere relație, auzind, la radio, ultimele emisiuni din **Ediție radiofonică** (redactor Ileana Corbea) și **Carte frumoasă, cîste eui te-a scris** (redactor Arșaluis Ceaurian) dedicate lui Mateiu Caragiale (la 100 de ani de la naștere) și lui G. Călinescu (la 20 de ani de moarte). Pertinente analize critice și cu totul remarcabile lecturi (în rostirea actorilor Victor Rebengiuc și Ion Caramitru) s-au alăturat în cuprinsul unor benzi de magnetofon care ar fi păcat să rămînă, ele și atitea alte benzi literare transmise în program, doar în arhiva radioului și nu și în arhiva marilor biblioteci, ca material de studiu, de referință și de meditație.

Ioana Mălin

Telecinema

■ „Sînt cel mai bun șantier din județ” declară, lăfăit ca un pașă al naturaleții, George Constantin pe post de inginer în acest **Oraș văzut de sus** și a nu știu cita oară — și ar trebui să fie, cum se zice, prost ca să crezi că rolul acesta e al unui lăudăros sau al unui îngimfat, conform clișeeilor și deciziilor scenaristice în vigoare. Actorul acesta măreț nu are treabă cu clișeele, deciziile nu-l ating; el se uită la ele ca la seminte de dovleac, le despacă între dinții personali, le retine miezul și coaja și-o țistuieste în față, cu un rinjet fermecător care-ți deschide o lume de păcate și glorii. Ce naiba să facă el cu personajele astea numite „îngimfați”, „carieristi”, „arivisti”, etc., pentru tot omul și pentru uzul rațiunii stricte? El le privește de sus, ca Gulliver în țara piticilor și din orice — cum se spune? am cuvîntul pe limbă... — negativ, exact: negativ, el face o enormitate de om în care foșnesc îndelung, în particular și în universal, nenorocirile și minunțiile creaturii supreme numite „eu”. El ia în stăpînirea sa orice rol și-l face lut pentru persoana sa întia. Ca și von Stroheim sau, la noi, Caragiagiu — singurul căruia

Actorul văzut de sus

ii ține hangul — George Constantin e din rasa rapacilor, a fabuloaselor păsări de pradă, dacă asta-i viața — o pradă... El „e cel mai bun șantier”, așa cum miine, într-un rol de căpitan de vas, va fi cel mai bun transatlantic. Orice lucru devine pentru el un eu, iar eul acesta este imediat împroprietărit cu un formidabil orgoliu de a fi. Dintre toți inginerii care, har domnului, ni i-a dat filmul nostru, nici unul nu spune: „șantierul meu... toamna, cînd plouă pe șantierul meu... oameunii mei...” — ca George Constantin, aici, în acest film al unui lirism onest și pasnic mereu vexat de agresivitățile sale mitocănești și patetice, imposibil de frinat, toate despotice și simpatice, drastice și totodată „drăguțe”, ca un demiurg ce lasă să i se joace în barbă copilași — „eu sînt tatăl lor!” — ca deodată să le tragă o palmă de nu mai știu pe ce lume sînt: „Program de voie!” le dă comanda el oamenilor lui, ca imediat, „ei, drăcia dracului!” să le răcnească un „mă!” de le îngheață noroiul pe cizmă. Familiar cu toate caracterele de parcă el le-ar fi făcut și viețuit, pe toate le încearcă între degete și între dinți, verificîndu-le ductilitatea, mica ticăloșie și

marele sufletel, nici una din aceste noțiuni nefiindu-i străină și, mai cu seamă, comparabilă cu proprietățile lui pe aceste domenii. După cum el „e cel mai bun șantier”, celelalte persoane sînt instituiții și ranguri: „Bravo, primărie!” îi va spune primarulul prieten; „Bună dimineata, domniță!” îi va arunca secretarei de la biroul „primăresei” noi și apelativele devin parolele de luare în posesiune a acestor ființe mici, aflate la persoana a treia. Toți îi apar fragili și buni pentru caninii lui fascinanți. Nici prin cap să-i treacă posibilitatea unui esec, a unei rezistențe la apăsarea lui fermă și rea, la călcătura lui dură și grațioasă. Puțini tirani al scenei știu toate mișcărele astea shakespearene de i vâltoare a celuiialt de către un „eu” aflat mereu la pîndă, bonom și malefic, viclean și grandios. Vorba foarte inspirată a unui căpitan de miliție din film: „are omul asta un cuvînt...!”. Vom fi de acord.

Văzut de sus, actorul face din toate rolurile lui confesiunea unei energii năpraznice, vinovate doar de conștiința irezistibilului ei talent.

Radu Cosașu

Plastică

„În gând cu țara”

SUB acest generic semnificativ și cu un plan tematic în care sensul de omagiu adus evenimentelor din acest martie aniversar — votul acordat aleșilor noștri, apoi împlinirea a 20 de ani de cind în fruntea partidului și a statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu — se împletește cu ideea participării artiștilor la existența concretă a țării prin opere și acțiune cetățenească, expoziția de la „Dalles” reunește lucrări semnificative din principalele domenii ale artelor plastice, firește într-o sinteză ce se axează pe valoare și mesaj.

Sensul general al expoziției este unul festiv, ca un posibil manifest vizual și o explicită recunoaștere a mutației operate și în acest domeniu datorită deschiderii produse în urmă cu două decenii, degajându-se totodată ideea permanenței preocupărilor pentru un nou statut ai artei, pentru un nou destin și o nouă condiție socială, politică, ideologică, estetică, pe măsura epocii pe care o trăim. Este ceea ce se degajă, acum ca și în alte ocazii, din compunerea generală, axată pe câteva idei generoase și definitorii, dar și din particularul pieselor etalate, rezultat al colaborării tuturor genurilor și celor mai variate atitudini, într-un mozaic evident ordonat de subtextul ideii tutelare, de semnificația tematică metaforic exprimată, ca o expresie a inextricabilei unități existente la nivelul întregii societăți românești contemporane în realizarea proiectelor și idealurilor. Împlicit, de aici se degajă și sensul militant, angajat, al creației artistice, consensul ființiar cu însăși evoluția istoriei noastre actuale, cu efortul colectiv al edificării unei noi structuri, atât la nivelul civilizației materiale cit și la acela al spiritualității, spațiu fertil pentru împlinirea unui nou ideal uman. De aici decurg, de altfel, și proiectele de perspectivă ale artei noastre, noua și spectaculoasă ecloziune provocată la nivelul ideilor și limbajului, gravitatea preocupărilor și o asumată responsabilitate militantă în care se interferează dimensiuni etice, estetice, politice și ideologice caracteristice pentru spațiul nostru. Abordată astfel, expoziția de la „Dalles”, creația noastră în general, își dovedește nu numai prezența activă în toate evenimentele semnificative ci și o vocație a construcției culturale pe termen lung, într-un proces dialectic ce angajează nu doar clipa ci însăși devenirea. Cu atât mai mult cu cit, dincolo de ceea ce înseamnă consemnare cu valoare de „memento” pentru viitor, arts noastră prelungește valori de conținut și limbaj ce formează însăși esența perenității sale, sursa tradiției și punctul de plecare pentru noi și fructuoase formulări contemporane.

Toate aceste sensuri de natură profundă, cu motivări în esența actului de creație ca emanație al unui timp istoric determinat, într-un spațiu spiritual distinct, se degajă la o parcurgere atentă a selecției. Dar imediat, pentru cel avertizat cu precădere, mai apare un element semnificativ, demn de luat în discuție pentru că și în acest caz ne aflăm în fața unui argument în favoarea mutațiilor petrecute în artă: foarte mulți creatori își începeau activitatea în urmă cu două decenii, marcând simbolic apariția unei generații „1965”, care aveau să i se succedă altele și altele, beneficiare ale epocii inaugurate atunci. Nu este neapărat menirea unei expoziții de acest fel să sublinieze un asemenea eveniment interior, cu reflexe sociale ulterioare, dar semnalaarea lui poate constitui pentru oricine punctul de plecare în restructurarea imaginii de ansamblu a creației artistice actuale, după un posibil criteriu al cronologiei active, pusă în paralel cu istoria însăși. Vom avea, astfel, viziunea continuității prin valorile tradiției recuperate și reformulate, dar și pe aceea a punctelor de naștere a unei noi perspective, a unui nou set de probleme și realități pasionante. Este ceea ce se reflectă, cu inerente limite ce țin de cantitatea pieselor expuse, și selecția de la „Dalles”, cordială aăturare de generații și formule, de orizonturi conceptuale și stiluri expresive. Aiături de preocupări ce se aliniază unei tradiții prin definiție militantă și umanistă, cu materializări în cele mai diferite arii de subiecte, se detașează pregnant primatul actualității, fie că ne referim la compoziția cu ton de consemnare vie, dinamică și caracteristică pentru istoria acestor ani, fie că luăm în discuție omagiul pe care artiștii îl aduc celui ce se confundă cu timpul și împlinirile ultimelor două decenii. Simbioza între planurile tematică este inextricabilă, organică, asemenea unei pulsații permanente ce afirmă existența concretă și generează noi ipoteze pentru creația artistică, de la simbol și metaforă până la notația reportajistică și evenimentului cotidian.

IATA, printre portretele pe care artiștii le dedică tovarășului Nicolae Ceaușescu, de cele mai multe ori în mijlocul construcțiilor socialiste, ca un simbol al acțiunii noastre, se detașază cele semnate de Eugen Palade, Doru Rotaru, Adina Paula Moscu, Edmînd Modăcă, Dan Hatmanu, Sabin Bălașa, sau sculpturile lui Paul Vasilescu și Gh. Rădulescu-Gir, reperi într-o expunere festivă. Compoziții cu ample deschideri către realitate, către existență, semnate de Mihai Rusu, Geta Mermese, Vladimir Șetran, Ion Bîțan, Eugen Popa, Ion Stenă, Const. Blen-

Ion Musculeanu: Vas cu flori (Din expoziția „În gând cu țara” — sala Dalles)

dea, Augustin Costinescu, Brăduț Covăliu, Liviu Suhar, Viorel Mărginean, imagini care compun caleidoscopul portretului țării în avînt constructiv, prezența activă a omului în toate domeniile vieții noi. Planuri adiacente acestei direcții, ca simboluri și metafore ce se inscriu în aceeași arie a contemporaneității, se degajă din lucrările lui Traian Brădean, Iacob Lăzăr, Ion Pacea, Vasile Grigore, Ion Gheorghiu, Stefan Călția, Sorin Ilfoveanu, Ion Popescu-Negreni, Ion Musculeanu, Georgeta Năpărus, Florin Niculiu, Mihai Bandac, Marius Cilievici, Const. Piliuță, Sorin Dumitrescu, Octav Grigorescu, Sever Frențiu, Ion Grigore, Vasile Călimare, Teodor Botiș, Gh. Anghel sau Gina Hagiu. Aria subiectelor este vastă, cea a manierelor utilizate deasemenea, predominant formula figurativă și voința de mesaj complex, dincolo de imediatul vizibil. La fel se întimplă în sculptură unde, alături de Izsak Martin, Ion Irimescu, Iftimie Barleanu, Ioana Kassargian, Ion Vlasiu, Iorgos Iliopolos, Iulia Oniță, prelucrînd modelul uman în proiecte monumentale, se detașează semnele înălțate de Gh. Iliescu-Călinești, Ovidiu Maitec, Peter Balogh, fructificînd sensul

simbolic al structurilor. Grafica ne oferă prilejul reintîlnirii cu artiști ca Erdős Paul, Kazar Vasile, Const. Baciu, Ion Donca, Ion Panaitescu, Ileana Micodiu, Suzana Fântănar, Const. Pacea, Nagy Lajos, Drocsay Imre, Geta Brătescu, Teodor Bogoi, A. Dumitrache, Georgeta Borusz, Tiberiu Niculescu și regretații Gh. Ivancenco și Gh. Leolea, selecție destul de redusă în comparație cu ceea ce se petrece în acest domeniu. Tapiseria ne relevă prezența Grăției Stoichită, Teodora Moisescu-Stendil, Ileana Balotă și Lucreția Pacea, în timp ce în genul decorativ Costel Badea, foarte aproape de sculptură, Dan Băncilă, Ioana Șetran, Napoleon Tiron definesc direcții de interes și calitate.

Concluzia parcurgerii expoziției se degajă din premisa și generice, subliniind realitatea existenței artistului-cetățean și pe aceea a noului său destin în ultimele două decenii, amplă deschidere operată din perspectiva unui proiect în care se implică întreaga țară, întreaga națiune socialistă.

Virgil Mocanu

MUZICA

Cu H. Mălineanu, Vasile Veselovski și Ion Cristinoiu, despre:

MUZICA UȘOARĂ

■ **GENUL** de largă popularitate, denumit firesc și nefiresc, în același timp, genul „ușor”, ne atrage atenția, cu diferite ocazii, asupra problemelor, dificultăților și responsabilităților implicate, în contradicție cu atributul, atât de discutat, pe care-l poartă. Am ales trei interlocutori — compozitori din diferite generații, foarte apreciați pentru creațiile lor, în 1984 ei bucurîndu-se de noi succese de răsunet, la festivaluri, concursuri, în spectacole — pentru a discuta asupra problematicei actuale a domeniului.

H. MĂLINEANU

— Dintre manifestările de rezonanță la care ați participat în ultimul timp, am ales Simpozionul de la Dresda. Așadar, vă rog să ne informați despre ce a fost vorba acolo.

— Simpozionul de muzică ușoară de la Dresda, desfășurat pe parcursul a trei zile, cu participarea reprezentanților unor țări socialiste (inclusiv Laosul și Etiopia) a fost o foarte interesantă și instructivă dezbateri asupra problemelor muzicii din întreg sectorul cuprins în denumirea „Unterhaltung” (în engleză „entertainment”), traducibil, oarecum, prin „distractiv”, „de divertisment”. Dar, vă asigur că discuțiile, ca și diversele referate, au fost la cel mai serios, mai documentat, mai științific nivel, tratînd muzica ușoară, pe bună dreptate, ca pe o problemă politico-socială și economică de mare anvergură și de foarte mare responsabilitate. Muzicologi, sociologi, economiști, conducători ai forurilor și instituțiilor implicate, Radioteleviziunea, creatori, interpreți și critici din diverse țări au încercat, pe lângă ample teoretizări, să tragă unele concluzii eficiente pentru acest sector, cuprinzînd Radioteleviziunea, filmul, teatrul muzical, concertele, discurile, casetele, localurile disco și videotecele etc., domeniu care a căpătat proporții

urtașe, privind mișcarea de consumatori și beneficiari, în mare majoritate tineret. Și să nu uităm că, măcar virtual, și muzica ușoară trebuie să fie Muzică, deci compatibilă cu sectorul Artă. Iar Artă presupune o permanentă luptă pentru formarea și educarea gustului artistic.

— Știm că simpozionul a fost cuplat cu un festival. Citeva impresii esențiale...

— Festivalul „Dresda '84” a fost o manifestare reușită, cu multe piese și interpreți de reală valoare. O orchestră de calitate, a Radioteleviziunii, un grup vocal de înalt profesionalism, aranjamente foarte bune și dirijori de prestigiu i-au asigurat un binemerit succes. Îmi face plăcere să menționez excelența evoluție, la seara de rock, a formației noastre „Rosu și Negru”, care a cucerit nu numai un invidiat Premiul I, dar și Premiul criticii, ceea ce reprezintă o splendidă performanță. Acest succes, obținut pentru o realizare muzical-coregrafică inedită și îndrăznească, cu concursul Adinei Cezaș și al elevii ei Lilliana Tudor, a fost o demonstrație de înaltă calitate în gen. Poate că — în limitele, de înțeles, ale unui concurs inter-țări — aceste premii au privat-o de un alt premiu pe Mirela Voiculescu, care a cântat excelent o frumoasă melodie a lui Cornel Fugaru, compozitor și aranșor ce s-a prezentat foarte bine, foarte convingător, și ca dirijor al orchestrei.

VASILE VESELOVSKI

— Activ, mereu prezent, în anul trecut ați realizat o nouă serie de partituri apreciate, în concursuri, pe scenele festivalurilor, la diferite teatre. Care vă sînt mai apropiate?

— Anul 1984, fără să fi fost un an foar-

te bogat pentru mine din punctul de vedere al creației, mi-a adus totuși satisfacții pe planul realizărilor profesionale. Dacă m-aș gândi la o ordine oarecum cronologică, aș începe cu Festivalul „Melodii '83”, la care cîntecul *Strada speranței* a obținut un nou premiu I, după cel obținut la Mamaia, în vara anului 1983. Nu același lucru l-aș putea spune despre cele două piese, prezentate în primă audiere, *Înima nebună* și *O fi rău sau o fi bine*, care, chiar dacă au dobîndit o parte din atenția publicului prezent la sala de concert, nu au reușit să obțină și adevîrta exigență a juriului. A urmat premiul spectacolului festival *Constelația Boema*, scris de M. Maximilian cu colaborarea mea, spectacol care și datorită unei echipe de interpreți de primă mărime pot spune că a fost unul dintre succesele stagiunii Teatrului „C. Tănase”. În sfîrșit, participarea la ediția din anul trecut a Festivalului de la Mamaia mi-a adus satisfacția cuceririi Premiului I cu cîntecul *Drumul spre tîne* pe versuri de M. Maximilian, în interpretarea fără cusur a Corinei Chiriac. Sigur că la această succintă trecere în revistă trebuie adăugate și imprimările de cîntece la Radio și Televiziune, nu multe la număr, dintre care aș remarca cele patru cîntece înregistrate cu măiestria-i cunoscută de Stela Enache, cu formația talentatului L. Tudor. De asemenea, mai multe cîntece scrise de mine s-au prezentat în spectacolele teatrelor de estradă din Deva, Baia Mare și Galați. Cam acesta a fost „trecutul apropiat”, „viitorul apropiat” anunțîndu-se și el bogat, urmînd a cuprinde o nouă participare la Concursul „Melodii '84”, la Festivalul de la Mamaia din vara acestui an și, sper, și în realizarea unui nou spectacol la Grădina „Boema”, sau la Sala „Savoy” a Teatrului „C. Tănase”. Este știut că muzica noastră se adresează în special tinerilor; anul acesta fiind „Anul Internațional al Tineretului”, mă gîndesc că avem cu atât mai mult obligația să scriem cîntece pentru acești minunați prieteni ai noștri, ai compozitorilor de muzică ușoară, lucrări în raport cu care am dori o mai mare operativitate la înregistrare, la Radio și Televiziune, precum și o difuzare mai organizată, de asemenea, destul de operativă, pentru a putea pătrunde mai lesne în conștiința ascultătorilor, lăsînd publicului larg plăcerea de selecție și apreciere, plăcerea de a-și alege „șlagărele”.

ION CRISTINOIU

— Cum apreciați anul 1984, în raport cu creația dv.?

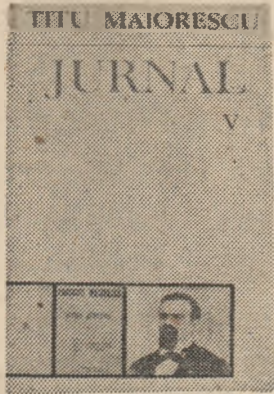
— 1984 e anul în care țara noastră a fost sărbătorită de întreaga națiune, un an plin de realizări și împliniri, brădat de momente ce vor rămîne întipărite în istoria poporului nostru, istoria unei epoci clocotitoare, inovatoare. Ca niște constructori conștienți ai acestei epoci, ne-am contopit cu valul de entuziasm al uriașului mecanism ce se numește „munca planificată”, căutînd ca prin specificul muncii noastre, prin calitatea de „minuitori ai sunetelor”, să subliniem și să immortalizăm aceste momente unice în istoria poporului român. Astfel, contribuția compozitorilor s-a făcut simțită la toate manifestările artistice, festivitățile care prin amploarea și conținutul lor au celebrat așa cum se cuvine țara, partidul, poporul. Că sîntem un popor talentat, că talentul are condițiile cele mai propice pentru dezvoltare, o confirmă premiile internaționale din ultimii ani, premii care, raportate la numărul de locuitori, ne situează printre pruplele țări din lume. Acesta este un bilanț ce ne umple inima de mîndrie, știînd că tricolorul românesc este cunoscut și apreciat în atîtea colțuri ale lumii, dar este, în același timp, și un angajament al propriei noastre conștiințe: acela de a merge mai departe, mai sus.

— Colaborați, cum bine se știe, cu tinerii interpreți, susțineți tinerii compozitori...

— Secția de interpretare din cadrul Concursului de muzică ușoară românească „Mamaia '83 și '84” a scos la iveală talente noi, soliști de care avem nevoie, cei ce constituie ștafeta pentru generația soliștilor de mine. Compozitori tineri au apărut cu prospețimea și elanul specifice vîrstei lor, într-un decor în care cîntecul tematic a ajuns să nu mai fie o ocazie, ci o necesitate a evoluției evenimentelor, ce sînt, prin complexitatea și multitudinea lor, o sursă inepuizabilă de inspirație. Așteptăm deci să se facă simțită intervenția lor în acest domeniu al cîntecului, unde sînt sigur că sufletul tineresc, forța și limpezimea ideilor vor consemna aportul tinerei generații.

Convorbiri realizate de Anton Dogaru

TITU MAIORESCU: „Jurnal“ — v

SUB acest titlu¹⁾, autoarele ediției au publicat, din ineditile maioresciene, opt caiete de ciorne ale scrisorilor, în limbile română, germană și franceză din așa-zisul *Epistolarium* (no. 48—55), dintr-un interval de aproape doi ani și jumătate. Sint anii de tinerețe — Maiorescu fiind născut la 15 februarie 1840 — dar de tinerețe pretimpuriu maturizată, petrecută la Iași, în sinul propriei familii (soția și fiica), când funcționa ca director al Școlii normale, profesor universitar și rector. Făcea parte și din comitetul central de instrucție pentru Moldova. Intemeiase, împreună cu P. P. Carp, Theodor Rosetti, Jacob C. Negruzzi și Vasile Pogor, Societatea literară Junimea și înainte de apariția organului ei, „Convorbiri literare” (1867), organizase cu cei de mai sus, mult frecventatele prelegeri pe teme de cultură generală. Păstra legături cu familia consilierului Wilhelm Kremnitz, tatăl Clarel, soția lui, cu unii profesori universitari din Germania și Franța, cu citiva colegi de la Theresianum din Viena, cu furnizorii, librari și anticari, întreținea corespondență cu tatăl, mama și sora sa, precum și cu alți numeroși prieteni și cunoscuți, solicitator sau, la nevoie, intervenient. Rareori i se întâmpla să treabuiască să se scuze pentru întârzierea unui răspuns, regula vieții sale fiind punctualitatea în toate.

Surprinde, în acest scurt interval, frecvența scrisorilor către un oarecare Vasile Alessandrescu, director în Ministerul Cultelor, cu afectuoasa apelatie: „Mon cher ami, Frate Alessandrescu, Dragul meu, Dragul meu prieten, Dragul și gentilul meu prieten”, se-nțelege, nelipsind tutuiala, ca între cei mai buni prieteni și comilitoni. Identitatea sa este cu atât mai picantă, cu cât, mai tirziu, pozițiile lor îndepărtându-se, același, sub numele V. A. Urechia, va fi tinta ironiilor lui și ale întregii Junimi politico-literare, precum și ale lui Eminescu, în coloanele „Tim-pului”.

Contrar măști olimpiene de mai tirziu, tânărul Maiorescu se arată la fel de prietenos și familiar cu numeroși prieteni, în afară de primii comilitoni literari mai sus numiți, dintre care cel mai apropiat i-a fost Theodor Rosetti, fratele Doamnei Elena Cuza. Se bucură asadar de intimitatea lui, printre care nu toți rămasi în conștiința posterității, viitorii miniștri liberali Jean Strat și Gh. Mirzescu, apoi, în ordine alfabetică, un Agapi, I. Bombăcilă, J. Chernbach, I. G. Mesotă, poetul N. Nicolescu²⁾, G. Racovită, tatăl ilustrului naturalist, un Riu-reanu, iar dintre foștii colegi de la Theresianum, compatriotul dr. Irimia Circa. Pe mult iubitul Theodor Rosetti nu-l scoate din „nobile tinăr”, „nobile rentier, mult iubite somnambul”³⁾, „nobile boierinas de la țară și leneș visător”⁴⁾, „iubite flăcău tomnatic”⁵⁾ și „iubite băiețe”.

Nu e preocupat, pentru nici unul din ei, apelativul „frate”. Nu-i așa că acest semn de afecțiune nu prea consună cu imaginea glacialității bărbatului, cum ni l-a arătat mai ales N. Iorga?

Nu puține sint împărtășirile sale de lecturi străine, filosofice, artistice și literare. Dintre acestea din urmă, reținem câteva nume străine, de autori și autoare. Despre George Sand, după lectura cărții lui Paul de Musset, fratele poetului, *Lui et elle*, cu tema faimoasei legături a acestuia cu mai vîrstnica romancieră, scrie: „...este pur și simplu un talent genial, îngrozitor de lipsit de scrupule. Ei și? — E meschin să arăți oameni mari în halat de casă”.

Mai puțin cunoscutul, astăzi, scriitor elvețian de limbă franceză Rodolphe Töpffer (1799—1846) e citat pentru ale

¹⁾ Titu Maiorescu, *Jurnal-V*. În subtitlu: (10/22 iunie 1864 — 7/19 noiembrie 1866). Ediție îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon. Editura Minerva, București, 1984, in-8”, 600 pagini.

²⁾ Poetul Nicolescu se întorsese de la Paris, după trei ani de studii libere și petreceri.

³⁾ În germ.: „Edler Rentier, vielgeliebter Nachtwandler”.

⁴⁾ Idem: „Edler Landjunker und Abendsonnenbankaustrecker”.

⁵⁾ „Lieber alter Junge”.

sale *Nouvelles genevoises*, calificate ca „incintătoare” (entzückend).

În același scurt *Jurnal*¹⁾, a considerat apreciatul roman al lui Adalbert Stifter, *Vară tirzie* (*Nachsommer*, 1857), în „trei volume mari”, „plictiseală curată, totuși ușor de citit”; nu i-a plăcut deloc romanul *Eugen Aram* de Sir Edward Lytton Earle Bulwer (1805—1873)²⁾, a socotit „așa și așa” romanul *Ervin* și „prost” *Dreptul primului născut*, de Theodor Mütge, „curios”, romanul *Între cer și pământ* de Otto Ludwig, dar „mereu plin de spirit” pe popularul autor de „mici romane”, Friedrich Spielhagen. La acesta urmărea „bucuros inriurirea exercitată asupra lui” de Poe și Schopenhauer, pe care-i proclamă „preferații mei” (meine Lieblinge). Numele celui dinții revine, o dată printre cumpărători din străinătate, cu *Nouvelles*, și apoi cerându-i înapoi lui P. P. Carp „nuvelele fantastice ale lui E. Poe, carte pe care ai luat-o de la mine acum un an”.

Lui Pogor îi scria la 20 mai 1866: „În curind mă vei ruga în genunchi să-ți tradus Schopenhauer — marele pesimist?”³⁾. Se vede că Pogor nu era familiarizat cu limba germană (își făcuse studiile juridice la Paris). Era însă un om de spirit, — zeflemistul prin excelență, al Junimei, — și ca atare, indicat să-l guste pe autorul faimoasei lucrări *Die Welt als Wille und Vorstellung* și al popularizatoarei cărți cu titlul *Parerga und Paralipomena*.

„Balzac al meu” e citat într-o scrisoare către Agnes Le Prêtre, pentru răsunătorul său roman *La femme de trente ans*, cu observația că „abia les femmes de trente ans stîrnesc adevăratul interes”, deoarece „Femeia atinge atunci apogeul vieții ei și privește cu melancolie înapoi și cu o incertitudine oarecum lipsită de bucurie înainte”.

O „poezie populară” de Hebbel, *Unde duce drumul spre lădoul cu faină*, e citată de Maiorescu într-o scrisoare către tinărul profesor I. Bombăcilă, căruia i se adresează cu apelativul „Nobile Bombe”.

SIGUR, literaturile de limbă germană îi erau cele mai familiare lui Titu Maiorescu, încă din anii studiilor vienezе. În scurtul *Jurnal* din 1866, își propune să-i citească, pentru lucrările lor lingvistice, pe Max Müller, Steinthal, Heyse (tatăl) și pe frații Grimm, autori „și ai monumentalului *Dictionar german* în 32 de volume (1852—1861)”⁴⁾.

Creangă nu se afirmase, în acel an, ca scriitor, Titu Maiorescu îl recomandă însă, la 15/27 octombrie 1864, lui Vasile Alessandrescu, să fie numit „la Trisfetele (cl. I, sect. 2) cu începere de la 10 oct.”, cu mențiunea: „Băiatul lucrează deja de la 1 sept.”.

Era, în acel moment, Ion Creangă, elev în anul al II-lea, al lui Titu Maiorescu, la Școala normală, pe care avea s-o absolve cu premii înalte.

Despre „Nicolescu” n-avea o părere așa bună. Îi scria aceluiași, la 11/23 august 1864: „La depeșă ta îți răspund că Nicolescu nu este nicicând pentru director. El est parfait honnête homme et

¹⁾ Din uncul *Jurnal* în limba germană (Tagebuch No. 3. 1866), integrat corespondenței.

²⁾ La noi s-a citit mult, în timpul copilăriei și adolescenței mele, *Ultimele zile ale orașului Pompei*.

³⁾ Scris, în limba franceză, din Iași, 20 mai 1866. Primul traducător al filosofului în aceeași limbă a fost, după cum se știe, românul I. A. Cantacuzino (Zizin).

⁴⁾ După nota 14 de la pag. 13—14.

Fotografie de Vasile Blendea

■ CÎND apărea, în 1939, romanul *Bogdana*, Ioana Postelnicu era o figură familiară a cenaclului „Sburătorul”, iar E. Lovinescu îi saluta debutul cu mult entuziasm: „Pe un cablu izolat de toate presiunile din afară se scurge un curent de mare frecvență; cablul rezistă volatului puternic al unei sentimentalități ce crește din propriile-i abstenențe. Romanul e de o puritate desăvîrșită”.

A urmat romanul *Beznă* (1943) recen-

Trapez

LXXXIX

313. La mintea cocoșului... Ce-o mai fi și asta? Cine și-a îngăduit să creadă că mintea lui e atât de debilă, tocmai a lui, care știe, chiar și în somn, poziția astrelor pe cer?!

314. Calul, un altul decît acela, bun prieten al meu, pe care călărisem în copilărie, m-a trîntit pentru prima oară pe cînd aveam treisprezece ani, și tocmai mă dusesem la marină. Pentru aceasta a trecut printr-o dublă transformare: a redevenit armăsar și s-a schimbat — el — în țîntar. În sute de mii, în milioane de țîntari, toți ciți puteau fi în lungul Dunării. Așa au dat năvală asupra mea, înnebunindu-mă cu țiuitul lor infernal, prevestitor al avioanelor în picaj, așa au dat năvală, înțepindu-mă sălbatec, făcîndu-mă să mă scarpin prină la sine, să fiu de la genunchi pînă la glesne o gîrlă de sine. Așa au dat năvală, atrași de frageda pradă a trupului meu, bindu-mi cu nesaț singele, iar pe cel care mi-a mai rămas otrăvindu-l, înțit în drum spre spital mi-am pierdut cunoștința. Cu toată intervenția masivă a chininei, de pe urma acestei prime trîntituri nu mi-am mai revenit toată viața.

Geo Bogza

excellent coeur, mais il est paresseux et faible à l'exces”¹⁾. Fă-l revizor de școale primare pe lingă Iași, ca pe Troteanu”.

Contrar sfatului, Nicolescu e numit directorul gimnaziului de la Iași!

Maiorescu se interesa însă de aproape de nevoile poetului și-i scria aceluiași, la 8/20 septembrie 1864: „Trămite îndată mandatul lui Niculeanu. Îl n'a pas le sou”¹⁾.

La el apelează, printre alții, în 1866, în contra încercării separatiste de la Iași, să colaboreze la jurnalul inițiat de dînsul, „Voinea națională”, menit să susțină Unirea și chemarea principelui străin (Filip de Flandra), după abdicarea forțată a lui Alexandru I. Cuza. Într-o corespondență dată presei germane, vorbește însă de abdicarea voluntară a principelui.

Am pomenit mai sus de procesul de „imoralitate”, pe care i l-au inscenat o parte din colegii săi, proces ce a dus la suspendarea temporară din învățămînt. Era acuzat de relații intime cu o pedagogă germană, Emilia Rickert, de la pensionul de fete al d-nei Olympia Gros.

Scriindu-i eternului (din acest volum!) V. Alessandrescu, din Iași, la 4/16 august 1864, adăuga, cu umor, în franțuzește: „P.S. Se spune despre mine că am violat cinci fete de la Școala Centrală, care sint acum însărcinate și că d-ra Claudine Rickert este însărcinată cu Mirzescu și-din cauza aceasta ea a plecat la Constantinopol”.

Asta era gura țîrgului! Achitat în prima instanță, ca și în cea de a doua, după apelul Ministerului, Maiorescu a fost reintegrat. Avuse de partea lui o serie de strălucți avocați²⁾, iar procesul a făcut obiectul unei broșuri edificatoare. Se știe că printre falsii martori în acuzare figura și prea tinăra soție a profesorului universitar Ștefan Mică, Veronica, mai tirziu colaboratoare la „Convorbiri literare”, cu poezii de tonalitate eminesciană.

LA INTERVAL de trei luni, august-noiembrie 1864, mureau părinții lui Titu Maiorescu. Ioan, profesorul și Maria. Fusesse de față la cele două decesuri fiica lor, Emilia, și ea viitoare profesoară și directoare, care a suportat greu ambele lovituri ale soartei, hotărîită să se retragă temporar, pentru reculegere și mîngiere la Institutul S-ta Maria din Iași, al unor domnișoare englezoaice. Titu Maiorescu și-a propus publicarea operelor complete ale

¹⁾ E un desăvîrșit bărbat onest și o inimă excelentă, dar este leneș și excesiv de slab.

²⁾ N-are nici un chior.

³⁾ Printre aceștia, Pantazi Ghica, viitorul adversar al Junimei.

defunctului, printre care primul studiu existent despre istroromâni, pe care-l cercetase și le relevase dialectul (singur acesta a apărut în 1874, ed. II în 1900). La moartea tatălui, neavînd destui bani de drum și de cheltuieli în trista circumstanță, s-a imprumutat de la Vasile Pogor cu o sută de ducați. Întors la Iași, a fost ales rector al Universității, „cu șapte voturi contra două”. Peste cîteva zile îi scria soarelui său că situația financiară se îndreptase, că salariul de profesor a sporit cu 250 de taleri pe an, ceea ce i-a permis să înceapă a-și achita din datoriile către cel de mai sus. La 28 decembrie 1864, putea să se bucure, scriindu-i mamei soacre, că datoria era integral lichidată. De altfel, Maiorescu a fost totdeauna grăbit să-și achite datoriile, deși călătorea a fost aceea a bursei acordate de Blaj în timpul studiilor vienezе, bursă de care a luat cunoștință abia după cîteva decenii, cînd s-a cerut rambursarea. N-a fost, de altfel, cheltuitor, deși călătorea mult în străinătate, cu familia, uneori însoțit, în contul său, de cite un student sau un scriitor. Cumpăra, ca toți marii intelectuali, multe cărți.

Fie-ne îngăduit o mică retușă: posibil, nu și probabil! Maiorescu nu era înrudit cu „duduia de la Vaslui”. Se știe că prin această sintagmă, erau vizate persoanele rușinoase, care s-ar fi dezabonat de la „Convorbiri literare”, la lectura unor bucăți mai desușiate.

Corespondent și de nevoie, în calitățile sale oficiale, dar și de plăcere, cînd scria familiei sau prietenilor, Titu Maiorescu ne apare adesea fermecător prin bună dispoziție și cordială comunicativitate. N-avea nimic de „belfer”, nu era nici-cînd pedant sau condescendent. Om de un deosebit tact, stăpînea toată claviatura genului epistolar. În ajunul unui duel într-o chestiune de onoare, Maiorescu își redactase testamentul. Nu era un poltron, ca să evite întîlnirile pe teren, atunci inevitabile în armată și în „lumea cea bună”.

Lectura cărții, îngrijită cit se poate de conștiincios de ambele cercetătoare calificate, este dintre cele mai plăcute.

O singură observație! Adjectivul din limba franceză, *roue*, cu sensul modern, șiret, iar cel vechi, desfrînat, nu trebuia scris cu majusculă, la pag. 21 (cutare, „un Roué spiritual”). Etimologia cuvîntului nu era onomastică, ci trimitea la cel tras pe roată (*roue*), vechi supliciu!³⁾

Șerban Cioculescu

¹⁾ De asemenea, fr. Constantinople (nu Constantinopole, pag. 43) și „rue de Beaune” (nu de Beanne, pag. 220) din Paris.

La aniversară

zat de Pompiliu Constantinescu, roman ce se apropie de proza tipic obiectivă, caracter pe care îl vor menține, cu amplificări, și cărțile de după 1965, începînd cu *Plecarea Vlașinilor*. Seria în două părți (plecarea și întoarcerea) Vlașinilor constituie originalitatea și maturitatea prozei Ioanei Postelnicu. Aici prozatoarea revelează un topos românesc sub aspect pastoral, cu o acțiune plasată în secolul al XVIII-lea, urmărită în perimetrul istoric și geografic al zonei Sibiului. *Plecarea Vlașinilor* are un caracter epopeic, cu un suflu poetic, cu un bun doazaj stilistic de elemente dialectale, într-un cuvînt, un roman al originilor și al rezistenței funciare a poporului român în fața neajunsurilor istorice.

În *Toate au pornit de la Păpușa* (1971) este abordat cazul unui inginer, conducător al unei fabrici de armament, iar în *Franck and Smith company* (1982) este atacată o problemă socială de cea mai mare importanță în istoria modernă a României: infiltrarea capitalului străin în extracția de țîței, la începutul secolu-

lui, și exploatarea țărănimii prahovene proletarizate.

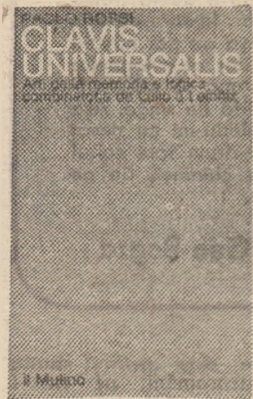
În palmaserul literar al Ioanei Postelnicu se mai înscriu cîteva proze destinate tineretului printre care: *Pădurea Poenari* (1952), *Orașul minunilor* (1957), *Serfi* (1958), *Adolescenții* (1962) etc.

Pe drept cuvînt, critica s-a oprit în mod deosebit la *Plecarea Vlașinilor*, carte impunătoare, despre care autoarea mărturisește în prefața la a treia ediție (1972): „Plecarea Vlașinilor este plata pe care ființa mea a dat-o pentru că am venit pe pămînt, că n-am rămas pulverizată undeva în neant, că am nemerit în casa părinților mei în satul Poiana și nu aiurea, că harul care mi-a fost picurat în suflet a rodit făcîndu-mă scriitoare și că prin acest dar am putut să arăt ze pildă ne-au dat strămoșii, care trebuie urmată dacă istoria o va cere”.

Prin forța epică a romanului și prin poezia lui inconfundabilă, Ioana Postelnicu se definește ca o Vlașină.

Emil Manu

Cheia cunoașterii

DISCUȚIILE pe care Jan Amos Komensky le-a purtat cu Descartes, cu filosofii britanici sau cu ozi suedezi și pe care ni le-a înfățișat serialul de la televiziune *Drumul lui Jan Amos* au făcut parte dintr-o intensă preocupare a secolului 17. Cum ar putea omul înmagazina cunoștințele acumulate de-a lungul generațiilor, cum ar putea să întrevadă printr-insele schema de organizare a lumii și să intre astfel în posesia cheii cunoașterii? La îndemina gânditorilor se afla o artă practică din Antichitate: „arta memoriei” sau memoria artificială, aceea care asocia elementele de reținut cu imagini dispușe în formă de construcție, ceea ce dădea posibilitatea unui om să rețină sute de date. Această artă a fost combinată cu o anumită manieră de a folosi logica, mai ales în secolele 16-17. S-a ajuns, pe această cale, la speranța că omul va putea găsi „cheia universală”, aceea care putea deschide tainita principiiul de bază pe care se sprijinea universul. Deoarece spunea Jan Amos, există o perfectă concordanță între lucruri (res) și concepte (conceptus), ca și între imagini și concepte. De aici și încrederea că s-ar putea alcătui cu ajutorul imaginilor care pot fi de totuși înțelese o limbă universală menită să apropie oamenii despărțiti de folosirea altor limbi diferite. Jan Amos Komensky spera ca, prin intermediul „ansofiei” de totuși însușită, să alunge tenebrele erorilor și să pună capăt războaielor care zguduiau lumea în care trăia el.

Această viață intelectuală o reconstitue cu o eruditie impresionantă și cu o artă lipsită de ostentație pedantă a multor filosofi, profesorul de la Universitatea din Florența, Paolo Rossi în cartea *Clavis universalis. Arti della memoria e logica combinatoria da Lullo a Leibniz* (Bologna, Il Mulino). Autorul prezintă mai întâi tehnicile ne care se întemeia arta memoriei, utilizând tratate care învățau pe oameni cum să clădească construcția imaginară, unde să fixeze locul imaginilor și cum să asocieze imaginea cu cunoștința ce trebuia reținută. Pietro da Ravenna, autorul unui mic tratat despre memoria artificială, publicat la Venetia în 1491, se putea lăuda că poate pleca oriunde și poate lua cu sine toată averea lui, de vreme ce era capabil să recite întregul cod civil, nu numai textul ei și glosele comentatorilor. Adăuga cu sinceritate că imaginile din construcția lui mentală erau „delle fanciulle formosissime”, chipurile atrăgătoare ajutându-l să parcurgă cu plăcere toate treptele edificiului său mental. Treptat, arta memoriei a început să capete o nouă destinație, operându-se trecerea de la înmagazinarea cunoștințelor la ordonarea lor în vederea descoperirii schemei de organizare a universului. În lucrarea lui Romberch despre „artificiosă memoria”, care s-a bucurat în secolul 16 de o difuzare europeană, se arată expres că arta este pusă la îndemina profesorilor, juristilor, medicilor, predicatorilor, ambasadorilor, negustorilor, tuturor celor care trebuiau să țină prelegeri sau discursuri lungi. Evident, ne aflăm în fața unei culturi care continuă să fie dominată de oralitate. Numai că din secolul 17 înainte, „noua știință” întemeiată pe experiment a început să atace sistematic vechea retorică și să pună sub semnul întrebării utilitatea unei înmagazinări mecanice de date. Meritul cel mare al cărții profesorului Paolo Rossi este că surprinde supraviețuirea vechilor tehnici chiar la gânditori care s-au declarat ostili artei memoriei. În timp ce Frances Yates a insistat în celebra ei carte *The Art of Memory* (pe care am prezentat-o cititorilor „României literare” în urmă cu câțiva ani) asupra perpetuării artei memoriei în scrierile

ermetice, Paolo Rossi arată că arta memoriei nu a rămas străină nici celor care i-au dat lovitura de grație intrucit au propus reforma cercetării naturii și a transmiterii cunoștințelor pe alte căi decât cele deschise de antea retorică. Pierre Ramus, Francis Bacon, Descartes au transformat memoria în element al unei noi dialectici și logici. Reiese astfel puternic în evidență momentul de ruptură care a început să apară în viața intelectuală a continentului nostru în secolul 17, pentru a se desăvîrși în secolul 18, cînd Leibniz se distanțează pentru totdeauna de pansofie, propunînd o altă sinteză, cu alte temelii. Modelul antic a intrat treptat în declin și un alt model a început să se formeze din secolul 17 înainte pentru a ieși clar la suprafață în epoca Luminilor. De aici, Paolo Rossi își încheie incertanta carte cu o copioasă anexă în care se află mici tratate anonime despre arta memoriei, comentarii desore prezenta acestei arte la Petrasca, înflorirea acestui tip de scrieri în Germania în secolul 17 și opiniile pline de semnificații ale Enciclopediei franceze despre arta „mnémotique”.

DESI ne apare ca un fenomen străin, arta memoriei ne devine familiară îndată ce pătrundem în sensul efortului făcut de gânditorii care au utilizat-o; pentru că dispunerea locurilor și a imaginilor în construcția folosită pentru memorizare nu este altceva decât un tip de codificare de care nu este străin cel care face apel la un calculator. Apoi, atunci cînd enciclopediștii vorbeau în secolul 18 despre „Jecitura alfabetului imprimat în lucruri”, ei schițau un model care iarăși apare frecvent în istoria cantitativă, dar și în istoria mentalității din zilele noastre. Ceea ce ne rămîne străin este efortul, grandios totuși, de a îmbrățișa întreaga realitate, pentru a-i afla „cheia”. Putem afirma că avem de-a face cu un capăt final al unui proces de gândire puternic deviat de Renaștere: ambiția medievală de a cuprinde toate semnificațiile din lumea sensibilă pentru a surprinde esențele se orientează după Renaștere în direcția unei domnării a lumii materiale. Se poate urmări cu claritate pe acest traseu faza lentă de trecere de la „intelecțiunea dinăuntru” spre „intelecțiunea din afară”, spre „pansofia” urmărită cu pasiune de Komensky, de maestrul lui, Alsted, de John Wilkins și alți gânditori britanici din secolul 17. Dar „revoluția” provocată de filosofia experimentală care a luat un mare avînt datorită lui Royal Society a îndreptat soirițele într-o nouă direcție, în care mergem noi înșine astăzi.

Cartea lui Paolo Rossi este plină de sugestii și oferă tot timpul cititorului „chei” pentru a înțelege progresul gândirii și al culturii pornind de la creșterea și descreșterea unei admirabile arte de care retorică a beneficiat din plin. Dar omeniirea s-a detașat de memorie și s-a orientat spre realitatea imediată. Că arta a dispărut, nu este un rău, scrie Paolo Rossi în prefață: rău este că istoricii culturii ocolească scrieri de mare difuzare în secolele 15 și 16 sub motiv că sînt „nesemnificative” și pierd astfel din vedere legătura puternică dintre logică și retorică din secolele îndepărtate. „Arta memoriei și logica combinatorie aparțin, fără nici o îndolală, categoriei fosilelor intelectuale... Dar și studiul fosilelor, după cum se știe, este în măsură să ne învețe multe lucruri. Nu numai despre trecut. Ci și despre motivele datorită cărora s-au stins idei atât de vitale și despre caracteristici ale prezentului care poartă în sine acel trecut fără să-l mai recunoască”. De aici ușurința cu care studiosii ai secolelor 15-17 acordă atenție cite unui aspect, fără să sesizeze legătura din gândirea oamenilor; de aici redușă atenție acordată „hieroglifelor” care au fost asociate cu efortul de a construi o limbă universală și cu interesul crescînd pentru cultura egipteană și cea chinneză. De aici ignorarea unor aspecte ale culturii baroce, pe urma discreditului aruncat asupra lor de către iluministi. Or, cu Leibniz s-a încheiat o întregă lume; „nu numai un anume mod de a înțelege funcția imaginilor și a simbolurilor, dar chiar un mod de a înțelege menirea logicii și raporturile ei cu metafizica”.

Investigarea acestui filon literar și al acestei arte poate, în orice caz, să spună multe celor care trăiesc într-o cultură în care oralitatea s-a întrepătruns constant cu scrisul, iar hieroglifele și incifrarea și-au conservat mult timp prestigiul.

Alexandru Dușu

Nud Ștregar din România Tărăncă

MUZEUL COLECȚIILOR

Ianchelevici

IN ultimii ani, o serie de expoziții care au prezentat ori au inclus opere ale unor artiști originali din Europa răsăriteană și centrală, afirmații în cadrul mișcării artistice internaționale din marile centre occidentale de cultură modernă (Paris, Berlin, München, Bruxelles, Amsterdam, Viena, Milano), au repus, din temelii, problema conceptului de avangardă și au mai adăugat unele din certitudinile legate de ierarhii și priorități. Citez doar cîteva surse, importante, ale unor mutații de acest fel: expoziția „Tendințe ale secolului XX” (1977 — Berlinul occidental), „Etienne Hajdu” (1981 — București), „Jules Pascin” (1982 — Paris), „Arta cehă între 1873-1914” (1985 — Darmstadt). Nu numai statistic vorbind, rolul artiștilor din țările europene de răsărit apare acum în toată lumina contribuției lor veritabile; și nu e vorba doar de faptul că, pe lângă Brâncuși, Marc Chagall, Kandinsky, Frank Kupka, numeroase figuri de artiști interesați au risolat cu dăruire idei și inițiative inovatoare, a căror origine nu era întotdeauna menționată cu atribuirea reală, ci întreaga dialectică a modernității în cultura artistică vizuală a primei jumătăți de secol XX începe să se întărească din alte perspective. Mai precis spus, iese la iveală o tensiune a experienței de viață traductibilă în limba vizuală, care continuă să afluoneze în și prin forme de expresie, să le spunem tradiționale, fără însă a fi ținută în loc de acestea, depășirea tradiției împlinindu-se nezugomotos, spectaculos, undeva în interiorul ocrotit al ideii-nucleu. Se adaugă astfel realităților de mare efect și trepidatie ale mișcărilor artistice cu manifest, cele rezultate mai ales din efortul individual, cu un net caracter de tatonare, înțeleaptă sau precaută, într-un univers care cerea imperios înovări, dar ale căror valori spirituale fundamentale se cereau tot atât de imperios păstrate.

În acest context se poate înscrie și creația sculptorului Idei Ianchelevici, născut în 1909 în nordul Moldovei, stabilit începînd din 1929 în Belgia, unde începe să expună chiar din anul următor sculpturii și desene, astfel că, atunci cînd, în 1933, intră la Academia de Arte frumoase din Liège, este un nume deja cunoscut în cercurile artistice belgiene. Contactul cu arta modernă a acestui țări — artă apropiată de real, stăpînită de un respect cuasi-umil al vizibilului, fidelă încă iconografiei umaniste de la finele secolului trecut, ilustrată atunci cu glorie de Con-

stantin Meunier, reluată în termeni noi la începutul secolului nostru de George Minne și de pictorul Permebe — i s-a pătrivit, i-a priit lui Ianchelevici. Temperamentul lui primordial afectiv, ambiția vizuală a copilăriei și tinereții s-au greșat rodnic pe noile experiențe; mersul acestui greș poate fi urmărit de opere de sculptură ca *Tărăncă română* și *Ștregar din România* (ambele din 1932), de modelaj încă impresionist și cu o tentă anecdotică, pină la masiva și temeinică *Paternitate*, compoziție în piatră vîndînd capacitatea unei viziuni monumentale, atît de a zămislî spații ale spiritului, și pină la grațioasele *Angela și Fără voia mea* (1970-1971) — mici caligrafii în bronz dictate de impulsuri simboliste care, se știe, au impregnat peisajului cultural belgian trăsături vii și astăzi. Revelatorii sînt și desenele expuse, aproape trei sute, alcătuint, împreună cu sculpturile menționate și altele, donația făcută de Ianchelevici Muzeului Colecțiilor. Sînt desene de sculptor, prin factura lor pur liniară, în care nu apare niciodată umbra lucrurilor ci numai împletirea dintre abstracția liniei și spațiul ireal al albului hirtiei, exercițiu pregătitor — sau de destindere — pentru confruntările sculptorului cu spațiul real. Dar sînt și desenele unei gândiri și sensibilități izvorite dintr-o străveche tradiție a cultului scrierii și literel. Fluide și subtile, personajele și copacii desenelor lui Ianchelevici păstrează totuși în ele ceva din demnitatea precis determinată a literel. Sînt parcă formele unui alfabet încercat de simboluri, semnificații și puteri. Stilistic vorbind, trezesc poate amintirea lui Matisse sau a lui Maillol, în substanța lor stă însă altceva: o pudoare, o sfială aproape ascetică față de materie, acceptată în sensurile și nu în concretețea ei. În muzee și biblioteci belgiene și franceze, în colecții particulare din mai multe țări ale lumii, în orașe ca Bruxelles, Anvers, Haifa, Luxembourg, Leopoldville se află monumente, sculpturi, medalii, desene și cărți ilustrate de Ianchelevici. Este o operă cuprinzătoare, variată și totuși unitară, în care recunoaștem acel demers în doi timpi: gustul aventurii spirituale și apoi o pedală pusă intermitent pentru domolirea intempestivului demers practicat de atîția artiști din zone europene mai de curînd intrate în sfera atenției generale.

Amelia Pavel

Figuri in peisaj

Jorge Luis Borges

Noaptea ciclică

Știut-au riguroșii elevi ai lui Pitagora
Că aștele și omul în cicluri se întorc;
Fatali atomi continuu în forme nouă
toarnă
De aur Afrodită, tebanii-apoi și agora.

În virste viitoare va apăsa centaur
Pe piept viteaz în zăuă cu greaua lui
copită;
Cind Roma pleavă li-va, în noaptea
infinită
A casei puturoase va geme minotaur.

Se va-nturna nesomnul de noapte, și
din osul
Știut s-o-ntoarce mina ce-acest poem
a scris.
Armata-n zale grele vor construi abis.
(Același lucru spus-a David Hume,
filosoful.)

Nu știu de ne-om întoarce într-un al
doilea ciclu
Cum cifrele din fracții se-ntoarnă
negreșit,
Dar știu, pitagoreic, că-un disc obscur,
rotit
În fiecare noapte, mă-nscie-n strins
periplu

De mahalale. Uite un colț îndepărtat,
Ce poate deopotrivă din nord ori sud
să fie,
Dar care-ntotdeauna cu un smochin
te-mbie
Bătrîn, cu-un zid în soare ori un trotuar
curat.

Acesta-i Buenos Aires. Și timpul, ce-a
lăsat
lubirea și arginții, abia de-mi lasă mie
Această stinsă roză și-o vană-mpărăție
De străzi ce-s botezate cu numele
purtat

De vagi străbuni: Laprida, Cabrera,
Soler, Suárez...
În care (-acum secrete) răsună
deșteptarea,

Republicile, caii, atacul, înclăștarea,
Victoria dorită, trofee militare.

Aceste piețe care în noapte s-au închis
Grădini sint ferecate dintr-un arid
palat,

Și ulițele strinse în spațiu decupat
Culoare sint de teamă difuză și de vis.
S-a-ntors concava noapte știută
de-Anaxăgora;

S-a-ntors în trupu-mi, bietul, ăst timp
fără sfârșit
Și dorul (planul?) unui poem
neconținut:
„Știut-au riguroșii elevi ai lui
Pitagora...”

O cheie în Salonic

Abarbanel, Farias ori Pinedo,
Din Spania goniți, ce crunt veghează
Prin negre persecuții, mai păstrează
Cheia unei case din Toledo.

Scăpați acum de nădejdi și lacrimi,
Privesc la cheie-n calma inserare;
În bronzul ei un lung trecut tresare,
Sclipiri sleite, liniștite patimi.

Cind ușa-i astăzi praf, ea, instrumentul,
Simbol e-al risipirii, urgisita,
Aidoma cu cheia de sanctuar

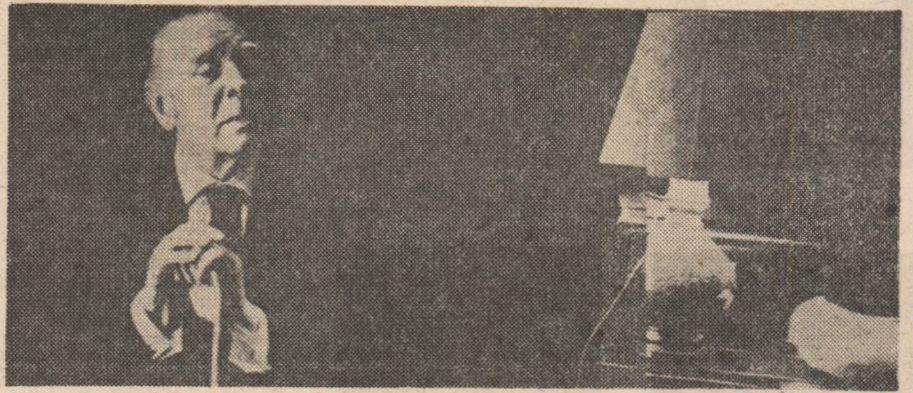
Pe care cineva spre cer zvirlit-a,
Cind Roma pus-a focul temerar
Și-n zbor a prins-o lacom firmamentul.

Un poet din veacul al XIII-lea

Priveste lung variante-anevoioase
De incropit sonet ce n-are nume;
Din fila-ntimplătoare ies în lume
Terține și catrene păcătoase.

Cu pana-nceată gingaș cizelează.
E ostent. Aude triful oare
Din viitor pornit, privighetoare
Ce sacra-i spaimă-ntocmai o urmează?

Oare-a simțit că nu e singur și
Că incredibilul Apolo, iată,
L-a revelat în taină-un arhetip?

„Omul, acest imperfect bibliotecar” (J. L. Borges)

Că tot ce poate să deschidă-o zi
Și noaptea-nchide-avid cristal i-arată:
Enigmă, labirint, Dedal, Edip?

Limite

Din străzile ce-ngroapă asfințitul
E una (care-o fi?) cutureierată
Acuma pentru cea din urmă dată,
Indiferent, de pasul meu, sortitul

De cel care vieții-i pune norme
Și-o tainică, hieratică măsură
La pași, la umbre, vise și-alte forme
Ce fac și-apoi desfac viața dură.

De-i pentru toate termen și e vamă,
Niciunde și nicicind, doar strășnicie,
Acuma, care,-aici, ne dăm noi seamă
Că bun rămas ne luăm pentru vecie?

Prin geamul gri lumina se ivește.
Din raftul nalt de cărți, pieziș,
trunchiată

De colțul mesei, umbra se lățește.
Și-o carte văd: e mai deschid
vredată?

E în cartierul Sud o poartă veche
Cu urne fin lucrate-n zidărie
Și fructe de nopal fără pereche.
Nu pot intra: e o litografie.

Pentru vecie-o ușă ai închis
Și-i o oglindă ce te-asteaptă-n van.
Răspintia-ți apare drum deschis,
Și veghea, zeu cu două fețe, lan.

Din amintiri desigur este una
Ce-i îngropată pentru totdeauna.
Spre-al lor izvor nu te-or vedea venind
De aur soare-ori lună de argint.

Nu se întorc glasul tău la versul
Ce-n grai de flori și paseri s-a iscat.
Persanu-l spune-n asfințit, i-e mersul
Cind greu, cind lin: poem de neuitat.

Și-nvirtețitul riu și-oglină — lacul?
Și-acest vechi ieri spre care azi
mă-nclin?
Vor fi ca zidul năruit, săracul,

Distrus pe veci de-o mină de latin.

În zori aud un freamăt depărtat,
Mulțimi gălăgioase pier în zare.
Sint cei ce m-au iubit și m-au uitat.
Și spațiul, timpul, Borges, totul moare.

La o umbră din o mie opt sute nouăzeci și ceva

Cuțitul lui Muraña a sclipit.
În seara gri povestea se oprește.
Nu știu de ce ades mă însoțește
Ăst ucigaș sinistru nezărit.

Mai mic era Palermo. Gălbejit
Zid de-nchisoare mindru domina
Întreg cartierul. Îl cutureia,
Vibrind în aer, un sordid cuțit.

Cuțitul. Iată ce-a rămas din el.
Năimit cu austeră meserie:
Curajul. Chipu-i nu se știe,

O umbră doar și-un sclipet de oțel.
O, timp, ce marmori rozi, menține treaz
Necontenit ăst nume de viteaz.

Buenos Aires

Orașul e interminabil plan
De nesfârșite umilinți și-nfringeri.
De-aici, Apus, eu te-am văzut cum
singeri
Și-n colțu-acesta-am așteptat în van.

Aici, incertul ieri și azi distinctul
Mi-au oferit destine fără număr
De oameni printre care mă penumăr:
Și pașii mei urzit-au labirintul.

Aci-nserarea cenușie-adastă
Rivnitul rod promis de auroră,
Și umbra mea aici se pierde, soră

Cu cea din urmă umbră lină, vastă.
Nu dragostea, ci spaimele unesc.
De-aceea-atit de mult îl îndrăgesc.

In românește de

Andrei Ionescu

„Romanul polonez”

Stan Velea

IPOSTAZE
EUROPENE
ALE
ROMANULUI
CONTEMPORAN
ROMANUL
POLONEZ

UNIVERS

La sfârșitul anului trecut a apărut și s-a epuizat grabnic din librării lucrarea prodigiosului polonist Stan Velea, **Romanul polonez***, operă monografică de înaltă ținută, printre puținele de acest gen apărute în lume, inclusiv în Polonia.

„Ne-am oprit asupra romanului — subliniază autorul în prefața pertinentă privind evoluția acestui gen în perioada postbelică —, deoarece în deceniile din urmă a înregistrat și în Polonia modificări pe drept cuvânt spectaculoase ca metodologie de elaborare și problematică. Imaginea de ansamblu pe care încercăm a o sugera, prima de acest fel, reprezintă numai o posibilă schiță cu trimiteri panoramice a dezvoltării romanului polonez de-a lungul a treizeci de ani de la Eliberare. Absența lucrărilor anterioare, în Polonia sau în alte țări, care să perspectiveze unitar, valoric și generalizant, întreaga fenomenologie a speciei, ne-a lipsit de-a lungul a treizeci de ani de la Eliberare. Absența lucrărilor anterioare, în Polonia sau în alte țări, care să perspectiveze unitar, valoric și generalizant, întreaga fenomenologie a speciei, ne-a lipsit de-a lungul a treizeci de ani de la Eliberare. Absența lucrărilor anterioare, în Polonia sau în alte țări, care să perspectiveze unitar, valoric și generalizant, întreaga fenomenologie a speciei, ne-a lipsit de-a lungul a treizeci de ani de la Eliberare.” (p. 14).

În ciuda acestor lipsuri, cercetătorul român își ordonează demersul după co-

*) Stan Velea, **Ipstaze europene ale romanului contemporan, Romanul polonez**, Editura Univers, 1984.

ordonatele majore de dezvoltare a acestui gen, într-o structură unitară, pe compartimente ilustrativ-analitice, cu toate articulațiile lor, marcând astfel dimensiunea europeană a romanului polonez. În fiecare din cele trei secțiuni principale ale lucrării: **Tradiție și modernitate în romanul polonez contemporan; Romanul țărănesc; Romanul istoric**, cercetătorul român prezintă pertinent fundalul istoric, social și cultural pe care s-au dezvoltat scrierile analizate, respectiv mutațiile înregistrate de roman pe plan universal.

Monografia își propune și reușește să prezinte cititorului român drumul parcurs de romanul polonez timp de trei decenii (1944-1974) în care distinge corect două etape principale: 1945-1955 și 1956-1974.

În prima etapă avem de-a face cu opere narrative care continuă epica tradițională poloneză, cele mai de seamă fiind concis prezentate în capitolele **Realități interbelice, Ipstaze ale războiului, Entuziasmul și dificultățile reconstrucției, Pe urmele tradiției, Începuturi trudnice și Romane istorice de structură tradițională**. Istoricul literar Stan Velea evidențiază cum în această primă etapă a realismului socialist, au apărut romane de moravuri, psihologice, autobiografice, epistolare etc., care au sfârșit cu „romanul de producție”.

„Dezghetu” în literatura poloneză are loc după 1956, cînd se renunță la o poetică schematică, trecîndu-se la „răsturnări primentoare”.

„Deși mereu ascendente, încercările de înnoire sint încă dominate categoric de vechile precepte ale poeziei realiste, înăuntrul cărora se vor produce modificări corespunzătoare. Temele esențiale — realitățile interbelice, războiul și construcția socialistă — vor fi reexaminat din perspective întregitoare, fără opreliștile conjuncturale, continuînd mijloacele mai vechilor metodologii de elaborare (**Columbii contingent '20** de R. Bratny, **Peripețiile unui om care gîndește** de M.

Dabrowska sau Slavă și glorie de J. Iwaszkiewicz); problematica intelectualului creator de valori artistice capătă amplitudini filosofice (**Aventuri în culori** de B. Czeszko ori **Merge sărînd pe munți** de J. Andrzejewski). Imaginea de ansamblu a romanului polonez contemporan se completează prin narațiunile de aventuri pentru tineret, cele de science fiction și cele polițiste; în primul rînd însă, și reprezentativ, prin romanele țărănești și istorice care dau măsura speciei”. Stan Velea conchide cu justete că „experiențele poloneze, într-o direcție inovatoare sau alta, demonstrează că atunci cînd s-a păstrat echilibrul între cele trei structuri informaționale — romanesc, auctorial și teoretico-literar — s-au scris opere viabile, preeminentele unuia, oricare dintre ele, conducînd la eșecuri” (p. 245-246).

Prin eforturile generoase ale unor traducători competenți și ale editurilor noastre, cititorul român a putut cunoaște evoluția romanului polonez postbelic în ascendența lui spre roman **recherche**, abordînd o problematică largă, cu preponderență însă legată de trăirile crîncene prin care a trecut întreaga națiune poloneză în timpul celui de al doilea război mondial, de construcție socialistă în țara eliberată sau pe alte teme. Amintim cîteva dintre cele mai importante, apărute de-a lungul anilor: **Cenușă și diamant** de Jerzy Andrzejewski, **Realitatea** de Jerzy Putrament, **Amintire din Celuloza** de Igor Newerly, **Pe drumul culburilor de vulturi și Dacă m-ai iubi** de Danuta Bienkowska, **Slavă și glorie** de Jaroslaw Iwaszkiewicz, **Columbii contingent '20** de Roman Bratny, **Fuga spre sud** de Slawomir Mrozek, **Dysneyland** de Stanislaw Dygat, **Scoica** de Ernest Bryll, **Valiza cu milioane** de Jerzy Edigey (Korycki), **Dansul eretelui** de Julian Kawalec, **Chipul dragostei** de Jerzy Broszkiewicz.

Era bine, credem, dacă în bibliografia cronologică (p. 256-284), pe cele trei secțiuni: generală, roman țărănesc și istoric, autorul preciza, fie și printr-un semn numai, care din creațiile menționate au fost transpuse în românește, putînd face această precizare și la indicele de autori și opere.

Din analiza minuțioasă a romanelor scrise timp de treizeci de ani, cit și

din cercetarea a numeroase materiale de referință și critice, Stan Velea ajunge la judecări generalizatoare pertinente. Multe din concluzii converg cu aprecierile criticii de specialitate poloneze, cu toate că viziunea exegetică romană — **din afară** — are o mare doză de obiectivizare, care poate trezi interesul confrăților polonezi.

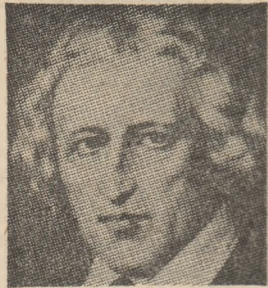
„Scriitorii polonezi au răsfrînt cu acuitate momentele suitoare, oricît de trudnice, ale istoriei contemporane, cuprînzînd în cărțile lor procesele pluridirecționale, complexe ale întăririi democrației populare și socialismului prin realizarea unității de acțiune la scară națională. De fiecare dată, se înțelege, problematizînd conflictele în registrele moral, politic, social și istoriosofic.” (p. 34).

Pentru a asigura o înțelegere mai bună, mai ales a particularităților și tehnicii de atelier a unii romancieri, Stan Velea face paralele interesante cu unii creatori români: Marin Preda, D. R. Popescu, Fănuș Neagu etc. La asemenea apropieri de poetică se putea apela mai pe larg și nuanțat.

Autor al unor lucrări de largă respirație privind istoria literaturii poloneze: **Reymont** (1966), **Scriitorii polonezi** (1972), **Paralelisme și retrospective literare** (1974), **Istoria literaturii poloneze** (manuscris), avînd o viziune coerentă asupra întregii istorii literare poloneze, Stan Velea prezintă articulațiile romanului polonez în strînsă interdependență cu tradiția literară. Convingătoare este concluzia desprinsă de autor privind romanul polonez în faza actuală, inclusiv pe parcursul deceniului netratat: 1975-1984: „Îmbogățirea și modificarea invariabilor tradiționale, apropierea treptată a poezicilor moderne învederează transformările formale și de substanță ale speciei pentru a răspunde cerințelor tot mai sofisticate ale omului contemporan, complexat de dominația valorilor tehnice, și, concomitent, sugerează expresia contribuției poloneze în contextul universal al romanului de după război”.

Această teză a fost confirmată, recent, la un simpozion care a avut loc la Varșovia privind literatura polonă în cei patruzeci de ani de la eliberare.

Nicolae Mareș

Povestiri irlandeze culese de frații Grimm

● Societatea „Frații Grimm” din Kassel (R.F.G.) anunță descoperirea unui manuscris al cunoscutilor scriitori germani, nepublicat până acum. Conține „povestiri irlandeze din țară și de

pe mare”, datind din 1826, colecționate de frații Grimm și traduse de Wilhelm Grimm. Ele urmează să fie publicate în curând de editura vest-germană. În imagini, Iacob și Wilhelm Grimm.

Slagăre la San Remo

● La cea de-a 35 ediție a cunoscutului festival de slagăre, ce se desfășoară anual la San Remo, juriul l-a desemnat drept câștigător al premiului întâi pe cunoscutul grup italian „Ricchi e Poveri”, care a interpretat melodia „Se mi innamorò”. Format în urmă cu cincisprezece ani la Genova, el a mai figurat în virful ierarhiei muzicale de la San Remo în 1970 cu „La prima cosa bella”. Locul doi a fost ocupat de Miguel, un tânăr latino-american ce a

interpretat melodia „Noi ragazzi d'oggi”. Miguel, revelația festivalului, va sărbători în curând împlinirea vârstei de 15 ani. Primul său succes datează din 1962 când a ocupat locul întâi la o serie de concursuri muzicale desfășurate în Venezuela, Columbia, Peru, Chile, Argentina și S.U.A. Până acum el este posesorul a trei discuri de aur și a două de platină. Locul trei a revenit melodiei „Chiamalo amore”, interpretată de un nume devenit clasic în muzica ușoară italiană de azi: Gigliola Cinquetti (în fotografie), interpretă care a câștigat premiul întâi, în urmă cu 21 de ani, pe aceeași scenă, cu melodia de mare succes „Non no l'eta”. Dar, după cum scriu cronicarii aflați la fața locului, favorita publicului a fost formația de muzică pop „Duran Duran”, grup alcătuit din tineri englezi, cu o medie de vîrstă de numai cincisprezece ani.

„Magritte”

● La editura Somogy a apărut lucrarea lui José Pierre, Magritte. Nimic din înfățișarea exterioară a cărții nu atrage cititorul, coperta — obișnuită și puzneria în pagină — clasică. Privind cu atenție, studiul consacrat celebrului pictor este pasionant, diferit de cele care au apărut până acum. José Pierre îl confruntă pe Magritte pictorul cu Magritte scriitorul, poetul și teoreticianul operei sale. Confruntările permit cititorului să se afle simultan în fața imaginii, a teoriei incluse și a poemului care urmează, îndemnându-l la o analiză în profunzime a unei opere care, prin misterul nedefinit pe care îl conține, tinde să „se asemene cu universul din care relevă într-o clipă secrete fulgurante”.

„Robin Hood” — serial TV

● Prima serie din filmul televiziunii britanice Robin of Sherwood, în care este evocată personalitatea celebrului personaj istoric Robin Hood, a fost distinsă, la Festivalul filmului de la New York, cu unul dintre marile premii. Rolul principal, în serialul englez, este interpretat de către

Jason Connery. În vîrstă de 22 de ani, care a fost selectat din 50 de candidați. Jason (în fotografie) este fiul cunoscutului actor englez Sean Connery, interpretul serialului de succes James Bond, alias agentul secret 007, al altor personaje din filme ca Drum fără întoarcere, Colina Șoferii iadului. Cea mai mare aventură a lui Tarzan etc. Serialul Robin of Sherwood se bucură de o mare apreciere, el fiind distribuit, în prezent, în peste 20 de țări ale lumii, fapt ce a decis pe producători să înceapă o nouă serie de filmări.

Profesiunea : actriță

● „Aveam douăzeci de ani cînd m-am hotărît să devin actriță, spre disperarea părinților care m-au pregătit pentru o carieră în diplomatie... mărturisese Fanny Ardant (în imagine). Am debutat la Paris, în piesa lui Corneille — Polyeucte. Apoi, am jucat Racine. În 1980, un serial TV m-a împus atenției publicului și criticii: Les dames de la cote, după care am fost solicitată de Truffaut, Alain Resnais, André Delvaux, Schloendorff. În prezent, visul meu este să pot cînta la pian, într-un bar. Pentru aceasta, exersezi zilnic, ore în sir. Mi-ar place să cînt Bach, Beatles, Frescoboldi, Gershwin... de ce nu?”

Edgar Allan Poe

● La editura Cambridge University Press au fost editate recent, printre alte lucrări deosebit de importante pentru istoria literaturii americane, opere complete de Edgar Allan Poe: Poetry and Tales și Essays and Reviews. Prin publicarea operei integrale se dovedește că Poe nu a fost numai un mare poet și povestitor, ci și un critic și eseist lucid și pătrunzător.

Gravuri de Picasso

● Picasso a fost și un mare gravor. Gravurile sale sînt cele mai numeroase din secolul douăzeci, iar inspirația sa foarte diversă îl situează printre cei mai importanți realizatori din cele șase secole de istorie a gravurii occidentale. Roger Passeron în monografia apărută în „Bibliotèque des Arts” a urmărit cu rigoare etapele creației lui Picasso pînă la ultima sa gravură cu cele treisprezece stări: Căderea lui Icar, Picasso avînd atunci nouăzeci și unu de ani.

O Wagner la Covent Garden

● Stră-strănepoată a lui Franz Liszt, strănepoată a lui Richard Wagner, nepoată a lui Wieland, Eva Wagner, în vîrstă de 39 de ani, a devenit la începutul acestui an directoare la Covent Garden din Londra. Pentru acest post noua directoare are și alte date în afara eredității. Eva Wagner a fost asistenta tatălui său la Bayreuth timp de zece festivaluri, apoi a supravegheat producția de televiziune a Ringului, realizată de Patrice Chereau și Pierre Boulez. Se mai pot adăuga la acest palmares: activitatea sa pe lângă impresarul cîntăreților mîchenezi Robert Schultz, o trecere pe la Covent Garden împreună cu August Everding, o perioadă la Opera din Viena, responsabilitatea de la departamentul artistic al UNITEL, o companie din Mînchen specializată în filme de Operă și concert. Toate acestea dovedesc o vastă experiență și o vastă rețea de relații. Eva Wagner a refuzat deocamdată să discute despre noua sa funcție, să dea interviuri, declarații.

Premieră Mikis Theodorakis

● La Teatrul Orfeu din Atena, Mikis Theodorakis a prezentat, în premieră

mondială, ultimele sale creații muzicale: Fedra și Dionisos. Melodiile operei Fedra au fost compuse pe versurile poetel Alice Kajaloglu. Pentru Dionisos, însă, cunoscutul compozitor grec a scris și textul melodiilor. (În fotografie, Mikis Theodorakis.)

A.I.T., un concurs UNESCO

● O tinăra elvețiană în vîrstă de 17 ani, Katia Frisoni, a obținut premiul I la un concurs de afișe organizat de UNESCO, cu tema „Tineret și Alfabetizare”. Macheta premiată, aleasă dintre 108 desene prezentate de tineri din 28 de țări, va fi reprodusă cu legende în limbile engleză, arabă, chineză, spaniolă, franceză și rusă, urmînd a fi distribuită de UNESCO. Juriul internațional, din care a făcut parte și Marshall Malagola, secretar general al Consiliului internațional al artelor plastice, a mai atribuit mențiuni tinerilor Maria Rosa Lacquaniti (Italia), Dragoș Mușatescu (România) și Paola Riggari (Elveția).

Seifert în versiune italiană

● Casa editorială E.O. și-a asigurat drepturile de prezentare în limba italiană a trei din cele mai importante volume de versuri ale poetului ceh Jaroslav Seifert, laureat în 1984 al Premiului Nobel pentru literatură. Primul volum, Byti basnikem (A fi poet) urmează să vadă lumina tiparului chiar în primăvara acestui an.

Pierre Etaix — desenator

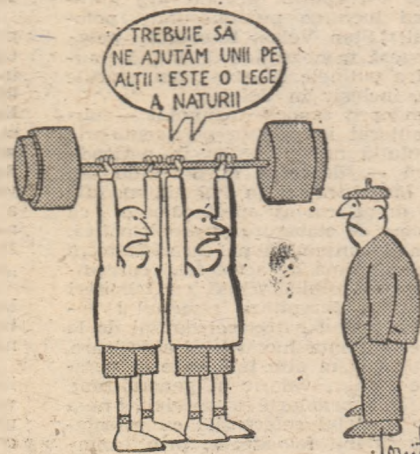
● Pierre Etaix, marele clown trist al cinematografului francez, dovedește talentul său de desenator-pictor umorist. În Vive la pub își imaginează desenind toate formele de publicitate: turistică, clandestină, deghizată, mincinoasă. „Campania sa publicitară” ar pune în incurcatură orice paisagist. Paleta lui Etaix are o eleganță stăpînită, foarte englezească. Trece incredibil de repede de la satira feroce la pictura de maestru păstrînd virtuozitatea tușelor. Textul, uneori sarcastic, brodat pe marginea desenelor, aparține editorului Gilbert Salachas.

„Mutter Courage” la Barbican

● Royal Shakespeare Company a montat în noul teatru Barbican piesa lui Brecht, Mutter Courage. Epopeea războiului de treizeci de ani din Germania poate fi considerată un amplu pamflet împotriva ororilor războiului. Montarea de la Barbican, realizată în regia lui Howard Davies și scenografia lui John Napier, face din celebra căruță, care se rotește în jurul scenei, un simbol al dorinței de a supraviețui. Comentarii consideră acest succes deosebit drept „o parabolă tragică a vremii noastre și a vremilor care vor veni”. În rolul eroinei principale joacă actrița Judi Dench.

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

„Il se faut entraider : c'est la loi de nature” (LA FONTAINE, Fables)

Am citit despre...

Sus sau jos

■ INTR-UN roman — explică umoristul american Garrison Keillor în introducerea la culegerea sa de proză scurtă Incintat să mă afli aici — „nu este admisibil ca personajele să se rezeme de un copac, copacul trebuie să fie perfect determinat (de exemplu mestecăcun, artar, stejar), iar atunci cînd un personaj nu se simte bine, nu e suficientă o senzație vagă de neplăcere, e nevoie ca scriitorul să spună exact de unde provine răul: o măsca stricată, prea multă bere, frică de păianjeni sau ce-anume?”. Am citit o memorabilă carte de debut, De jos în sus, distinsă în 1983 cu Premiul Flannery O'Connor pentru proză scurtă, în care copacii, senzațiile și toate celelalte componente ale naratiunii sînt numite cu o neobișnuită acuratețe. Tinăra autoare Leigh Allison Wilson (născută în 1957 în statul Tennessee, unde se desfășoară de altfel acțiunea mai tuturor schițelor) manifestă o acuitate a percepției, o știință a cuvintului potrivit, o capacitate de a-l face pe cititor să accepte ca de la sine înțelese oricare dintre situațiile insolite propuse de ea, care îi asigură, de la bun început, un loc ferm printre prozatorii de prima mînă. Copiii ieșiți din comun întîlniți în scrierile ei nu sînt singurul element care trimite cu gîndul la J.D. Salinger. O apropiere de excepțional debutant de acum trei decenii — din păcate, de atîta vreme mut — și fericita imbinare între candoarea cristalină a trăirilor și o inteligență ironică, în continuă alertă, care cenzurează avînturile unei fantezii generoase și reordonează mereu perspectiva. În Blues „country” pentru Melissa, o tinăra care, la opt ani, avea prezența de spirit, replica tăioasă și tandrețea unei foarte simpatice eroine adulte, povestește, cu două decenii mai tîrziu, despre pasiunea fratelui ei, cu un an mai mare, pentru muzica de tip country și despre ultima întîmplare cunoscută din viața acestuia — curmată tragic în timp ce colinda, cu ghitara în mînă, America centrală: întîlnirea într-un autobuz interurban cu Melissa, o fetiță precoce, în vîrstă de 11 ani. Naive și în același timp teribil de sofisticate, impresiile și reacțiile celor două fetițe conturează profilul spiritual al lui Alvin, minunat băiat cu capul în nori, care visa să ajungă cel mai de seamă cîntăreț de muzică country al generației sale. În această muzică populară — explică sora lui

Alvin — sentimentalismul stă, precar, cu capul în jos. Vezi lumea de jos în sus, singele năpădește creierul, brațele tremură, picioarele își pierd puterea. Ține, mai presus de orice, să vadă lumea nerăsturnată și se teme ca de moarte că o va vedea. Este nu doar perspectiva muzicii country, ci și punctul de vedere al tuturor personajelor naratoare sau principale din această carte care poartă numele unei schițe intitulată chiar De jos în sus. Micuța Lorraine își însoțește bunicul, pe moș Blackburn, la o înmormîntare, unde el urmează să conducă dricul, indeletnicire benevolă prin care consideră că îndatorează profund comunitatea. Odată ajuns la întreprinderea de pompe funebre, moș Blackburn află că a fost repartizat nu la înmormîntarea fostului primar, așa cum se așteptase, ci la aceea a unui mort mai puțin sus-pus și că, de altfel, se vor dispensa pe viitor de serviciile lui, deoarece familiile defuncților se plîng de imprecățiile și insultele pe care le proferă. Căci moș Blackburn — Lorraine o știe din proprie experiență — vede în orice lucrarea diavolului și este un neobosit profet al apocalipsului. Acum, lumea s-a întors pentru el cu susul în jos și Lorraine — spectatoare detașată a unei lumi care, privită de jos în sus, pare destul de anapoda — va încerca să-l consoleze și să-l ducă acasă ca pe un copil. Precocitatea se manifestă și monstruos. Este cazul „micuțului” Darryl, din Creșterea, orfanul care, „de la cinci ani avea poftă de om foarte bătrîn” și care, după ce fusese alungat din nouă orfelinate, este adoptat de doamna Eastman, femeie vîrstnică fără copii, foarte convinsă de puterea educației și dornică să-și pună în aplicare ideile pedagogice. Darryl n-a venit însă decît ca s-o jefuiască și să-i sfărîme eșafodajul de teorii despre perfectibilitatea ființei umane. Inocența optimistă nu este apanajul exclusiv al copiilor. Siluirea ei este o traumă suferită (sau o experiență stoică asumată) și de persoane adulte, nota comună rămînd botezul răului, prima experiență care sfărîmă iluzia logică a unui univers nepoluat moral. Soluția supraviețuirii este propusă în Vinătorii de becațe: Elizabeth (28 de ani, mama anihilată mintal într-un accident cînd ea avea abia trei luni, tatăl mort — sinucidere? — cînd ea avea șase ani) și bunicul ei amenințat cu internarea în azil de un fiu rapace, se joacă de 20 de ani de-a „vinătoarea de becațe”, păsări inexistente în Tennessee: „Scopul vîntorii este vîntoarea în sine. Deși becațele nu există, trebuie să le vinezi, să le vinezi întruna, neobosit. Altfel ești pierdut, iremediabil pierdut”. Lumea cu picioarele pe pămînt îl consideră lunatic, dar e o lume de care trebuie să știi să te aperi, dacă nu altfel, măcar vinînd himere.

Felicia Antip

● În colecția „dacă 1900 mi s-ar povesti”, editată de France-Empire, a apărut o carte interesantă și amuzantă, scrisă de Victor Breyer, redactor la „L'Auto”, și autorul unor sesizante portrete închinare marilor constructori de mașini Renault, Citroën, Michelin, Panhard, Ford, Dunlop. Martor privilegiat și entuziast al epocii sale, adică al începutului acestui secol, pe care francezii au numit-o „La belle époque”, când lumea, în inconștiența ei, trăia într-o stare de beatitudine și cînd, pe străzi, apăru-se primele mașini, stîrnind admirația sau ironia trecătorilor. Autorizată să străbată orașele cu 12 kilometri pe oră, iar șoselele cu 30, apariția acestor „trăsuri fără cai” constituie marea fenomen al ultimilor ani ai secolului al 19-lea deși, pe vremea aceea, ele erau privite cu neîncredere și mai mult ca o curiozitate, foarte puțin fiind aceia care să-și dea seama de uriașul lor viitor. **Cu 30 pe oră** este o carte de mare actualitate, care apare la a 100-a aniversare de la crearea automobilului.

Mario Monicelli : debut TV

● După o carieră cinematografică începută în 1935, cu filmul *Tinerii din strada Pall*, și care numără astăzi 45 de lungmetraje, regizorul Mario

Monicelli (în fotografie) a realizat primul său film pentru micul ecran: **Il fu Matia Pascal**, după romanul cu același nume al lui Pirandello.

Capodoperele lui Bellini, o viață nouă

● Marele artist italian Iacopo Bellini prețuia mai mult micul album de 93 de pagini cuprinzînd fiecare o capodoperă (în imagine, unul din desenele albumului), decît operele sale picturale. Acest album are o biografie interesantă. În 1470 artistul l-a lăsat moștenire fiului său Gentile, după care, prețioasa carte dispăre și reapeare în diferite locuri, pînă în 1884 cînd este semnalată la Luvru. În decursul celor cinci secole desenele, realizate cu argint pe pergament, s-au degradat. Albumul nici nu putea fi răsfoit și cu atît mai puțin expus în muzeu. Datorită procedeeelor moderne ale artei poligrafice, acest monument unic al perioadei de trecere de la Evul Mediu la Renaștere a fost realizat în facsimil de către specialiștii francezi, noul exemplar fiind identic din toate punctele de vedere cu originalul.

Coproducție chino-japoneză

● Impreună cu Japonia, China va ecraniza primul său mare roman istoric: **Istoria celor trei imperii**. Scris de Luo Guanzhong în secolul 14, romanul descrie prăbușirea dinastiei Han și disputele celor trei state succesore (184—280). Evenimentele, foarte cunoscute în China și în Japonia, vor fi prezentate într-un serial de nouă ore, realizat în Studiourile din Șanghai. Regia filmului, care urmează să fie gata la finele anului 1987, este semnată de japonezul Koreyoshi Kurahara.

Premiu pentru film

● Asociația criticilor de film din New York a decernat titlul de „cel mai bun film al anului” peliculei *A passage to India*, realizat de cineastul britanic David Lean, și titlul de „cel mai bun film străin” producției *Un dimanche à la campagne*, realizată de francezul Bertrand Tavernier. Regizorul David Lean a fost apreciat drept „cel mai bun realizator al anului”. Cei 28 de critici new-yorkezi au conferit titlul de „cel mai bun actor al anului” lui Steve Martin, pentru rolul interpretat în comedia *All of me*. În categoria de „cel mai bun rol secundar”, Sir Ralph Richardson a fost recompensat postum pentru interpretarea sa în *Grey-stoke*.

Mahler la Paris

● La Muzeul de artă modernă din Paris, prima vastă expoziție consacrată vieții și operei compozitorului austriac Gustav Mahler se bucură de mare succes. Trei sute de exponate, printre care manuscrise, scrisori, busturi originale de Rodin, programe, costume și machete de decor de la Opera din Viena (1897—1907), obiecte și tablouri, constituie o mărturie despre bogăția vieții artistice și intelectuale din capitala austriacă în epoca respectivă și în special despre autorul celor două mari simfonii și liederuri.

Casă memorială Brecht

● La Augsburg, loc unde s-a născut poetul, autorul dramatic și regizorul Bertold Brecht (1898—1956), Intemeietorul teatrului „Berliner Ensemble”, s-au încheiat lucrările de restaurare și renovare la casa în care a locuit o vreme cel care va deveni inițiatorul „teatrului epic”. Acest loc de amintire a fost inaugurat în prezența fratelui său Walter și a fiicei sale Hanne Hiob.

Concursurile de frumusețe

● UNA dintre memorabilele descoperiri ale adolescenței mele a fost, în podul unei rude la care îmi petreceam vacanța, enorma colecție a unei reviste „Cinema” de prin anii '30. Parcă văd și acum paginile îngălbenite de timp, unde mari fotografii în sepiă etalau trupuri de femei și de bărbați oarecare, pe fețele cărora se citea însă o asemenea incintare de sine, atîta siguranță și grijă de a fi priviți și admirați încît — chiar fără titlul lămuritor al revistei — nu puteai să nu deduci înaltul lor grad de celebritate, direct proporțional, de altfel, cu aplombul pozării și cu plictiseala de a fi iubiți. Dar nu despre acele vedete — cu părul atît de aranjat și de lipit de craniu încît părea adus măturie că ele nu stăteau, asemenea celorlalți muritori, în vîntul istoriei — nu despre ele vreau să vorbesc, ci despre concursurile de frumusețe care duceau adesea la selectarea acelor exemplare de lux din masa jinduitoare a admiratorilor de rînd.

Concursurile de frumusețe umpleau nenumărate pagini de revistă, de la cele organizate de redacție printre propriii ei cititori (și era într-adevăr indiosător și jalnic să vezi toate acele copii de provincie, coafate și machiate cu stîngăcie după modelul intangibilelor și admiratelor prototipuri de pe ecran) pînă la cele desfășurate peste ocean și avînd drept scop desemnarea cîștigătoarei imperialului titlu de Miss Univers (și era într-adevăr impresionant și ridicol să vezi fantastica desfășurare de ingeniozități tehnice și mijloace financiare cheltuite pentru simulacrul de încoronare, fastul pe care istoria reală nu și-l mai permitea de secole). Fericitele candidate la acest suprem triumf, după care putea începe parnasul cinematografic, erau ele însele deținătoare ale unor titluri naționale, rod al unor numeroase și greu reputeate victorii subalterne, încît totul avea aerul unei adevărate olimpiade, cerînd calități diverse, printre care, alături de frumusețe, stăteau cu cînstă rezistența fizică și cea nervoasă.

Le puteam privi în voie. Și le priveam, într-adevăr, îndelung și plină de tîmire. Textele care însoțeau fotografiile — luate pe marginea unor sofisticate bazine sau în spuma unor blănuri publicitare — explicau cu minuție și suficiență criteriile alegerii: numărul de centimetri ai taliei, ai umerilor, ai gîzneli etc. Le puteam privi în voie. Cu siguranță că cifrele respective erau cit se poate de apropiate de ideal, dar ce ciudat, cit de departe erau acele femei frumoase de niște adevărate frumuseți! Și pentru că nu eram în stare să-mi explic cauza evidentei neîmpliniri, zilele petrecute în podul de care se leagă pentru mine primele amintiri cinematografice mi-au rămas în minte încărcate de un fel de tristețe oboșită de promisiuni ei greutate, de un fel de saturație. Nici faptul că frumusețea nu rezulta dintr-o însușire de fracții perfecte, nici faptul că nu putea fi măsurată două criterii obiective nu erau de natură să mă intristeze. Ceea ce mă oboșea era evidentă convingere a acelor biete ființe că dețin frumusețea absolută, convingerea aceea ofensivă care năstrea în mine — într-un mod paradoxal și revoltător — nemărginită milă. Descoperisem de fapt importanța estetică a relativității.

Ana Blandiana

Hollywood — cele mai mari filme

● Ted Sennet a încercat și a reușit să întocmească o listă a producțiilor hollywoodiene. Specialistul american în filmologie a realizat o selecție a „filmelor de inimă” pe teme succesive. Viața cetății filmului începe cu bulevardul risului, în lumea comediilor de neuitat cu Chaplin și Keaton, a-

jungînd pînă la filmele lui Woody Allen, neuitînd marile momente ale comediilor muzicale cu Fred Astaire și Gene Kelly. Ted Sennet nu ocolește nici filmele care au „făcut epocă” de la Greta Garbo pînă la Redford. Sint prezente producțiile de război. „Fișele sale” selectează filmele de su-

spense, științifico-fantastice, politiste, desenele animate de Walt Disney. În ansamblul lucrării cu bogate ilustrații sint evocate marile vedete, printre care Vivian Leigh și Marilyn Monroe. Cititorul-privitor al parădei hollywoodiene este năucit și încîntat după ce a parcurs Cartea-album.

Zélia GATTAI

Întîlniri cu prietenii lui Jorge Amado (II)

Anna Seghers sparge gheața

NU mi-am dat niciodată bine seama ce a însemnat suferința de zi cu zi a deținuților din lagărele de concentrare, forța și tenacitatea acestor oameni aproape morți, luptînd totuși pînă la capăt, pînă n-am citit *A șaptea cruce* — a scriitoarei germane Anna Seghers, romancieră de un puternic realism și înaltă măiestrie artistică. Așa cum nu mi-am putut închipui că va veni o zi cînd o voi cunoaște personal pe Anna Seghers. S-o cunosc doar? Anna va deveni o prietenă devotată, o prietenă ce nu-și va dezminți niciodată afecțiunea ei deosebită față de noi, o prietenă vrednică de a fi adorată și pe care noi am și adorat-o într-adevăr.

La Paris, am început să frecventez cursurile de limba franceză, civilizație și fonetică de la Sorbona și nu-l mai puteam însoți întotdeauna pe Jorge în călătoriile lui în alte țări. De aceea, n-am fost cu el o dată în Ungaria, unde Jorge trebuia să participe la un Congres al scriitorilor. La întoarcere, mi-a povestit că a întîlnit-o acolo pe Anna Seghers, care luase și ea parte la Congres. Pur și simplu îl fermecase. „O femeie extraordinară!”, exclama el încîntat, comunicîndu-mi apoi că va veni în curînd la Paris. Jorge socotea că eu ar trebui să mă întîlnesc cu Anna Seghers, ca să-i iau un interviu pentru o revistă feminină braziliană, nu-mi mai amintesc acum care. Asta m-a speriat. Cum aș putea eu, biata de mine, să iau un interviu unei personalități atît de importante? Nu mă simțeam deloc capabilă s-o fac și, pe deasupra, pînă atunci nu luasem un interviu nimănui. Dar Jorge stăruia atît de mult, că pînă la urmă mă convinsese s-o întîlnesc pe romancieră. Am pornit, deci, spre cafeneaua de pe bulevardul Saint-Germain, unde stabilisem întrevăderea noastră, grozav de speriată, între-

bindu-mă tot timpul cum o să fie, cum am să procedez, dacă am să reușesc să duc la capăt interviul ce mi-l propusese. Și, ca un școlar lenes, care nu știe ce să mai facă spre a întîrzia de la școală, eram parcă tentată și eu, în ziua aceea minunată, să flanax pe bulevardele pariziene, atît de personale și atractive. Dar, vai, acele ceasornicului înaintau și trebuia neapărat să mă grăbesc, dacă nu voiam să întîrzii. Am găsit-o pe Anna Seghers așteptîndu-mă la masa cafenelei „Au deux magots” și, după ce m-am prezentat și ne-am strîns călduros miinile, m-am așezat timidă pe scaunul dinaintea ei. Venisem cu o listă întregă de întrebări, pregătite de Jorge și de mine, dar eram atît de speriată, miinile îmi erau reci și-mi tremurau, încît aproape uitasem de ea. După cîteva minute, părul alb și blindetea chipului Annei Seghers m-au făcut să mă simt în largul meu. Franceza mea era oribilă, iar a ei corectă. Vorbea în schimb spaniola, eu însă nu, dar o înțelegeam. Am început deci să vorbim, amestecînd franceza cu spaniola, mai apelînd ba la cite un cuvînt italian, ba la cite unul englez. Întrebările interviului meu zăceau în fundul poșetei, iar eu nu îndrăzneam încă s-o atac. Anna a fost aceea care m-a întreat.

— Cum reușești să-ți menții fularul ăsta pe cap fără să cadă? Eu una am încercat mult și bine, dar n-am izbutit niciodată. Îl pun și peste un minut alunecă și cade... Asta îmi dă complexe, pentru că, în ciuda părului meu alb, sau poate tocmai de aceea, mi-ar plăcea din cînd în cînd unul ca al dumitale.

Gheața fusese spartă, eu am uitat că trebuie să-i pun întrebări despre situația foștilor deținuți, despre aceea a emigranților, despre aceea a femeilor din Germania, despre drepturile femeilor în general, și cite și mai cite. Mi-am scos fularul și, stînd în picioare, am reușit, cu multă grijă, să-l innod pe capul Annei.

— Uite, s-a și făcut! Expresia de mulțumire de pe fața ei era contagioasă. Dar, deodată, am auzit un „Vezi!” dezolat. Anna îmi inapoia fularul, care, alunecase de pe capul ei. De atunci, ori de cite ori eram împreună, rideam mult, vorbind despre lucrurile cele mai absurde. Anna ne-a vizitat în Brazilia de două ori, iar noi am fost s-o

vedem la ea acasă, în Germania. A fost una din persoanele pe care am iubit-o cel mai mult pe lume, iar moartea ei ne-a îndurerat profund.

Percheziția de la miezul nopții

PARTIDUL Comunist fiind scos în afara legii, conducerea lui i-a cerut stăruitor lui Jorge Amado să părăsească de urgență țara, deoarece era amenințat cu moartea, așa că a plecat în Franța. Fiind însă iarnă, iar Joao, băiatul nostru, neavînd decît trei luni, mi se interzisese călătoria peste Ocean, eu urmînd să-l revăd pe Jorge abia în primăvară. M-am retras deci la casa noastră de la Copacabana [...]. Eram grozav de oboșită și dormeam profund, cînd lătrăturile repetate ale cîinelui nostru Chuli și zgomotul unor voci în apropierea casei m-au trezit brusc din somn. L-am auzit pe Seu Antonio — băiatul care în lipsa noastră se îngrijea de gospodărie — vorbind:

„Doctorul nu-i aici... Nu-i decît soția și copilul lui...”

Ce se întîmpla oare? Loviturile date cu pumnul în ușă m-au făcut să tremur.

— Deschideți! Poliția!

M-am îmbrăcat în grabă, în timp ce loviturile deveneau din ce în ce mai puternice.

— Deschideți sau spargem ușa!

Trei bărbați au irupt în casă, cu revolverele în mină, iar alți doi au rămas afară de pază.

— Unde-i? strigară ei, cotrobăind prin toate camerele. Unde s-a ascuns?

Au căutat pretutindeni fără nici o jenă, pînă și în garderobe, sub pat, îndărătul ușilor. M-am lipit instinctiv de ușa camerei mele.

— În camera asta doarme copilul meu, așa că vă rog să nu intrați.

M-au înălțurat cu brutalitate și au intrat, convinși că Jorge e ascuns acolo.

— Ieși de aici, lepădătură!

Speriat de zgomot, copilul s-a trezit și a început să plîngă. L-am ridicat din leagăn și l-am strîns la piept.

Cel mai brutal dintre cei trei m-a întreat: — Unde-i? Răspunde imediat unde-i?

— În Europa, i-am răspuns eu. Cum de am avut atîta singe rece? Mă simțeam calmă. Nu trebuia și nici nu voiam să discut cu turbații ăia.

I-am întreat doar: — Dar, în fond, cine sînteți?

— Poliția statului Rio, răspunde bruta. Deasupra patului nostru era agățat un

desen al lui Flavio de Carvalho, un nud foarte frumos. Unul din sticleți a atras atenția colegilor lui:

— Uitați-vă la porcăria asta! Ce nerușinare!

Smulse tabloul de pe perete și-l avzirli jos, geamul făcîndu-se tîndări:

— E bun de aruncat la gunoi!

Au continuat să răstoarne toată casa, căci acum căutau — cum spuneau ei — documente subversive. Mapele care erau gata pregătite lingă valize au fost golite, doar-doar or găsi ceva: dar ce puteau să însemne toate actele acelea? Au hotărît totuși să le ia cu ei. Apoi, au scos sacii pentru alimente din garaj și le-au umplut cu toată arhiva lui Jorge, inclusiv documente prețioase: zeci de scrisori ale unor scriitori ca Oswald de Andrade, Graciliano Ramos, Jose Lins de Rego, Erico Verissimo, Mario de Andrade și mulți alții, cîteva scrisori de la scriitorii străini celebri, printre care una de la Romain Rolland. [...]

La un moment dat, zbirii ăștia au descoperit trei stegulețe, pe care le păstrasem încă de la sfîrșitul războiului, drapelulele forțelor aliate ale Braziliei, Statelor Unite și Uniunii Sovietice.

— Ia uitați-vă aici! exclamă unul din ei, plin de indignare. Drapelul cu seceră și ciocanul! Euneți-l în sac...

— De ce nu le luați pe toate trei? am riscat eu să întreb.

Dar ei nici nu mă ascultau: atenția lor era acum atrasă de un pumnal cu o teacă de argint cizelat, un dar pe care Jorge îl primise în Rio Grande do Sul. Bruta trase pumnalul din teacă și îndreptînd virful lui spre mine, tună amenințător:

— Asta! pentru bărbatu-tău, cînd o să se întorcă... Spune-i că o să-i bem singele...

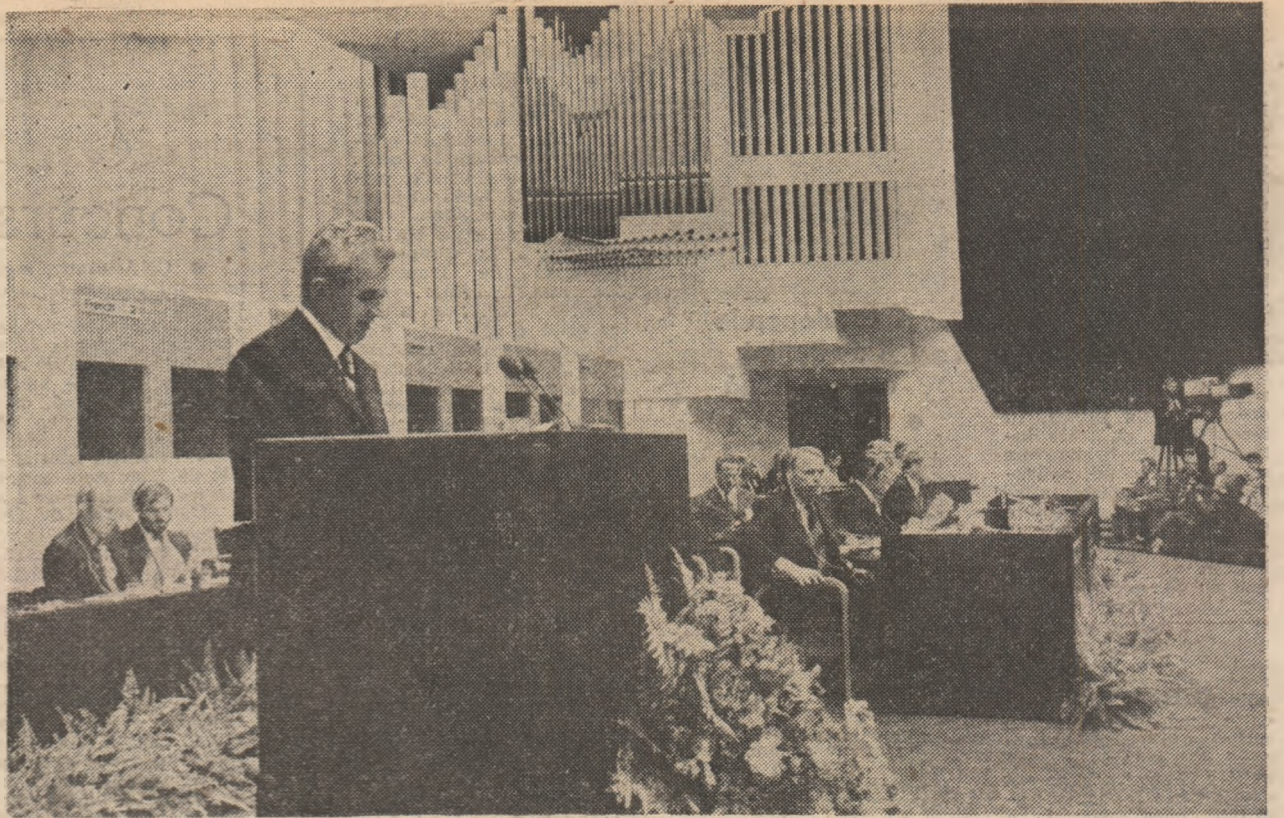
Seu Antonio, credincios, palid ca o rufă, nu se dezlipa de lingă mine. Apoi, brutele alea răsturnară lăzile pline de cîrți, alegînd la întimplare pe cele care aveau legături roșii, și le băgară în sac. Descoperind după aceea o fotografie mare a lui Jorge au rupt-o în bucăți sub nasul meu și au ieșit, călcînd-o în picioare.

Au plecat cînd cocoșii vesteau apropierea zorilor, ducînd cu ei toate arhivele noastre, cărțile și pumnalul de argint.

Mai înainte, îi porunciseră lui Seu Antonio să le aducă găinile din poiată, dar Seu Antonio nici nu s-a clintit din loc. Sticleții ăștia se dovediseră, pînă la urmă, că sint găinari.

In românește de Paul B. Marian

Politica externă a României

Helsinki, august 1975. La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa

REALISM, CLARVIZIUNE, DINAMISM

CINE a urmărit mai îndeaproape, în ultimele două decenii, evoluția politicii noastre externe nu a putut să nu constate caracterul ei realist, clarvăzător și dinamic. O politică ce a contribuit în mod neîndoios la așezarea raporturilor dintre state pe principii noi, democratice, și care a definit coordonate precise de acțiune: conlucrarea și înțelegerea între state, eliminarea forței și politicii de dictat din relațiile internaționale, apărarea libertății și independenței popoarelor, promovarea dreptului lor de a trăi în pace, într-o lume a colaborării și a respectului reciproc, o lume mai bună și mai justă, fără arme și fără războaie.

Așezând la baza relațiilor sale externe respectarea neabătută a principiilor fundamentale ale dreptului internațional, România a acționat cu consecvență pentru dezvoltarea relațiilor sale de colaborare și de prietenie cu toate celelalte țări socialiste, pentru conlucrarea largă cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, pentru extinderea raporturilor cu țările capitaliste. Ea a contribuit astfel la circuitul internațional de valori materiale și spirituale și a elaborat direcții ale unei strategii a păcii și înțelegerii internaționale.

Cum era și firesc, ca țară socialistă europeană România a acordat o însemnată deosebită problematici continentului nostru. Președintele Nicolae Ceaușescu și-a adus, după cum se știe, o valoroasă contribuție teoretică și practică la pregătirea, desfășurarea și încheierea cu succes a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (C.S.C.E.) Conducătorul partidului și statului nostru a definit securitatea europeană ca un sistem de angajamente liber consimțite, clare și precise, din partea tuturor statelor, însoțite de măsuri concrete care să ofere tuturor țărilor garanția deplină că se află la adăpost de orice act de agresiune și că se pot dezvolta liber, conform propriilor interese și opțiuni, putând coopera pe baza respectării principiilor fundamentale ale dreptului internațional. Pe de altă parte, țara noastră și-a adus o contribuție esențială la elaborarea unui model nou de negociere, prin definirea unor reguli și norme democratice care să dea expresie deplinei egalități în drepturi a statelor, necesității afirmării lor independente. România a acționat cu perseverență pentru ca Actul final al Conferinței — de la a cărei semnare se vor împlini anul acesta zece ani — să fie un document clar, complet și cit mai angajant cu putință, care să stipuleze fără echivoc principiile menite să călăuzească relațiile reciproce dintre statele participante, să formuleze un program de acțiune în numeroase domenii de cooperare. În sfârșit să asigure continuitatea procesului multilateral început de Conferința de la Helsinki. Concepind Conferința ca începutul unui proces menit să se dezvolte și să se perfecționeze, România, președintele ei nu au precupețit nici o strădanie pentru convenirea unui program de reuniuni multilaterale, care să permită adâncirea edificării securității și dezvoltarea cooperării pe continent. Este semnificația pe care țara noastră a acordat-o așa-ziselor „Urmări ale Conferinței”, prin ținerea reuniunilor de la Belgrad și de la Madrid, a altor reuniuni de experți, ca tot aștepta etape ale unui astfel de proces.

ÎN concepția României, edificarea unui sistem trainic de securitate este indisolubil legată de oprirea cursei înarmărilor și trecerea efectivă la dezarmare și, în primul rând, la dezarmarea nucleară. Preîntâmpinarea războiului, consolidarea păcii și înfăptuirea dezarmării constituie fără îndoială probleme cardinale ale epocii noastre. Președintele României a prezentat, ca atare, de-a lungul anilor, în diferite incinte internaționale, de la O.N.U. la C.S.C.E. și mai recent la Conferința de la Stockholm, un amplu program de măsuri și de inițiativă menite să ducă la creșterea încrederii între state, să determine pași concreți pe calea opririi cursei înarmărilor, a înghețării și reducerii bugetelor militare, să permită trecerea la măsuri de dezangajare militară și dezarmare, să ducă la înfăptuirea unei Europe fără arme nucleare.

Salutând începerea negocierilor de la Geneva dintre U.R.S.S. și S.U.A. privind dezarmarea nucleară și oprirea militarizării cosmosului, România a subliniat necesita-

tea ca, de la chiar începerea negocierilor, ambele părți să demonstreze dorința reală de a se ajunge la un acord printr-o serie de măsuri concrete: trecerea neîntârziată la oprirea sau înghețarea înarmărilor nucleare și, în primul rând, la oprirea producerii de noi arme nucleare, la încetarea amplasării rachetelor americane în Europa și a contramăsurilor nucleare luate de U.R.S.S. În acest fel, negocierile de la Geneva ar dovedi că urmăresc realizarea unor măsuri efective de dezarmare și nu permit să fie transformate într-un paravan pentru continuarea cursei înarmărilor. România a relevat totodată necesitatea ca țările europene, care sînt direct și vital interesate în eliminarea armelor nucleare, să fie mai active și să participe, într-o formă sau alta, la realizarea de acorduri corespunzătoare.

Poziția României, concepția și considerentele președintelui Nicolae Ceaușescu au fost, pe de altă parte, prezentate la Conferința de la Stockholm consacrată convenirii unor măsuri de încredere și securitate și de dezarmare în Europa. Acum cînd lucrările Conferinței au intrat în al doilea an de activitate, este necesar să se acționeze în așa fel încît să se poată conveni neîntârziat un prim ansamblu de măsuri de încredere și securitate, pentru ca forumul de la Stockholm să răspundă așteptărilor tuturor popoarelor din Europa și să marcheze un moment nou pe calea realizării unei colaborări pașnice, a înfăptuirii dezarmării, a întăririi securității și prieteniei între toate statele continentului.

De o reală importanță ar fi realizarea unor înțelegeri corespunzătoare la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa centrală, ca și realizarea de progrese în lucrările Conferinței de dezarmare a O.N.U. de la Geneva, ceea ce ar fi de natură să contribuie la îmbunătățirea generală a climatului politic în Europa și în lume.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Marea adunare populară cetățenească din Capitală de la 15 martie, „acum se poate spune că este momentul hotărîtor pentru a determina o schimbare a cursului evenimentelor în Europa și în lume. Pornind de la răspunderea pe care o avem în fața popoarelor noastre, în fața păcii și existenței vieții pe planeta noastră, trebuie să facem totul pentru a obține, în anul 1985, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la reducerea armamentelor nucleare din Europa și din lume!”

Este totodată necesar ca, în condițiile internaționale actuale, cooperarea balcanică — văzută ca parte integrantă a edificării securității și dezvoltării cooperării în Europa — să cunoască noi dezvoltări pozitive. În această privință, președintele României a propus ținerea unei întâlniri la nivel înalt a statelor balcanice, care să examineze problemele păcii, bunele vecinătăți, încrederii și colaborării, transformării Balcanilor într-o zonă lipsită de arme nucleare și de baze militare străine. O asemenea întâlnire, care trebuie să fie pregătită temeinic cit mai curînd posibil, ar avea o semnificație deosebită în cadrul conlucrării dintre țările balcanice, ca și în viața continentului european.

ÎN aceste două decenii, România nu a încetat totodată să promoveze reglementarea tuturor conflictelor dintre state numai și numai pe cale pașnică, cu convingerea că nu există probleme, oricît de complicate, care să nu poată fi rezolvate la masa tratativelor, dacă se pornește de la respectarea dreptului fiecărui popor de a fi liber și independent, de la interesele generale ale păcii și securității internaționale. Fie că este vorba de conflicte mai vechi sau mai noi, România nu a încetat să promoveze reglementarea lor exclusiv pe cale pașnică, încetarea ostilităților militare și repudierea politicii de forță din viața internațională, intrucît toate aceste războaie locale, mai mari sau mai mici, nu fac decît să slăbească statele respective și să servească politicii imperialiste de dominație și aspirare. Președintele Nicolae Ceaușescu s-a pronunțat și a acționat pentru soluționarea pe calea tratativelor a problemelor complexe din Orientul Mijlociu, preconizînd, în acest scop, retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, soluționarea problemei palestinene pe baza dreptului po-

porului palestinian la autodeterminare — inclusiv la realizarea unui stat palestinian independent —, stabilirea unor astfel de relații între țările din Orientul Mijlociu care să asigure independența, suveranitatea și integritatea tuturor statelor din zonă. România a sprijinit, de asemenea, ideea convocării, sub egida O.N.U., a unei conferințe internaționale, la care să participe părțile aflate în conflict, inclusiv Organizația de Eliberare a Palestinei, ca singurul reprezentant legitim al poporului palestinian, U.R.S.S. și S.U.A., precum și alte țări interesate, în vederea realizării unei păci trainice și juste.

O contribuție de seamă și-a adus, pe de altă parte, țara noastră la progresul acțiunii normative, pe plan regional și mondial, privind aplicarea principiului reglementării pașnice a diferendelor dintre state, prin participarea sa la reuniunile menite să ducă la elaborarea unei metode general-acceptabile de reglementare pașnică a diferendelor între state în Europa, precum și la elaborarea și adoptarea în cadrul O.N.U. a „Declarației asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale” (1982). Țara noastră a preconizat totodată îmbunătățirea modalităților practice ale O.N.U. de prevenire și soluționare a conflictelor și diferendelor între state.

NU mai puțin semnificativă a fost contribuția teoretică și practică a României, președintelui ei la fundamentarea conceptului unei noi ordini economice și politice internaționale, la elaborarea obiectivelor și mijloacelor strategiei internaționale menite să ducă la lichidarea subdezvoltării, a decalajelor tot mai mari dintre țările bogate și cele sărace, la instaurarea unor raporturi economice stabile și echitabile între toate țările lumii. În același timp, țara noastră nu a încetat să militeze pentru lichidarea colonialismului și neocolonialismului, a tuturor formelor de rasism și a politicii de apartheid, acordînd un sprijin efectiv mișcărilor de eliberare națională. Membră a „grupului 77”, invitată permanentă la mișcarea de nealinie, România s-a situat astfel, pe poziții de avangardă în lupta popoarelor pentru o viață mai bună, mai dreaptă și mai demnă, dobîndind un prestigiu binemeritat în rîndurile marii majorități a țărilor lumii.

Dar soluționarea problemelor complexe cu care omeneirea este în prezent confruntată postulează participarea efectivă a tuturor țărilor la rezolvarea lor, și, îndeosebi, a țărilor mici și mijlocii. Campioană a democratizării relațiilor internaționale, România a subliniat necesitatea creșterii eficienței Organizației Națiunilor Unite, care poate și trebuie să aibă un rol tot mai mare în soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane.

Concomitent cu dezvoltarea impresionantă a relațiilor sale bilaterale practic cu toate țările lumii, România a participat astfel la analiza și găsirea de soluții în ceea ce privește problemele fundamentale ale vieții internaționale actuale: dezarmare, lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, excluderea forței din viața comunității mondiale și reglementarea pașnică a diferendelor dintre state, edificarea păcii și securității în Europa și în lume. Pozițiile, tezele și inițiativele președintelui României au fost adesea însușite și încorporate în documente internaționale, bilaterale și multilaterale, dînd expresie strădaniei constante a poporului român de a construi, cu răbdare și tenacitate, o politică novatoare și dinamică. Președintele Nicolae Ceaușescu a fost arhitectul unui astfel de edificiu dedicat păcii și înțelegerii internaționale, afirmării libere și independente a popoarelor de a trăi în bună înțelegere unele cu altele, de a repudia politica de forță și holocaustul nuclear, de a dezvolta colaborarea, respectul mutual și prietenia între ele. Politică externă a României socialiste nu a încetat așadar să fie apreciată pe toate meridianele globului, să fecundeze abordări noi și constructive pe arena mondială și să slujească astfel nemijlocit obiectivele de pace și de cooperare ale umanității.

Valentin Lipatti

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU